

NÄKÖKULMA VANHEMMUUDEN VARHAISEEN TUKEEN VARHAISKASVATUKSESSA

Perhepolku-menetelmällä kohti vanhemmuuden voimavaroja

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
YAMK Sosionomi
Sosiaalian koulutus,
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin
edistäminen
Syksy 2019
Maria Saksa

Tiivistelmä

Tekijä Saksa, Maria	Julkaisun laji Opinnäytetyö, YAMK Sivumäärä 86 sivua, 10 liitesivua	Valmistumisaika Syksy 2019
Työn nimi Näkökulma vanhemmuuden varhaiseen tukeen varhaiskasvatuksessa Perhepolku-menetelmällä kohti vanhemmuuden voimavaroja		
Tutkinto Sosionomi YAMK, Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen		
Tiivistelmä <p>Lapsi- ja perhepalveluiden voidaan sanoa olevan Suomessa tällä hetkellä muutoksessa. Valtakunnallisen LAPE-muutosohjelman perusajatuksena on ollut siirtää lapsiperheiden tukea ennaltaehkäiseviin palveluihin, jotta tukea on mahdollista saada jo varhaisessa vaiheessa.</p> <p>Opinnäytetyön keskiössä oli vanhemmuuden varhaisen tuen mahdollistaminen varhaiskasvatusympäristössä. Varhaiskasvatuksen nähdään yleisesti kohdistuvan lapseen, mutta opinnäytetyössä pohditaan myös mahdollisuuksia varhaiskasvatuksen piirissä tapahtuvaan vanhemmuuden tukemiseen. Vanhemmuuden voimavarojen vahvistaminen muun muassa vertaistuen keinoin liittyy tähän.</p> <p>Opinnäytetyön kohdeorganisaatio oli Lohjan kaupunki. Opinnäytetyö linkittyi kiinteästi Perhepolku-menetelmän suunnittelutyöhön 2018–2019 ja siihen liittyviin pilotointeihin, jotka ajoittuivat keväälle 2019 ja jotka pidettiin Lohjalla.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa toimenpide-ehdotuksia varhaiskasvatuksessa toteutettavan vanhemmuuden tuen vahvistamiseksi ja jatkokehittämiseksi. Menetelmänä käytettiin Bikva-mallin mukaisia ryhmähaastatteluja. Opinnäytetyössä Bikva-haastattelukierroksia oli neljä. Vuorollaan ääneen pääsivät asiakkaat, työntekijät, suunnittelutyhmän jäsenet sekä Lohjan kaupungin lapsi- ja perhepalveluista vastaavat henkilöt.</p> <p>Haastatteluaineiston ja siitä esiin nousseiden tulosten pohjalta tuotetut toimenpide-ehdotukset liittyivät emotionaalisen kohtaamisen vahvistamiseen, yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamiseen erilaisin keinoin sekä palveluohjauksen kehittämiseen. Kaikki oleellisia asioita LAPE-muutosohjelmaan sisältyvän toimintakulttuurin muutoksen edistämisen kannalta.</p>		
Asiasanat vanhemmuus, varhainen tuki, voimavarat, varhaiskasvatus, Bikva, ryhmähaastattelu, Perhepolku		

Abstract

Author Saksa, Maria	Type of publication Master's thesis 86 pages, 10 pages of appendices	Published Autumn 2019
Support for Parenthood in an Early Childhood Education Environment Towards Resources of Parenthood with the Family Path method		
Name of Degree Master's Degree of Social Sciences in University of Applied Sciences		
Abstract <p>Child and family oriented services can be said to be under a reform in Finland. The key idea of the reform has been to relocate support of the families towards preventing services instead of specific service procedures.</p> <p>The main idea of the thesis is to reflect how to enable support for parenthood at an early stage in an early childhood education environment. Strengthening the resources of parents is one way of giving better support. One method of that is peer support.</p> <p>The target organization of the thesis was the city of Lohja. The thesis was tightly connected to the designing process of a new method called the Family Path, the method for growing towards being a compassionate family. Piloting of the method was held in spring 2019 at Lohja.</p> <p>The aim of the thesis was to produce propositions in strengthening and further developing the support for parenthood in an early childhood education environment. Group interviews according to the Bikva method were used as a research method. There were four rounds of interviews, one for clients, one for employees, one for the members of the design group of Family Path method and one for personnel in charge of child and family oriented services at Lohja.</p> <p>The propositions generated were based on interviews and results. The propositions concerned strengthening an emotional support, strengthening the communality and participation in various ways and developing service counsel. All of which are important aspects in reforming the child and family oriented services in Finland.</p>		
Keywords parenthood, support at an early stage, resources, early childhood education, Bikva, group interview, Family Path method		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Tarkastelukulmana varhainen vanhemmuuden tuki.....	3
2.2	Lapsiperhepalveluiden kehittäminen on nyt ajankohtaista	4
2.3	Varhainen vanhemmuuden tuki varhaiskasvatuksessa	5
2.4	Vanhemmuuden tukea kehittämässä: Vanhemmuusvalmennuksesta Perhepolulle	6
2.5	Kohdeorganisaationa Lohjan kaupunki.....	8
3	OPINNÄYTETYÖNI TAVOITE JA TARKOITUS.....	11
4	MONI ASIA VAIKUTTAA VANHEMMUUTEEN.....	12
4.1	Perheitä kuormittavia tekijöitä.....	12
4.2	Vanhemmuuden voimavaroja vahvistavia tekijöitä.....	15
5	TOIMINTAKULTTUURI MUUTOKSESSA LAPE-MUUTOSOHJELMAN MYÖTÄ	18
5.1	Lapsen etu ja vanhemmuuden tuki kansallisen kehittämisen keskiöön.....	18
5.2	Tuen painopiste lasten kasvuympäristöihin	19
5.3	Kohti tulevaa	20
5.4	Perhekeskustoimintamalli pähkinänkuoressa	20
6	VARHAISKASVATUS UUDEN EDESSÄ	22
6.1	Pedagogiikka ja toimintakulttuuri osallisuuden välineinä.....	23
6.2	Varhaiskasvatuksellisilla tukitoimilla autetaan lasta	25
6.3	Kasvatusyhteistyö ja varhainen vanhemmuuden tuki	26
7	TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISMENETELMÄT.....	27
7.1	Laadullinen tutkimus.....	27
7.2	Kehittämistoiminta	28
7.3	Bikva-malli ja haastattelukierrokset	28
7.4	Bikvan toteuttamisessa huomioitavia asioita.....	31
7.5	Aineiston teemoittelu ja analyysi.....	32
8	KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN.....	34
8.1	Opinnäytetyötäni edeltävä suunnitteluryhmän työskentely.....	34
8.2	Oma kehittämishankkeeni ja siihen liittyvät Bikva-haastattelut.....	37
8.3	Vanhempien haastattelukierros	39
8.4	Työntekijöiden haastattelukierros	40
8.5	Suunnitteluryhmän jäsenten haastattelukierros	42

8.6	Haastattelukierros Lohjan kaupungintalolla	42
8.7	Haastatteluaineiston analyysi	43
9	TULOKSET	48
9.1	Asiakkaiden Bikva-haastattelukierros ja sen tulokset.....	48
9.2	Päiväkodin työntekijöiden Bikva-haastattelukierros ja sen tulokset.....	51
9.3	Suunnitteluryhmän jäsenten Bikva-haastattelukierros ja sen tulokset.....	55
9.4	Lohjan lapsi- ja perhepalveluista vastaavien työntekijöiden Bikva-haastattelukierros ja sen tulokset	59
10	JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	63
11	POHDINTA.....	71
	LÄHTEET	77
	LIITTEET	86

1 JOHDANTO

Vaikka lapsiperheille tarkoitetut palvelut ovat Suomessa korkeatasoisia, ne on koettu osittain riittämättömiksi ja tarpeeseen vastaamattomiksi (Hastrup, Paavilainen, Kekkonen, Leikas, Kivineva, Pihlajamäki & Lepistö 2016, 14). Suomi lasten kasvuympäristönä -nimisessä, kahdeksantoista vuoden seurantaraportissa, tuodaan esiin epäilyks palveluiden riittävästä kokonaisvaltaisuudesta ja kyvystä huomioida koko perheen tilanne (Ristikari, Keski-Säntti, Sutela, Haapakorva, Kiilakoski, Pekkarinen, Kääriälä, Aaltonen, Huotari, Merikukka, Salo, Juutinen, Pesonen-Smith & Gissler 2018, 121). Hastrup ym. (2016, 15) jopa toteavat, että suomalaiset perhepalvelut vastaavat parhaiten hyvin toimeentulevien tarpeisiin, joilla on edes kohtuullisesti voimavaroja ja joilla ei ole suuria huolia elämässään. Sen sijaan ne, joilla on suurtakin tuen tarvetta ja jotka oletettavasti siitä eniten hyötyisivät, eivät koe sitä riittävästi saavansa (Perälä, Halme & Kanste 2014, 238).

Osaltaan tähän on lähdetty vastaamaan Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmalla (LAPE), joka on ollut käynnissä 2016–2018 ja jonka alulle panema kehitystyö jatkuu kunnissa edelleen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018b; Aula, Juurikkala, Kalmari, Kaukonen, Lavikainen & Pelkonen 2016, 24). Muutosohjelman perusajatuksena on panostaa peruspalveluihin ja painottaa ehkäiseviä, varhaisen tuen ja varhaisen hoidon palveluita, jotta perheet saavat apua jo varhaisessa vaiheessa. Näin vähennetään myös vaativan tuen ja hoidon tarvetta pidemmällä aikavälillä. (Aula ym. 2016, 6.) Kehittämistarve on nähty myös eri hallintorakenteiden välillä, niin sivistystoimen kuin sosiaali- ja terveyspalveluidenkin yhteistyöpinnoilla sekä perus- ja erikoistason palveluiden välillä. (Aula 2019a; Aula ym. 2016, 19).

Tarve lapsiperhepalveluiden kehittämiseksi on alun perin lähtenyt liikkeelle sosiaali- ja terveyspalveluiden erikoistason ja perustason yhteistyömuotojen kehittämisestä. Kuitenkin LAPE:n myötä sivistyspuolen peruspalveluihin panostaminen on tuonut muutosohjelman tavoitteet hyvin konkreettisesti niihin ympäristöihin, joissa lapset ja nuoret joka päivä ovat, kuten varhaiskasvatukseen ja kouluun, sekä niihin palveluihin, joita heidän perheensä säännöllisesti käyttävät, kuten neuvolapalvelut. (Aula 2019a.)

Varhaiskasvatusta on kehitetty viime aikoina suurin harppauksin uuden Varhaiskasvatustlain sekä valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman voimaantulon myötä. Niissä painotetaan lasten kasvua ja oppimista vahvistavaa pedagogiikkaa ja laaja-alaista oppimista. Myös vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön on kiinnitetty huomiota ja yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi onkin asetettu lapsen vanhemman tai huoltajan tukeminen omassa kasvatustyössään ja lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen sitä kautta

(Varhaiskasvatustalaki 540/2018 3§). Tässä työssä keskitytään varhaiskasvatuksen kontekstissa juuri varhaisen vanhemmuuden tuen näkökulmaan.

Varhaisesta vanhemmuuden tuesta puhuttaessa on oleellista olla tietoinen niistä asioista, jotka kuormittavat perheitä ja sitä kautta heikentävät vanhemmuuden voimavaroja. Myös vanhemmuuden voimavarojen vahvistaminen näkökulma on tärkeä.

Tämä opinnäytetyö kytkeytyi vanhemmuuden varhaisen tuen työmuodon, Perhepolun, kehitystyöhön ja pilotointiin keväällä 2019. Pilotti oli suunnattu 3–5-vuotiaiden lasten vanhemmille kahdessa päiväkodissa Lohjalla. Kiinnostavaa oli, miten erityisesti vanhemmat, mutta myös työntekijät kokivat uudentyypin, kaikille suunnatun, keskusteluun pohjautuvan, matalan kynnyksen työmuodon ja mitä ajatuksia heillä oli siitä ja sen tarpeeseen vastaavuudesta ja kehittämisestä.

Menetelmäksi valikoitui Bikva. Sen lähestymiskulma kehittämiseen on alhaalta ylöspäin etenevä eli asiakkailta kohti toiminnan toteuttajia, suunnittelijoita ja päätöksen tekijöitä. Näin on mahdollista saada arvokasta tietoa ja palautetta suoraa palvelun käyttäjiltä (Krogstrup 2004, 7–8). Myös LAPE:n tavoitteena on asiakkaiden äänen kuuluminen kehittämistoiminnassa (Aula ym. 2016, 15). Samoin se nähdään oleelliseksi asiaksi varhaiskasvatuksen laadun kehittämisen kannalta (Vlasov, Salminen, Repo, Karila, Kinnunen, Mattila, Nukarinen, Parrila & Suhonen 2018, 75).

Tässä opinnäytetyössä Bikva-haastattelukierroksia oli neljä, joista kaksi ensimmäistä oli asiakkaat ja työntekijät. Kolmas haastateltavien ryhmä oli Perhepolku-työmuodon suunnittelijat ja neljänteen haastatteluryhmään osallistui Lohjan lapsi- ja perhepalveluista vastaavia henkilöitä. Opinnäytetyön lopussa esitetään Bikva-haastattelujen pohjalta syntyneitä toimenpide-ehdotuksia vanhemmuuden varhaisen tuen kehittämiseen varhaiskasvatuksen kontekstissa.

Keskustellessani jokin aika sitten tuttavani kanssa opinnäytetyöni aiheesta ja samalla sivuten heidän perheensä arkea, hän puuskahti: ”Miksi ensin pitää olla jokin ongelma, eikö tietoa hyvän vanhemmuuden taidoista voisi vain jakaa suoraa kaikille?” Juuri siinä ollaan asian ytimessä!

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

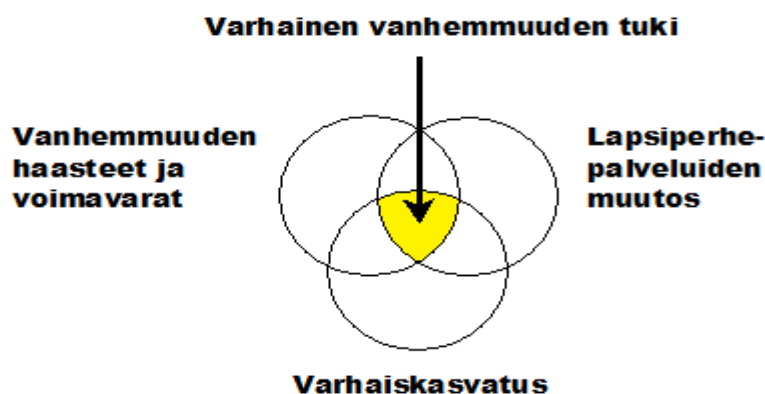
2.1 Tarkastelukulmana varhainen vanhemmuuden tuki

Yksi LAPE:n perusajatuksista on ollut siirtää tukea varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäiseviin palveluihin, jotta voidaan helpottaa lasten, nuorten ja perheiden tilannetta jo varhaisessa vaiheessa ja näin myös vähentää erityistason palveluiden tarvetta ja perheiden pahoinvointia. Ennaltaehkäisevän tuen areenana nähdään yhteiskunnan kaikille lapsiperheille tarjoamat universaalit palvelut, kuten neuvola, varhaiskasvatus, koulu, oppilashuolto. Mutta myös seurakuntien ja järjestöjen lapsiperhetyö. Myös uusi perhekeskusmalli luo pohjaa matalan kynnyksen tuen saavutettavuuteen. (Aula ym. 2016, 17–19.)

Varhaiskasvatuksen ohjaavissa asiakirjoissa painotetaan lasten kasvua ja oppimista vahvistavaa pedagogiikkaa ja laaja-alaista oppimista. Tämän lisäksi on kiinnitetty huomiota vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Yhdeksi kymmenestä varhaiskasvatuksen tavoitteesta on asetettu lapsen vanhemman tukeminen kasvatustyössään ja lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen sitä kautta (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 3§).

Vanhemmuuden voimavaroja heikentää monenlaiset perheitä kuormittavat tekijät. Niistä on oleellista olla tietoinen varhaisesta vanhemmuuden tuesta puhuttaessa. Näitä vanhemmuuden voimavaroja voidaan myös vahvistaa.

Tarkastelukulma tässä opinnäytetyössä on Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tuoman uuden ajattelun, varhaiskasvatuksen kontekstin ja vanhemmuuden voimavarojen risteämiskohdassa (Kuvio 1).

Kuvio 1. Työn tarkastelukulmana varhainen vanhemmuuden tuki

Leinonen (2004, 75) on sanonut osuvasti: ”Vanhemmuuden laatu ei ole vakiona pysyvä vanhempien ominaisuus tai taito, vaan se on pitkälle riippuvainen perheen tilanteesta ja vanhempien voimavaroista”. Tämä on lohdullinen ajatus. Jokainen elää vanhemmuuttaan

niissä tilanteissa ja niillä voimavaroilla, joita heillä sillä hetkellä on. Näitä voimavarojen vahvistaminen on tärkeää.

Matalan kynnyksen tuella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä kaikille tarjolla olevia palveluiden piirissä tapahtuvaa tukea, jonka tarkoituksena on tavoittaa kaikki käyttäjät. Matalan kynnyksen tuella on mahdollista vahvistaa voimavaroja ja tukea yhteisöllisyyttä mutta myös tavoittaa niitä, jotka mahdollisesti tarvitsevat tiiviimpää tukea (Aula 2019b; Aula ym. 2016, 15–17).

Vanhemmuuden tuki on matalan kynnyksen tuen kannalta oleellisen tärkeää ja se on nostettu lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa tärkeäksi kehityskohteeksi. Juuri varhaisen vanhemmuuden tuen kautta tuetaan myös lasta. (Aula 2019b; Halme, Hastrup, Hietanen-Peltola, Ikonen, Kivimäki, Klemetti, Koukkula, Vuorenmaa & Wiss 2018, 2.)

2.2 Lapsiperhepalveluiden kehittäminen on nyt ajankohtaista

Opinnäytetyöni on hyvin ajankohtainen, sillä lapsiperhepalveluiden kehittäminen on ollut yksi edellisen hallituksen kärkihankkeista ja jatkuu edelleen. Varhaisen tuen ja matalan kynnyksen palveluiden kehittäminen ja tarjoaminen ovat niitä palvelun muotoja, joihin halutaan kansallisesti panostaa. (Aula ym. 2016, 5, 24.)

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnoimana on toiminut vuosina 2012–2015 sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (KASTE), jonka tavoitteena on ollut hyvinvointierojen kaventuminen, terveyden kohentuminen ja asiakaslähtöisyyteen panostaminen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisessä. Yksi KASTE:n kuudesta osa-ohjelmasta on lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden kehittäminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018a.) Edellisen Sipilän hallituksen kärkihankkeisiin on kuulunut vuosina 2016–2018 käynnistetty ollut ja edelleen vuonna 2019 jatkokehityksessä oleva, lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Myös Rinteen hallitusohjelmassa sille on luvattu jatkoa vuosille 2020–2023. LAPE-muutosohjelmaa johtavat sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Yhteistyötä tehdään sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteiskehittämiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018b.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tarkoitus on taata lapsille suotuista kasvu- ja oppimisympäristöä ja tukea perheen hyvinvointia ja voimavaroja. Lisäksi muutosohjelmalla suunnataan palveluita kaikille tarkoitettuihin ehkäiseviin palveluihin oikea-aikaisesti, niin että korjaavien palveluiden tarve vähenee. Tarkoitus on tuoda matalan kynnyksen palvelut perheiden lähelle. Kasvua tukevia ihmissuhteita tuetaan niin perheissä, varhaiskasvatuksessa kuin kouluissa ja oppilaitoksissakin. Toisin sanoen tarkoitus on jalkauttaa sosiaali- ja terveystoimen palveluita sinne, missä lapset ja nuoret ovat. (Aula 2019b; Aula ym. 2016, 17.)

Myös ammattilaisen yhteistyön kehittäminen ja tiedonjakoon sekä johtamiseen panostaminen on keskeistä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018b).

Matalan kynnyksen kaikille suunnatuilla ehkäisevillä palveluilla tuetaan perheenjäsenten keskinäistä vuorovaikutusta, tuetaan voimavaroja ja mahdollistetaan toimintaa vertaisryhmässä. Samalla ennalta ehkäisevä, hyvinvointia edistävä, yksilöitä ja yhteisöjä vahvistava ajattelumalli ohjaa ammatillisen auttamisen suuntaa. (Aula 2019b; Aula ym. 2016, 15–17.) Tämän lisäksi lasten, nuorten ja perheiden näkökulmaa otetaan enenevässä määrin huomioon palveluiden kehittämisessä (Heinonen, Ikonen, Kaivosoja & Reina 2018, 22; Hastrup ym. 2016, 17; Aula ym. 2016, 8.)

2.3 Varhainen vanhemmuuden tuki varhaiskasvatuksessa

Varhainen vanhemmuuden tuki linkittyy vahvasti myös varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatustilain (540/2018) 3. pykälässä on määritelty yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteista ”toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasa-painoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä”.

Valtakunnalliset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet korostaa vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä. Perusteissa mainitaan, että varhaiskasvatus on syrjäytymistä ehkäisevää palvelua. Lisäksi se vahvistaa lasten osallisuutta ja toimijuutta yhteiskunnassa. Yhteistyö vanhempien kanssa tuodaan myös esiin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 2019, 14–16.) Se edellyttää varhaiskasvatushenkilöstön aktiivisuutta ja huoltajien ja kasvatushenkilökunnan keskinäisen luottamuksen rakentumista. Yhteistyö rakentuu päivittäisessä vuorovaikutuksessa. Yhteistyö vanhempien ja henkilökunnan kesken korostuu myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen ja vähintään vuosittaisen tarkistuksen kohdalla. Silloin arvioidaan varhaiskasvatukselle asetettuja tavoitteita lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukeville toimenpiteille yhdessä vanhemman tai muun huoltajan kanssa. (Varhaiskasvatustilain 540/2018, 23§; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 2019, 10–11.)

Tämän lisäksi huoltajille tulee antaa mahdollisuus osallistua toiminnan ja tavoitteiden suunnitteluun. Perusteissa puhutaan myös huoltajien keskinäisen vuorovaikutuksen tukemisen mahdollisuudesta sekä yhteisöllisyyden vahvistamisesta verkostoitumisen kautta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 2019, 34).

Mielenkiintoisen aspektin varhaiseen tukeen varhaiskasvatuksen kontekstissa tuo myös Opetus- ja kulttuuriministeriön tuottama Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suurin muutos koski henkilökunnan kelpoisuuksia ja työnkuvaa.

Työryhmä eritteli toisistaan varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävät, opettajan tehtävien suuntautuessa lapsen oppimisen tukeen pedagogisin keinoin ja sosionomin tehtävien suuntautuessa kasvun tukeen ja vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Jakoa perusteltiin ammattikorkeakoulun ja yliopiston erilaisella koulutus pohjalla (Karila, Kosonen & Järvenkallas 2017, 87–88). Tämä jako on kirjattu nykyiseen varhaiskasvatukseen lakiin (540/2018, 23§, 26§, 27§).

Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin yhtenä lähestymiskulmana on laadun prosessiteki jöihin sisältyvä henkilöstön ja huoltajien välinen kasvatusyhteistyö. Laatuun vaikuttaa luottamuksellinen ja tasavertainen vuorovaikutus, jolla on mahdollista päästä sekä vanhempia että kasvatushenkilökuntaa kasvatustehtävässään tukevaan yhteistyöhön. Vanhempien näkökulma lapsestaan on yhtä tärkeä kuin kasvatushenkilöstönkin. Vanhemmat tuovat keskusteluun kodin näkökulman ja henkilöstö kasvatuksen asiantuntijuuden. Luottamuksellisella ja tasavertaisella vuorovaikutuksella voidaan osaltaan tukea huoltajia omassa kasvatustehtävässään. (Vlasov ym. 2018, 61–62.)

Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että varhaiskasvatuksen rooli lapsen kasvun tukijana on selvä, mutta sen mahdollisuuksia perheen tukijana voidaan vielä vahvistaa. Juuri tähän kohtaan osuu Perhepolun vieminen varhaiskasvatuksen puolelle.

2.4 Vanhemmuuden tukea kehittämässä: Vanhemmuusvalmennuksesta Perhepolulle

Varhaisen tuen työmuodoissa yhteisöllinen näkökulma on tärkeä. Juuri tähän ajatukseen perustuu myös Tellervo Uljaan kehittämä Vanhemmuusvalmennus-menetelmä, jonka nimitys on syksyn 2018 ja kevään 2019 varhaiskasvatukseen suuntautuneen kehitystyön myötä muotoutunut muotoon Perhepolku. Termi valittiin käyttöön, koska se kuvaa paremmin koko perheen tueksi suunniteltua valmennusta. Uusi nimi on otettu virallisesti käyttöön syksyn 2019 aikana ja nykyään myös kaikki materiaalit kulkevat sillä nimellä. (Uljas 2019b)

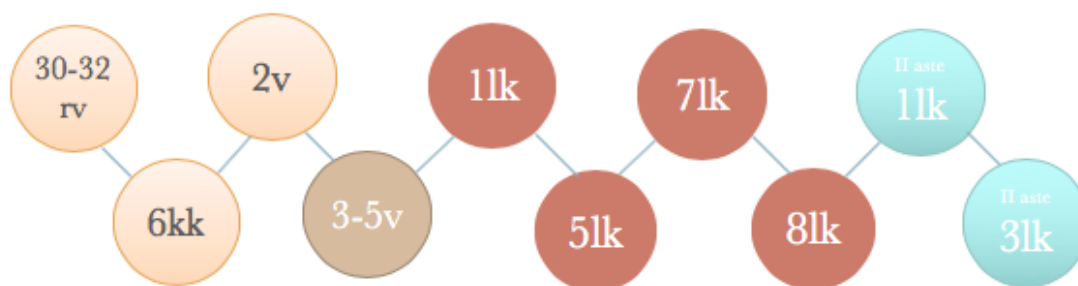
Perhepolku on kaikille vanhemmille tarjolla olevaa matalan kynnyksen palvelua, jossa vertaisryhmässä on mahdollisuus saada tietoa vanhemmuuteen vaikuttavista asioista ja jakaa omia kokemuksia niin vanhemmuuden iloista ja haasteista, lapsen kehitykseen liittyvistä asioista, vanhemmuustaidoista kuin omista vahvuuksistaan kasvattajana ja vanhempana. Perhepolku on kertaluontoinen valmennus, jonka jälkeen vanhemmat voivat halutessaan jatkaa yhteydenpitoa ja keskustelua keskenään. Se on siis myös tapa luoda yhteisöllisyyttä samassa tilanteessa olevien vanhempien kesken. (Uljas 2018a.)

Perhepolkua on toteutettu tähän mennessä ryhmäneuvoloissa puolivuotis- ja kaksivuotisneuvoloiden yhteydessä. Puolivuotiaiden lasten vanhemmille suunnatussa valmennuksessa puhutaan vanhempien omasta jaksamisesta, kiintymyssuhdemalleista sekä parisuhteen kehitysvaiheista ja lasten saamisen vaikutuksesta parisuhteeseen. (Uljas 2018b.) Kaksivuotiaiden lasten vanhemmille suunnatussa valmennuksessa puhutaan lasten tahoista, vanhemmuuden haastavista tunteista sekä perheen toimivasta vuorovaikutuksesta (Uljas 2018c). 3–5-vuotiaiden lasten vanhemmille suunnatun valmennuksen sisällöt koskevat leikki-ikäisten tunnetaitojen ja vuorovaikutustaitojen tukemista sekä myötätuntoista vanhemmuutta (Uljas 2019a). Valmennuskerroilla asioita käsitellään esimerkkitauposten valossa. Teoriasisällöt pohjautuvat asiantuntija- ja tutkimustietoon. (Uljas 2019b.) Painopiste on kuitenkin vertaiskeskustelussa (Uljas 2018a).

Perhepolku on tällä hetkellä linkittynyt vahvimmin neuvolatoimintaan, mutta työmuodon suunnittelijan, Tellervo Uljaan, visiona on luoda valmennuksen jatkumo (Kuvio 2) neuvolasta varhaiskasvatuksen kautta koulu-uran loppuun asti (Uljas 2018a). Varhaiskasvatuksen puolella 3–5-vuotiaiden lasten vanhemmille suunnattu pilotointi toteutettiin keväällä 2019 Lohjalla.

Perheen tuen polku tulevaisuudessa

Ennalta ehkäisevää vanhemmuuden tukea ryhmäneuvoloissa sekä päiväkodin ja koulun vanhempainilloissa

Kuvio 2. Perheen tuen polun tulevaisuudenvisio (Uljas 2019b). Tekijä: Tellervo Uljas

Perhepolun ohjaajakoulutuksen on tarkoitus tapahtua esimerkiksi kuntien omassa perhekeskuksissa, neuvoloissa, päiväkodeissa, seurakunnissa. Ryhmien vetäjinä voivat toimia lapsia ja lasten vanhempia työssään kohtaavat henkilöt, kuten neuvolan työntekijät, seurakuntien lapsityöntekijät, päiväkotien työntekijät, perhepäiväohjaajat. (Uljas 2018a.) Tällä hetkellä ohjaajakoulutuksia on järjestetty puoli- ja kaksivuotiaiden lasten vanhempien

kanssa työskenteleville. Suunnitteilla on, että keväällä 2020 alkavat varhaiskasvatusikäisten kanssa työskentelevien ohjaajakoulutukset. (Uljas 2019b.)

Perhepolun vaikutuksesta vanhempien hyvinvointiin on tulossa tutkimus, jonka Tellervo Uljas itse toteuttaa. Hän tutkii väitöskirjassaan vanhemmuutta ja itsemyötätuntoa ja selvittää samalla itsemyötätunnon merkitystä vanhemmuudessa sekä sitä vahvistavia tekijöitä. Tikkurilan Laureassa pilotoitiin keväällä 2019 Perhepolun (silloin vielä Vanhemmuusvalmennuksen) ohjaajakoulutuskurssia osana terveydenhoitajaopintoja. (Uljas 2019b.) Oma opinnäytetyöni antaa tietoa varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien, työntekijöiden ja suunnittelusta vastaavien ajatuksista Perhepolku-menetelmän pilotoinneista keväällä 2019 ja on luonut pohjaa jatkokehittämiseen.

Tässä opinnäytetyössä kehittämishankkeen toteuttamista kuvaavassa luvussa 8 käytetään termiä Vanhemmuusvalmennus, koska se oli termi, joka sillä hetkellä oli Perhepolku-menetelmästä käytössä. Siinä yhteydessä puhutaan myös Perheiltapäivä-piloteista, joissa silloista Vanhemmuusvalmennus-menetelmää pilotoitiin varhaiskasvatusikäisten vanhemmille. Terminä Perhepolku on muotoutunut tämän varhaiskasvatukseen suunnatun Vanhemmuusvalmennuksen Perheiltapäivä-pilotin jatkokehityksen myötä.

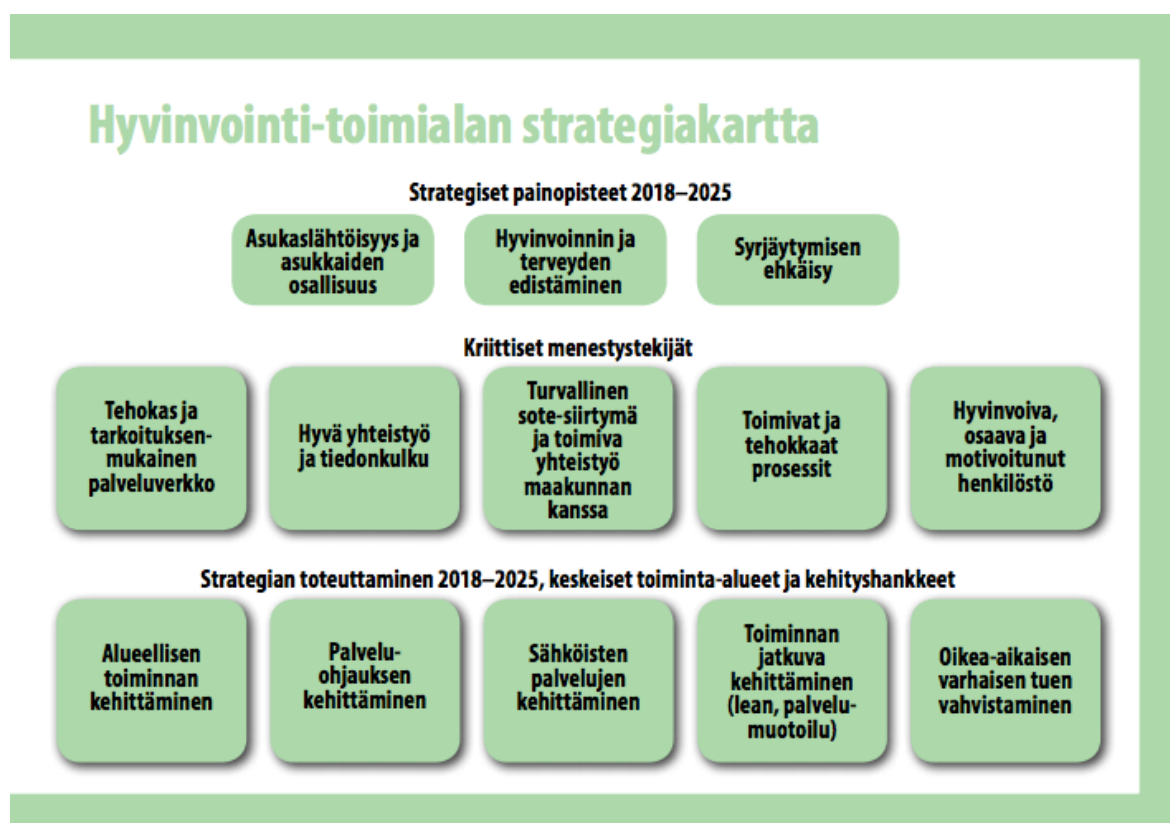
2.5 Kohdeorganisaationa Lohjan kaupunki

Lohja on kaksikielinen kaupunki Uudenmaan maakunnassa. Vuoden 2018 väestötilaston mukaan Lohjalla on ollut 46 296 asukasta. Heistä 3007 eli 6,5% on ollut 0–6-vuotiaita. Väestön määrä on ollut vuodesta 2014 laskusuhdanteinen noin prosentin verran vuosittain. Vaikka lapsiväestönkin määrä on laskusuunnassa, tavoitellaan Kaupungin väestökehityksen ennusteen mukaan vain maltillista laskua tulomuuton myötä. (Lohjan kaupunki 2019a.)

Vuonna 2017 Lohjalla on ollut yhteensä 12 987 perhettä, joista 5058 on lapsiperheitä. Lapsiperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa on vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias huoltajansa tai huoltajiensa kanssa. (Lohjan kaupunki 2019b.) Kunnan kustantamassa päivähoitossa on vuonna 2016 ollut 1–6-vuotiaista lapsista 57,1 %, joka on samansuuntainen koko maan tilanteeseen verrattuna. Lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteitä on vuonna 2016 kohdistettu 4,2 % 0–17-vuotiaista. Huostassa otettuina on tästä ikäryhmästä ollut samana vuonna 1,3 %. (Lohjan kaupunki 2019c.)

Lohjan alueella toimii 25 päiväkotia (Lohjan kaupunki 2019d). Näistä mukana Perhepolun pilotoinnissa on ollut kaksi. Lohjalla ollaan oltu aktiivisesti kehittämässä lapsiperhepalveluita LAPE Uusimaan johdolla. Sitä kautta Perhepolun kehittämisestä kiinnostuneet päiväkodit tulivat mukaan.

Lohjan kaupungin arvot kiteytyvät neljään sanaan, jotka ovat avoimuus, rohkeus, asukaslähtöisyys ja vastuullisuus. Avoimuudella tarkoitetaan toiminnan ja päätöksenteon läpinäkyvyyttä. Rohkeudella tarkoitetaan uskallusta ottaa käyttöön uusia tapoja toimia. Asukaslähtöisyydellä tarkoitetaan kunnan asukkaiden kuulemista ja toimimista sen perusteella. Vastuullisuus taas pitää sisällään toimimisen vastuullisesti niin ekologisesta, taloudellisesta kuin sosiaalisestakin näkökulmasta. (Lohjan kaupunkistrategia 2017–2025; Lohjan kaupunkistrategian toimenpideohjelma Hyvinvointi-toimialalla 2018–2025.) Hyvinvointitoimialan, johon myös Lasten, nuorten ja perheiden palvelualue kuuluu, strategiset painopisteet ovat Lohjalla seuraavat: Asukaslähtöisyys ja asukkaiden osallisuus, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy (Lohjan kaupunkistrategian toimenpideohjelma Hyvinvointi-toimialalla 2018–2025).

Kuva 1. Lohjan Hyvinvointi-toimialan strategiakartta (Lohjan kaupunkistrategian toimenpideohjelma Hyvinvointi-toimialalla 2018–2025).

Lohjalla panostetaan strategian mukaan Hyvinvointi-toimialalla erityisesti toimivan palveluverkon kehittämiseen. Se pitää sisällään toimivat ja tehokkaat prosessit sekä niiden arvioimisen ja edelleen keittämisen. Tähän päästään hyvällä yhteistyöllä ja sujuvalla tiedonkullulla. Lohjalla on ymmärretty myös henkilöstön oleellinen rooli strategian onnistumisen kannalta. Siksi hyvinvoiva, motivoitunut ja osaava henkilöstö on nostettu yhdeksi kriittisistä menestystekijöistä. Keskeisistä kehityshankkeista hyvinvoinnin edistämiseksi voi

mainita erityisesti palveluohjauksen kehittämisen yhtenäistämällä neuvonta- ja palveluohjaustoimintaa ja ottamalla käyttöön sähköisiä palveluita perinteisten rinnalle. Varhaiseen puuttumiseen tehdään yhteiset ohjeet henkilöstölle ja henkilöstöä koulutetaan sen tii- moilta. Asukkaiden osallisuutta vahvistetaan osallistumismahdollisuuksia ja vertaistukea mahdollistamalla muun muassa tukemalla aluetoimikuntien toimintaa ja sallimalla kuntalaisille julkisten tilojen, kuten koulujen, käyttöä. Asukkaat otetaan mukaan alueellisen toiminnan ja palveluiden kehittämiseen, suunnitteluun ja arviointiin. (Lohjan kaupunkistrategian toimenpideohjelma Hyvinvointi-toimialalla 2018–2025.)

Lasten, nuorten ja perheiden palvelualueella vanhemmuuden tukeminen on yksi oleelliseksi nostetuista asioista. Työntekijöiden osaamisen lisääminen vanhemmuuden tukemisessa on keskeistä. Yksi tapa on ollut kasvatuskumppanuuden pohjalta nousevat työyhteisökoulutukset, jossa koko työyksikkö koulutetaan kerralla ja jossa voi käsitellä työyhteisössä tärkeiksi koettuja teemoja. Myönteinen tunnistaminen ja puheeksi ottaminen ovat myös palvelualueen yhteisen ajattelun kantavia voimia, joihin henkilöstöä koulutetaan. Oleellista on rohkeus nostaa asioita keskusteluun asiakkaiden kanssa ja avun tarjoaminen tilanteesta riippuen. Tässä tavoitellaan rinnallakulkijuuden ja lähityöntekijämallin prosesseja, jotka vielä hakevat toteutumistapaansa ja ovat kehitystyön alla. (Lindman 2019.)

Perusopetuksen puolella on meneillään ME.koulu -hanke. Sen puitteissa yhteistyötä tehdään myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimijoiden kanssa. Siinä keskeisenä ajatuksena on dialogisuus ja matalan kynnyksen tuki esimerkiksi dialogisten vanhempainiltojen muodossa. Tavoitteena on vähentää lasten ja nuorten pahoinvointia sekä siirtää toimivia toimintamalleja koko Lohjan alueelle. (Lindman 2019.)

3 OPINNÄYTETYÖNI TAVOITE JA TARKOITUS

Opinnäytetyöni tavoite on tuottaa toimenpide-ehdotuksia varhaiskasvatuksessa toteutettavan vanhemmuuden tuen vahvistamiseksi ja jatkokehittämiseksi Bikva-haastatteluaineiston pohjalta

Omassa opinnäytetyössäni ryhmähaastatteluilla saadaan Bikva-mallin mukaisesti tietoa vanhempien ajatuksista ja kokemuksista varhaisen vanhemmuuden tuen Perhepolku-työmuodosta keväällä 2019 toteutettujen pilotointien pohjalta. Ääneen pääsevät omissa haastatteluissaan myös työntekijät, suunnitteluryhmän jäsenet sekä Lohjan lapsi- ja perhepalveluista vastaavia henkilöitä. Näiden haastattelujen pohjalta luodaan toimenpide-ehdotuksia, joilla edesauttaa vanhemmuuden tuen jalkautumista varhaiskasvatusympäristöön ja kunnalliseen kontekstiin.

Opinnäytetyöni tarkoitus on edistää Perhepolku-työmuodon valtakunnallista leviämistä

Tavoiteltavaa on, että Perhepolku-työmuoto laajenee neuvolakontekstista varhaiskasvatuskäisten lasten vanhemmille ja lopulta koulun puolelle. Näin vanhemmille tarjottavan varhaisen tuen matalan kynnyksen palveluista muodostuisi jatkumo, perheen tuen polku, läpi lapsuus- ja kouluajan. Tämä on täysin linjassa valtakunnallisen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa ohjaavien periaatteiden kanssa. Niihin kuuluu oikea-aikaisen vanhemmuuden tuen mallin luominen neuvolasta varhaiskasvatuksen kautta koulu-uran loppuun asti.

4 MONI ASIA VAIKUTTA VANHEMMUUTEEN

4.1 Perheitä kuormittavia tekijöitä

Useiden lasten kasvuoloja kartoittavien raporttien valossa voi todeta, että suuri osa suomalaislapsista ja -nuorista voi hyvin ja heidän vanhemmillaan on resursseja ja voimavaroja mahdollistaa lapsilleen suotuisat ja turvalliset kasvuolosuhteet. Kuitenkin voidaan myös todeta, että osalla näin ei ole.

Lasten kasvuoloihin vaikuttavat muun muassa toimeentulon vaikeudet, vanhempien fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen liittyvät ongelmat sekä perheolosuhteiden muutokset. Nämä vaikuttavat osaltaan myös vanhemmuuden voimavaroihin ja taitoihin. Perheolosuhteiden muutoksista avioero on yleisin. Vanhemman mielenterveysongelmat koskettavat viidettä osaa lapsista ja nuorista samoin perheen toimeentulovaikeudet. Puolella lapsista oli kasvuolosuhteissaan vähintään yksi kuormittava tekijä. Kymmenellä prosentilla kuormittavia tekijöitä oli kaksi ja seitsemällä vähintään kolme. (Ristikari ym. 2018, 122.)

Pienten lasten kohdalla voidaan sanoa, että suurin osa 4-vuotiaista voi hyvin. Samoin suurin osa 4-vuotiaiden vanhemmista on tyytyväisiä vanhemmuuteensa ja perheensä arjen toimivuuteen. Joka kolmas kokee kuitenkin työn vievän paljon aikaa kodin kustannuksella. Jopa joka viides vanhempi kertoi masennusoireista ja joka seitsemäs taloudelliseen tilanteeseen liittyvästä niukkuudesta. Erityisesti lapsistaan yksin huolehtivien vanhempien kohdalla ilmeni useimmin useita kuormittavia tekijöitä. (Vuorenmaa 2019, 1.) Perheen ai-noalla huoltajalla on useammin psyykkistä oireilua, yksinäisyyttä ja taloudellisen niukkuuden kokemusta kuin muilla vanhemmilla. Myös maahanmuuttajataustaisilla vanhemmilla on kantaväestöön nähden enemmän masennusoireita ja niukkuutta. Noin puolet 4-vuotiaiden vanhemmista ei kuitenkaan kokenut yhtäkään jaksamisen haastetta, joten voi olettaa, että heillä on hyvin voimavaroja. Joka kymmenes 4-vuotiaan vanhempi koki kuitenkin riittämättömyyttä vanhempana ja osa myös huolta jaksamisestaan. (Vuorenmaa 2019, 7.)

Nelivuotiaiden lasten vanhempien kokemukset tuen tarpeesta liittyvät lapsen kasvuun ja kehitykseen lähes kahdeksalla kymmenestä. Lapsen tunne-elämän ongelmiin tai psyykkiin ongelmiin tukea kaipaa vähän useampi kuin joka kolmas vanhempi. Myös omaan jaksamiseensa ja vanhemmuuteensa kokee tuen tarvetta joka kolmas. Puolison jaksamisen ja parisuhteen mainitsee joka viides. Tuen tarve jätetään myös suhteellisen usein ilmaise-matta. (Vuorenmaa 2019, 8.)

Vaikka työssäkäynti on monella tavoin hyvinvointia edistävä tekijä ja tie parempaan taloudelliseen toimeentuloon, vie se myös aikaa pois perhe-elämältä (Bardy, Sauli & Järvitie 2018, 26). Työhön käytetty aika vie aikaa perheen ja puolison kanssa käytetystä ajasta,

kotiasioiden hoitamiselta ja vaikuttaa vanhempien omaan jaksamiseen (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 41). Voidaan todeta, että työpaineet ovat kasvaneet työtahdin kiihtyessä ja tehokkuuden vaatimusten sekä säästöpainneiden alla. Perheen ja työn yhteensovittaminen on osittain vaikeaa. (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 46.) Epätyypilliset työajat, kuten iltatyöt ja vuorotyöt, ovat lisääntyneet (Kekkonen, Rönkä, Laakso, Tammelin & Malinen 2014, 52–53). Tämä vaikuttaa erityisesti yksinhuoltajien arkeen ja vuorohoidon tarpeen lisääntymiseen (Kekkonen ym. 2014, 63).

Työttömyys taas kuormittaa muutenkin kuin taloudellisesti. Työttömyyden seurauksena voi ilmetä psykososiaalisia ongelmia, kuten arvottomuuden tunnetta ja sosiaalisten suhteiden köyhtymistä. Tämä on sidoksissa myös mielenterveysongelmiin. Näiden yhteisvaikutus on riskitekijä vanhemmuuden laadun heikkenemiseen, jolla taas on vaikutusta lasten mielenterveyteen. (Honkanen 2008, 148–150.)

Lapsiperheiden pienituloisuus on lisääntynyt. Lapsiperheiden pienituloisuuden ja toimeentulovaikeuksien selkein syy liittyy työttömyyteen, myös matalapalkkaisuus ja pätkätyöllisyys vaikuttavat siihen. (Salmi, Lammi-Taskula & Sauli 2014, 85–87.) Pienituloisuuteen vaikuttaa myös elinkustannusten nousu ja korkojen vaihtelut, jotka vähentävät käytettävissä olevien varojen määrää samoin kuin sosiaali- ja lapsiperheen tukien reaaliarvon aleneminen inflaatiokehityksen kasvaessa (Salmi ym. 2014, 89). Kallis asuminen ja kulutusluottojen helppo saatavuus lisäävät ylivelkaantumisen riskiä (Bardy ym. 2018, 22).

Pienituloisuuden voi nähdä olevan yhteydessä myös perherakenteeseen, sillä se koskee todennäköisimmin pienten lasten perheitä, monilapsisia perheitä sekä yksinhuoltajatalouksia. Pienten lasten perheissä pienituloisuuden voidaan ajatella olevan useimmiten väliaikaista, sillä taloustilanne kohenee molempien vanhempien työllistyttyä. (Salmi, Sauli & Lammi-Taskula 2010, 85.) Sen sijaan yksinhuoltajaperheissä tilanne voi olla toinen. Salmi ym. (2014, 87) tuovatkin esiin, että ”vuonna 2012 kaikista lapsista kuului yhden huoltajan perheisiin noin kymmenen prosenttia, köyhistä lapsista sen sijaan 32 prosenttia”.

Myös terveydentilassa on eroja eri väestöryhmien välillä, niin että hyvätuloiset ja hyvin koulutetut voivat myös terveydentilaltaan parhaiten, kun taas pienituloisten ja vähän koulutettujen keskuudessa myös terveydentila on suuremmalla osalla heikompi. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 13.) Samaa tuovat esiin Vaarama, Moisio ja Karvonen (2010, 278) sekä Karvonen, Martelin, Kestilä ja Junna (2019, 101).

Yleisesti ottaen suomalaisten hyvinvoinnin voidaan sanoa kasvaneen menneinä vuosikymmeninä. Samalla kuitenkin hyvinvointierot ovat kasvaneet 1990-luvun jälkeen (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 13). Karvonen, Kestilä ja Munkkila (2019, 59) esittävät tuloerojen pysyneen viime vuosina oleellisesti muuttumatta, pienituloisten osuuden ollessa

11,5% väestöstä vuonna 2017. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että alin tuloviidennes ei ole hyötynyt sanottavasti vuosituhannen vaihteeseen sijoittuneesta taloudellisesta kasvusta ja ylin ja alin tuloviidennes ovat entistä etäämpänä toisistaan (Jäntti 2010, 65).

Toimeentuloon liittyvä polarisaatio johtaa myös vääjäämättä toimintamahdollisuuksien polarisaatioon (Bardy ym. 2018, 24). Tämä liittyy osallisuuden kokemuksiin, vertaisryhmään liittymiseen ja harrastusmahdollisuuksiin. (Niemelä & Rajas 2014, 107–109.) Hakovirta ja Rantalaiho (2012, 58–59) tuovat esiin lasten kertomana eriarvoisuuden kokemuksesta, rahan vähyyden vaikutuksesta vapaa-ajan viettoon ja harrastusmahdollisuuksiin (2012, 65) ja sosioekonomisen aseman vaikutuksesta ystävyys-suhteisiin (2012, 82–83).

Sama tulee esiin Pelastakaa lapset -järjestön Lapsen ääni 2015 -raportissa (2015, 4) sekä Nuorisobarometrissä 2017 (Myllyniemi & Kiilakoski 2017, 83), joista käy ilmi, että vähävaraisuus rajoittaa harrastamista ja osallistumista muihin aktiviteetteihin. Se saattaa rajoittaa lapsen ystävyys-suhteita ja johtaa jopa kiusatuksi tulemiseen. Pelastakaa lapset -järjestön Lapsen ääni 2019 -raportissa (2019, 11) huomionarvoista on, että osa vähävaraisten perheiden lapsista on menettänyt uskonsa tulevaisuuteen, niin että he eivät usko koskaan saavuttavansa unelmiaan.

Nuorisobarometrissä 2017 (Myllyniemi & Kiilakoski 2017, 84) käy ilmi vähävaraisuuden vaikuttavan muun muassa koulutusvalintoihin ja koulutuksen keskeyttämiseen. Wilkinson ja Pickett (2011, 222) tuovatkin esiin, ettei köyhyydessä ole kyse vain tuloeroista vaan laajenevasta eriarvoisuudesta, tai Saaren (2015) sanoin sosiaalisen etäisyyden kasvusta, jolla on monitahoisia vaikutuksia myös sosiaalisiin suhteisiin. Sirniö (2016, 67) painottaa, ettei kyse ole pelkästään materiaalisista lähtökohdista vaan muistakin resursseista, jotka edesauttavat tuloluokassa eteenpäin siirtymistä. On huomattu, että kokemukset ja tapahtumat muokkaavat tulevaisuuden mahdollisuuksia ja tulevaisuudennäkymiä.

Näillä kaikilla sosiaalisilla ja taloudellisilla seikoilla on yhteyttä vielä vähän tutkittuun, mutta voimakkaasti sekä lasten että vanhempien hyvinvointiin vaikuttavaan asiaan, vanhemmuuden uupumukseen. Vanhemmuuden uupumus voi ilmentyä ensinnäkin kroonisena uupumisena vanhemmuuden rooliin ja pitää sisällään tunteen, että vanhemmuus vaatii liikaa. Toisekseen se voi näyttäytyä tunteena, ettei ole yhtä hyvä vanhempi kuin ennen. Kolmanneksi vanhemmuuden uupumus voi pitää sisällään tympääntymistä vanhempana oloon ja neljänneksi jopa emotionaalista etääntymistä lapsesta. (Sorkkila & Aunola 2019; Roskam, Brianda & Mikolajczak 2018.)

Sorkkilan ja Aunolan (2019) mukaan uupumukseen vaikuttavia ulkoisia tekijöitä oli huoli toimeentulosta, sillä toimeentulosta stressaaminen syö vanhemmuuden voimavaroja. Lapsen erityistarpeet oli yksi suuri uupumusta lisäävä tekijä. Äidit uupuvat isää herkemmin,

nuoret äidit varttuneempia herkemmin ja yksinhuoltajat pareja herkemmin. Huomion arvoista on se, että vanhemmuuden kuormittavuuteen vaikutti tutkimuksen mukaan myös sosiaaliset paineet eli vanhempien kokema ulkopuolelta tuleva korkea vaatimustaso vanhemmuudelle. Kun tähän lisättiin vanhempien omat korkeat vaatimukset omaa vanhemmuuttaan kohtaan, tuplattiin vaatimustaso vielä entisestään.

Tämän voi olettaa osaltaan juontavan juurensa yhteiskunnallisesta suorituskeskeisyydestä, johon viittaa muun muassa lisääntyneet vaatimukset työelämässä (Sorkkila & Aunola 2019; Salmi & Lammi-Taskula 2014, 46). Suomessa on moneen muuhun Euroopan maahan verrattuna korkea äitien työllisyysaste. Tällä on vaikutusta työ- ja perhe-elämän yhdistämiseen. (Hagqvist, Gådin & Nordenmark 2017.)

Merkittävää on, että palvelujärjestelmä ei tue tarpeeksi tehokkaasti perheitä taloudellisissa ja terveydellisissä haasteissa, mikä on riskitekijä lasten mielenterveydelle myöhemmällä iällä (Ristikari ym. 2018, 124). Suosituksissaan Ristikari ym. (2018, 128) esittävät, että palvelujärjestelmän kehittämisessä kiinnitetään huomiota erityisesti oikea-aikaisuuteen sekä palvelusektoreiden välisen yhteistyön kehittämiseen.

4.2 Vanhemmuuden voimavaroja vahvistavia tekijöitä

Vanhemmille suunnatuilla toimenpiteillä ei ole juurikaan vaikutusta köyhyyden ja vähävaraisuuden juurisyihin, vaan niihin pitää pureutua poliittisin toimin. Näistä voi mainita esimerkiksi perhe-elämän ja työn yhdistämiseen sekä eriarvoisuuden ja köyhyyden vähentämiseen tähtäävät toimenpiteet. (Bardy ym. 2018, 21; Halme ym. 2018, 2.) Kun apua ja tukea tarvitaan, toimiva palveluverkosto, kuten esimerkiksi terveydenhuolto, päivähoitopalvelut, koululaitos ja sosiaalihuolto, sekä ammattilaisten ja vanhempien toimiva yhteistyö ovat merkittävässä roolissa (Bardy ym. 2018, 26).

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman puitteissa onkin paneuduttu palvelujärjestelmän ja tieto-ohjauksen yhdenmukaistamisen lisäksi panostamaan oikea-aikaiseen tukeen tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. Tähän voi lukea voimavarakeskeisyyden, niin että tuemalla oikea-aikaisesti yksilön ja perheen voimavaroja, voidaan lievittää avun tarpeen syvenemistä ja tilanteiden vakavoitumista. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2016a, 15.)

Myös palveluiden saatavuus ja saavutettavuus ovat oleellisia asioita. Palveluiden saatavuudella tarkoitetaan sitä, että palvelua on tarjolla. Palveluiden saavutettavuudella tarkoitetaan taas sitä, että tarjolla olevat palvelut vastaavat asiakkaiden tarpeisiin ja niitä on oikea-aikaisesti tarjolla. Kyse ei ole vain fyysisestä saavutettavuudesta vaan myös riittävästä tietoisuudesta palveluiden sijainnista, laadusta ja luotettavuudesta. (Halme ym. 2018, 2; Perälä ym. 2014, 228; Perälä, Halme & Kanste 2013, 129.)

”Vanhemmuuden tuki on lapsen ja nuoren hyvinvoinnin varhaista tukemista” painottavat Halme ym. (2018, 2) toimenpide-ehdotuksissaan lapsen edun, perhemyönteisen toimintakulttuurin ja palveluiden vahvistamiseksi. On siis hyvin oleellista tukea vanhempien voimavaroja ja panostaa tuen tarpeiden tunnistamiseen jo varhaisessa vaiheessa.

Niin vanhempien kuin heidän lastensakin hyvinvointiin voidaan vaikuttaa suojaavia tekijöitä vahvistamalla. Näitä suojaavia tekijöitä ovat muun muassa perheen positiiviset ja lämpimät vuorovaikutussuhteet ja emotionaalinen tuki, niin lasten ja vanhempien välinen kiintymyssuhde kuin myös vanhempien keskinäinen kiintymyssuhde, vanhempien yhtenevät kasvatuskäytännöt, lämmin läsnäolo ja ilmapiiri kotona, hyvät tunne- ja vuorovaikutustaidot (Vuorenmaa 2019, 6; Santalahti & Marttunen 2014, 188; Honkanen 2008, 171). Perhe-elämä tuottaa myös paljon iloa. Iloa koetaan hyvin arkisista asioista, kuten yhteisistä ruokailuhetkistä, yhteisestä tekemisestä ja keskusteluista. (Lammi-Taskula & Bardy 2009, 60–61.) Yhteinen tekeminen ja perheen omat jutut kasvattavat perheenjäsenten yhteenkuuluvuuden tunnetta (Fagerlund-Jalokinos 2012, 16).

Suojaaviksi tekijöiksi lukeutuu myös kokemus vuorovaikutusmahdollisuuksista sekä osallisuudesta ja yhteisöön kiinnittymisestä. Lasten osalta niin kotona, koulussa, varhaiskasvatuksessa kuin harrastustenkin piirissä. (Halme, Hedman, Ikonen & Rajala 2018, 60; Halme ym. 2018, 2; Santalahti & Marttunen 2014, 188.) Osallisuuden kokemus, esimerkiksi asuinyhteisössään, vahvistaa myös vanhempien tyytyväisyyden kokemusta (Vuorenmaa 2019, 6).

Suojaavia tekijöitä on laajemmassa yhteiskunnallisessa mittakaavassa myös köyhyyden vähentäminen, koska köyhyyden heijastusvaikutukset ihmissuhteissa ovat kauaskantoiset (Halme ym. 2018, 2). Merkitystä on eriarvoisuutta vähentävällä yhdyskuntasuunnittelulla ja sosiaalipoliittisilla tukitoimilla. Lapsille mahdollistetut liikuntamahdollisuudet, iltapäiväkerhotoiminta ja harrastustoiminta voidaan laskea suojaaviksi tekijöiksi. Lapset ja nuoret saavat mielekästä tekemistä, eikä vanhempien tarvitse kantaa huolta yksin kotona olevista lapsistaan. (Kaikkonen, Mäki, Murto, Pentala, Hakulinen-Viitanen & Laatikainen 2014, 165.)

Työssäkäynti on suojaava tekijä taloudellisen toimeentulon kautta. Se voidaan nähdä myös taukona perhe-elämän vaatimuksista. (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 44.) Työ edesauttaa aineellista hyvinvointia, mutta työelämän vaativuudella, käytännöllä ja toimintatavoilla on suuri merkitys hyvinvoinnille, varsinkin lapsiperheissä (Bardy ym. 2018, 26).

Broberg (2010, 77) esittelee perheen voimavarat toisiinsa vaikuttavina kokonaisuuksina. Näitä ovat ulkoiset voimavarat, sisäiset voimavarat ja perheen ihmissuhdeverkosto. Ulkoisiin voimavaroihin lukeutuu koulutus ja sosioekonominen asema, työ ja toimeentulo sekä

asuminen. Sisäisiin voimavaroihin taas lukeutuu perheen keskinäinen toimivuus, vanhemmuus ja kasvatus, perheen sosiaalinen tukiverkko, perheen yhteiset tärkeäksi kokemat asiat. Ihmissuhdeverkosto puolestaan muodostuu parisuhteesta, vanhempien ja lasten välisistä suhteista, lasten keskinäisistä suhteista ja isovanhemmuussuhteista.

Fagerlund-Jalokinos (2012, 25) jaottelee voimavaroja vahvistavia tekijöitä seuraavasti: toimiva parisuhde, henkilökohtaiset voimavarat sekä ulkoiset voimavarat. Ulkoihin voimavaroihin sisältyy aineelliset voimavarat, niin kuin Brobergillakin, sekä läheisten ihmisten tuki, joka Brobergin jaottelussa sisältyy sisäisiin voimavaroihin. Henkilökohtaisia voimavaroja ovat henkilökohtaiset positiiviset ominaisuudet, itsenäisyys ja itsetuntemus sekä realistinen asennoituminen perhe-elämään. Mielestäni nämä voi lukea kuuluviksi sisäisiin voimavaroihin ja ne täydentävät Brobergin listaa. Toimiva parisuhde pitää sisällään kyvyn kommunikoida, keskinäisen rakkauden, toisen ihmisen hyväksymisen ja yhteistä aikaa. Tämän voi nähdä täydentävän Brobergin ihmissuhdeverkostoa erityisesti parisuhteeseen liittyen.

Sorkkila ja Aunola (2019) pitävät tärkeänä keskustelua vanhempien hyvinvoinnista. He näkevät yhtenä mahdollisuutena vanhempien hyvinvoinnin edistämiseen ja ulkopuolelta koettujen sosiaalisten paineiden vähentämiseen armollisuuden opetteluun. Siihen päästään itsensä hyväksymisen ja itsemyötätunnon taitojen harjoittelun kautta. Tämän voi ajatella vahvistavan vanhemmuuden itsetuntoa ja kokemusta riittävän hyvästä vanhemmuudesta. García Velázquez (2019, 84) tuo omassa tutkimuksessaan esiin, että yksilön omanarvontunnon vahvistaminen voi suojella jopa masennusta vastaan.

Laajasti ajateltuna ulkoihin voimavaratekijöihin voisi lukea myös universaalit yhteiskunnan tarjoamat lapsiperhepalvelut, kuten neuvolapalvelut, varhaiskasvatus ja esiopetus sekä koulujärjestelmä. Erityisesti neuvolatoimintaa on tähän mennessä kehitetty vanhemmuuden voimavarojen kartoittamisen osalta. (Hakulinen & Pelkonen 2017, 129.)

Toisaalta lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä asioita tunnistetaan lapsiperheille suunnatuissa palveluissa hyvin, mutta vanhemmuuteen liittyviin huoliin, yksinäisyyteen, parisuhdeongelmiin, lähisuhdeväkivaltaan tai päihde- ja mielenterveysongelmiin apua saadaan harvemmin. (Perälä ym. 2013, 124.) Kuitenkin vanhempien tukeminen vanhemmuustehtävässään on oleellista myös lapsille suunnattujen palveluiden piirissä ja kohtamiseen sekä yhteistyöhön panostaminen ensiarvoisen tärkeää (Halme, Hedman, Ikonen & Rajala 2018, 64; Varhaiskasvatuslaki 540/2018 3§; Aula ym. 2016, 5–6).

5 TOIMINTAKULTTUURI MUUTOKSESSA LAPE-MUUTOSOHJELMAN MYÖTÄ

5.1 Lapsen etu ja vanhemmuuden tuki kansallisen kehittämisen keskiöön

Sotien jälkeen Suomessa alettiin valtiollisella tasolla tukea lapsiperheitä. 1970-luvulla alettiin Suomessa siirtyä sosiaalipolitiikassa kohti institutionaalista mallia, jonka kohteena olivat kaikki kansalaiset, vain puutteellisesti eläviin kohdistuvien toimenpiteiden sijaan. 1900-luvulle tultaessa lasten näkeminen yksilöinä ja oikeudellisina subjekteina on vahvistunut. 1990-luvun laman seurauksena hyvinvointivaltiokehitys notkahti. Myös lapsiin ja perheisiin kohdistetut palvelut heikentyivät. (Harrikari 2008, 17–21). Talouskasvu on laman jälkeisinä vuosina ollut nopeaa, mutta lapsiperheiden polarisoituminen ja palveluiden heikentyminen ovat jättäneet jälkensä lasten hyvinvointiin. (Bardy ym. 2018, 24; Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 13; Harrikari 2008, 114–115.)

2000-luvulle tultaessa julkinen keskustelu painottui riskipainotteiseen huolipuheeseen. Alettiin puhua varhaisesta puuttumisesta. (Harrikari 2008, 116–117.) 2010-luvulla mukaan keskusteluun tuli voimakkaammin myös ennaltaehkäisemisen näkökulma. Tuen ulottaminen koskemaan kaikkia on lapsilähtöisen yhteiskunnan lähtökohta. Tähän päästään suomalaisen yhteiskunnan toimivilla rakenteilla, kuten neuvola-, varhaiskasvatus- ja koulutusjärjestelmät. Näiden arkiympäristöjen puitteissa lasten ja nuorten itsearvostuksen ja osallisuuden tukeminen onnistuu parhaiten. (Kallio, Korkiamäki & Häkli 2015, 10–12.)

Tällä hetkellä käytävässä keskustelussa on vahvasti esillä lasten oikeudet, jotka perustuvat YK:n lastenoikeuksien ratifiointiin. Yhteiskunta on vahvasti sitoutunut syrjäytymisen ehkäisemiseen kehittämishojelmien (KASTE) ja lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) myötä. Lapsiperhepalveluiden muutosohjelmassa on keskeistä huomioida lasten, nuorten ja perheiden tarpeet. Keskiössä on lapsen etu, lasten oikeudet sekä vanhemmuuden tuki. (Sosiaali- ja terveystministeriö 2018b.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman keskiössä on ollut uudistaa hajanaisia palveluita selkeäksi kokonaisuudeksi painottaen erityisesti kaikille yhteisiä ennaltaehkäiseviä palveluita sekä varhaista tukea ja hoitoa. Uudistus nojaa lähtökodiltaan YK:n lapsen oikeuksiin ja sen tarkoituksena on vahvistaa lapsenoikeuspohjaista toimintakulttuuria päätöksen teossa. Oleellista on painottaa tuen oikea-aikaisuuteen ja vaikuttavuuteen, jolloin korjaavien toimenpiteiden tarpeen voi olettaa vähenevän. Lapsen etu ja vanhemmuuden tuki ovat toiminnan ohjenuoria, joiden kautta vaikutetaan voimavarojen vahvistumiseen. Myös perhelähtöisyys ja perheiden monimuotoisuuden huomioiminen ovat oleellisia asioita. (Aula ym. 2016, 5–6, 14.)

LAPE-muutosohjelmassa pääpaino on alle 18-vuotiaiden palveluissa ja niiden kehittämisessä. Samalla siinä edesautetaan perheiden palveluiden parantamista, palveluiden yhdenmukaistamista ja jatkuvuutta, tiedolla johtamista ja toimintakulttuuria. Siinä kehitetään laajaa palveluiden kokonaisuutta. (Aula ym. 2016, 7.) Ongelmia, joihin LAPE -muutosohjelmalla on lähdetty vastaamaan, voi mainita palveluiden pirstaleisuuden, organisaatioiden joustamattomuuden ja ammatillisen yhteistyön hankaluudet. Tämän lisäksi haasteiksi on koettu kohtaamattomuus asiakkaiden ja ammattilaisten välillä sekä tarpeisiin vastaamattomat palvelut. Näihin pyritään vastaamaan kansallisella ohjauksella, palvelurakenteiden uudelleenorganisaatiolla, oikea-aikaisten palveluiden saatavuudella ja toimintakulttuurin muutoksella. (Aula ym. 2016, 11–12, 17–18.)

5.2 Tuen painopiste lasten kasvuympäristöihin

LAPE-muutosohjelmaa ohjaavana periaatteena nähdään lasten ja heidän perheidensä voimavarojen vahvistaminen. Perhe nähdään lapsen tärkeimmäksi lähiyhteisöksi, jolloin kehitystä ja hyvinvointia suojaavien tekijöiden vahvistaminen on tärkeää. Tähän päästään muun muassa vanhemmuutta ja perheen hyvää vuorovaikutusta tukemalla. Avun painopiste siirtyy hyvinvointia edistävään ja ennalta ehkäisevään suuntaan. Yksilön vahvistaminen, mutta myös yhteisöllisyyden korostaminen on tärkeää. (Aula ym. 2016, 15.)

Perusajatuksia kehitystyön pohjalla ovat, että tuki tulee sinne missä lapset ja nuoret ovat eli kotiin, varhaiskasvatukseen, kouluun. Se painottuu oikea-aikaisuuteen ja ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. Palvelua tarjotaan monialaisesti ja yhteistyötä tehden, niin toisten ammattilaisten kuin vanhempienkin kanssa. Palvelukokonaisuudet räätälöidään toimiviksi ja tarpeeseen vastaaviksi. Palveluohjaus ja tiedon jakaminen on ammattilaisten vastuulla. Toimintakulttuuria kehitetään ammattihenkilöstöä kouluttamalla ja takaamalla heidän työnsä hyvät lähtökohdat. Kaiken taustalla on kansallinen ohjaus ja ministeriöiden yhteistyö. Näin saavutetaan myös kansallisesti yhtenevät palvelut ja palvelun taso. (Aula 2019b; Aula ym. 2016, 17–18.)

Matalan kynnyksen palveluiden yhteen sovittaminen tapahtuu perhekeskustoimintamallin puitteissa. Se kokoaa alleen sote-palveluita, kuntien palveluita sekä järjestöjen ja seurakunnan lapsi- ja perhetoimintaa. Näin saadaan koottua vanhemmuuden tuen palveluita selkeäksi kokonaisuudeksi ja siirrettyä painopistettä varhaiseen tukeen. Matalan kynnyksen palveluihin kuuluvat myös valtakunnallisesti käytössä olevat vanhemmuutta ja parisuhdetta tukevat digitaaliset palvelut. Varhaiskasvatus ja koulu toimivat lapsen hyvinvoinnin tukena. Tämä tarkoittaa myös toimivaa yhteistyötä terveydenhoidon, sosiaalihuollon ja erityissairaanhoidon palveluiden kanssa. (Aula ym. 2016, 19–20.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman neljä kehittämiskokonaisuutta ovat perhekeskustoimintamallin kehittäminen ja sen painopisteenä erityisesti palveluiden toimivan kokonaisuuden aikaansaaminen. Toiseksi koulun ja varhaiskasvatuksen roolin korostaminen lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukijana yhteisöllisyyden, kiusaamisen ehkäisemisen, kaverisuhteiden sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen edistämisen kautta. Kolmanneksi vaativan tason palveluiden kokoaminen yhdenvertaisuus ja saatavuus huomioiden. Neljänneksi toimintakulttuurin muutokseen panostaminen niin työntekijätasolla kuin hallinnon ja päätöksenteonkin tasolla viimeisintä tutkimus- ja kokemustietoa hyödyntäen. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2019; Aula 2019c, 24–25.)

5.3 Kohti tulevaa

Asioita, joita Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman avulla tavoitellaan vuoteen 2025 mennessä lasten-, nuorten ja perheiden hyvinvoinnissa on muun muassa yhdenvertaisuuden lisääntyminen ja eriarvoisuuden väheneminen sekä monimuotoisuuden huomioiminen. Tämän lisäksi lasten, nuorten ja perheiden voimavarojen ja elämänhallinnan lisääntyminen sekä osallisuuden ja kohdatuksi tulemisen kokemusten vahvistuminen. Tavoitteena on myös korjaavien palveluiden kustannusten väheneminen. (Aula 2019c, 13.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman arvioinnissa tuotiin esiin, että sen puitteissa saatiin kehittämistyötä hyvin käyntiin ja yhteistä ymmärrystä lapsi- ja perhepalveluiden kehittämisestä juurrutettua. Paljon on vielä kuitenkin myös tehtävää. (Owalgroupp 2019, 69–73.)

Kansallinen lapsistrategian visiona on lapsi- ja perhemyönteinen yhteiskunta. Ensinnäkin se muodostuu lapsen parhaaksi toimivista ihmisistä. Tämän lisäksi lasten ja aikuisten kokemuksesta omaan yhteisöön saavuttamisesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa siihen. Perheiden yhdessä viettämä aika ja kaverisuhteiden vahvistuminen on osa tätä. Yksi oleellinen asia on lapsen ja nuoren jatkuvan kasvun polun mahdollistaminen. Perhemyönteisessä yhteiskunnassa ymmärretään myös erilaisuutta. Siinä nähdään olevan mahdollista hankkia haluamansa lapsimäärään, koska yhteiskunta antaa perheen kasvattamiseen hyvät puitteet. Viimeisimpänä, mutta myös hyvin oleellisena asiana lapsistrategiassa nostetaan esiin lapsiperheiden köyhyyden väheneminen, jolla on vaikutusta kaikkiin edellisiin kohtiin. (Heikkilä 2019, 13.)

5.4 Perhekeskustoimintamalli pähkinänkuoressa

Sosiaali- ja terveysministeriön (2016) projektisuunnitelman tiivistelmässä kiteytetään perhekeskusmallin seuraavasti:

Perhekeskustoimintamallilla tarkoitetaan lähipalvelujen kokonaisuutta, joka sisältää lapsille ja perheille suunnatut hyvinvointia ja terveyttä sekä kasvua ja kehitystä edistävät sekä varhaisen tuen ja hoidon palvelut. Perhekeskus palvelee kaikkia lapsia ja perheitä ml. monimuotoiset perheet, vammaisen lapsen perheet ja maahanmuuttajat. Kyseessä on uusi tapa verkostoida nykyisin hajanaiset lasten ja perheiden palvelut ja sovittaa ne yhteen synergia-etuja tuottavasti ja lapsi- ja perhelähtöisesti siten, että jokainen lapsi ja perhe saa tarvitsemansa tuen ja avun. Perhekeskustoimintamalli tarjoaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuessa rakenteen maakuntien sote-palveluiden ja kuntien järjestämien palveluiden sekä järjestöjen ja seurakuntien toiminnan yhteen sovittamiseksi.

Perhekeskustoimintamallilla tarkoitetaan siis ainakin kolmea asiaa. Yksi niistä on uusi tapa verkostoida hajanaisia palveluita ja toisaalta sovittaa niitä yhteen toiminnallisiksi kokonaisuuksiksi. Toinen niistä on terveydenhuollon lähipalveluiden kokonaisuuden toteuttaminen. Kolmas liittyy rakenteeseen ja eri tahojen yhteistoiminnan koordinoimiseen. Perhekeskusmalli on ekosysteeminen malli, jolla tarkoitetaan eri tahojen, kuten sivistystoimen, sosiaalitoimen, terveystoimen, seurakuntien ja järjestöjen tuottamien palvelujen verkostomaista toimintaa. (Heinonen ym. 2018, 79–80.)

Hastrup ym. (2016, 17) painottavat matalan kynnyksen palveluja, jotka ovat valtakunnallisia ja painottuvat vanhemmuuden ja parisuhteen tukeen. Palvelutarpeen arviointiin perustuva nopea avunsaanti on oleellista. Myös digitaalisuuden hyödyntäminen palveluissa mainitaan. Sekä Hastrup ym. (2016, 17) että Heinonen ym. (2018, 81) mainitsevat, että perhekeskus voi toimia verkostomaisesti, mutta myös koota toimintaa ja palveluita samoihin tiloihin. Tärkeänä nähdään palveluiden järjestäminen lasten lähiympäristöissä. Perheiden keskinäisten sosiaalisten verkostojen vahvistuminen ja mahdollisuus vertaissuhteiden rakentamiseen on olennaista. (Hastrup ym. 2016, 17.) Myös nuorten palveluita voidaan verkostoida perhekeskusten yhteyteen (Heinonen ym. 2018, 80).

6 VARHAISKASVATUS UUDEN EDESSÄ

Varhaiskasvatuksen kenttä muovautuu ja uudistuu vinhaa vauhtia. Lapsen kehityksestä saadaan koko ajan uutta tietoa ja lasten kasvua, kehitystä ja oppimista parhaalla tavalla tukevia uusimpaan tietoon pohjautuvia toimintatapoja kehitetään koko ajan lisää.

Päivähoitolaki on säädetty vuonna 1973 ja sitä on päivitetty eri vuosikymmenillä. Päivähoito on aikaisemmin nähty sosiaalipalveluna, mutta hallinnonalasiirrossa se siirtyi Sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen vuonna 2013. Uudistetun varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe astui voimaan 2015 ja sitä uudistettiin edelleen 2018. Valtakunnalliset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toimintaa ohjaavana ja velvoittavana asiakirjana otettiin käyttöön 2016. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat pohjautuvat siihen. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus toimii varhaiskasvatuksen arvioinnin kehittäjänä ja arvioijana. (Karila ym. 2017, 16–20.)

Varhaiskasvatus nähdään lapsen oikeutena ja laadukas varhaiskasvatus kehityksen taakeena ja tasoittamassa oppimisen eroja koulumaailmaan siirryttäessä. Laadukas varhaiskasvatus nähdään siis lapsen kehitystä kannattelevaksi asiaksi. Valtakunnallisissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 (2019, 9–10) painotetaan, että lapsella on oikeus saada kasvatusta, opetusta ja hoitoa, joka on tavoitteellista ja suunnitelmallista. Varhaiskasvatus määritellään myös syrjäytymistä ehkäiseväksi palveluksi, joka osaltaan vahvistaa lasten osallisuutta ja toimijuutta yhteiskunnassa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 2019, 14). Osaltaan näihin perustuen varhaiskasvatuksen osallistumisastetta halutaan nostaa (Karila ym. 2017, 14, 22).

Laadukas varhaiskasvatus voi tarjota lapselle monia elämyksiä, asioita, virikkeitä, kaverisuhteita ja sosiaalisia suhteita. Varsinkin siinä tilanteessa, että lapsen vanhemmat eivät näitä pysty lapselleen jostain syystä tarjoamaan, nousee varhaiskasvatuksen piirissä saadut elämykset ja kokemukset vielä tärkeämmiksi. (Kilpi-Jakonen 2017; Repo 2017; Tervola 2017.) Varhaiskasvatuksessa voidaan näiden lisäksi antaa lapselle hänen tarvitsemaansa pedagogista tukea. Juuri siinä mielessä voidaan ajatella, että päiväkodissa olevat lapset ovat kotona olevia lapsia paremmassa asemassa. (Honkanen 2008, 172.)

Toisaalta edellinen, Sipilän hallitus, vähensi subjektiivista päivähoito-oikeutta 20 tuntiin, niiden vanhempien lapsilla, joista ainakin toinen on kotona. Tämä on osittain ristiriidassa sen ajatuksen kanssa, että varhaiskasvatus on lapsen oikeus ja edesauttaa lapsen kasvua ja laajentaa lapsen elinpiiriä ja toimii perheen tukena. Myös ryhmäkokoja kasvatettiin. Kunnat ovat saaneet itse päättää, miten toimivat ryhmäkoon määritykseen liittyen. Tästä

syystä eri kuntien asukkaat ovat siis käytännössä keskenään epätasa-arvoisessa asemassa. (Puroila, Kinnunen & Keränen 2017.)

Viimeisin muutos on ollut työntekijärakenteen muutos. Pitemmällä tähtäimellä pyritään siihen, että jokaisessa lapsiryhmässä työskentelee yliopistopohjaisen koulutuksen saanut varhaiskasvatuksen opettaja. Muu kasvatushenkilökunta muodostuu varhaiskasvatuksen sosionomeista tai lastenhoitajista. Lisäksi varhaiskasvatusyksikössä toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja koko kasvatusyhteisön toiminnasta vastaa päiväkodin johtaja. Toisin sanoen, varhaiskasvatuksen opettajan roolia korostetaan. Moniammatillisuuden toteutuminen varhaiskasvatuksessa nähdään kuitenkin tärkeäksi. (Karila ym. 2017, 86–88.)

Uudistuksen myötä varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin lukeutuu vastata kokonaisvaltaisesta pedagogisesta suunnittelusta sekä kehittämisestä ja arvioinnista kasvattajatiimissä. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa opetuksesta ja siihen liittyvien suunnitelmien laatimisesta. Toteuttaminen tapahtuu koko kasvattajatiimin voimin. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa verkostoyhteistyöstä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvissä asioissa. Varhaiskasvatustoiminnan kehittäminen vanhempien kanssa on myös hänen vastuullaan.

Varhaiskasvatuksen sosionomi osallistuu puolestaan lapsiryhmän toiminnan arviointiin ja kehittämiseen varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Varhaiskasvatuksen sosionomin vastuulla on verkostotyö, sen liittyessä lapsen elämäntilanteeseen. Yhteistyö perheiden kanssa lapsen hyvinvoinnin osalta ja perheiden keskinäisen verkostoitumisen tuki lukeutuvat varhaiskasvatuksen sosionomin vastuualueeseen. Hänen osaamisalueeseensa kuuluu myös perhepalveluiden verkoston tuntemus ja perheiden ohjaus niiden piiriin matalalla kynnyksellä. Myös koko henkilöstön ohjaaminen tällä alueella voi kuulua hänen tehtäviinsä. (Karila ym. 2017, 86–88.) Toimenkuvamuutos varhaiskasvatuksen sosionomien osalta on siis hyvin merkittävä.

6.1 Pedagogiikka ja toimintakulttuuri osallisuuden välineinä

Valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 (2019, 22–24) nostetaan pedagogiikka vielä entistä enemmän esiin. Sillä tarkoitetaan tietoon perustuvaa, ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittäminen nähdään tärkeäksi osaksi lapsen kasvua yksilönä ja yhteisönä, miksei koko yhteiskunnan, jäsenenä. Laaja-alaista osaamista vahvistetaan laadukkaalla pedagogisella toiminnalla. Myös oppimisympäristöillä ja toimintakulttuurilla on suuri vaikutus.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 (2019, 37) pedagoginen dokumentointi nostetaan menetelmäksi, jota tulee varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä toteuttaa. Se on

toiminnan suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Lasten tiedot, taidot, omat kiinnostuksen kohteet ja tarpeet saadaan näkyviksi pedagogisen dokumentoinnin avulla ja ne voivat näin toimia koko toiminnan suunnittelun perustana. Tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on henkilöstön lisääntynyt tuntemus jokaisesta lapsesta, mutta myös lisääntynyt ymmärrys ryhmässä vaikuttavasta vuorovaikutuksesta ja lasten välisistä suhteista. Tällöin päästään työyhteisöissä pohtimaan myös toimintakulttuurin toimivia ja toimimattomia käytänteitä ja miettimään tapoja saada lasten ääni aidosti kuuluville. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita sekä tavoitteita aikuisen pedagogiselle toiminnalle ja sitä kautta tuen antamiselle.

Pedagoginen dokumentointi voidaan nähdä myös myönteisen tunnistamisen tapana. Myönteisen tunnistamisen edellytys on tuttuus ja toiseen tutustuminen (Kallio 2015, 108). Ilman toisen ihmisen tuntemista niin tunnustuksen antaminen kuin erilaisten tuen muotojen tarjoaminenkin voivat johtaa väärin tunnistamiseen (Häkli, Kallio & Korkiamäki 2015, 84). Tutustuminen vie aikaa ja on siksi mahdollista niissä ympäristöissä, joissa lapsi aikaansa viettää, kuten päiväkodissa. Kalliala (2012, 44, 54) puhuu samasta asiasta mainitessaan vuorovaikutuksen toisten kanssa olevan kehitykselle keskeinen. Varhaiskasvatusta on ryhmäkasvatusta, jossa ryhmällä ja sen jäsenyydellä, on lapsen kasvuille oleellinen merkitys (Kalliala 2012, 164).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan toimintakulttuurin merkitystä ja sen kehittämistä johtamisen ja arvioinnin kautta. Toimintakulttuuri ilmentää niitä puitteita, joissa lasten kasvu ja oppiminen tapahtuvat ja joissa turvallisuus, hyvinvointi ja osallisuus vuorovaikutuksen kautta ilmenevät. Oleellista on vahvistaa lapsen kokemusta ryhmän jäsenyydestä, kannustaa myönteistä minäkuvaa sekä iloita onnistumisista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 2019, 28; Alijoki & Pihlaja 2017, 269.)

Varhaiskasvatuksessa panostetaan paljon vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten taitojen harjoittamiseen sekä emotionaaliseen hyvinvointiin. Ihminen kasvaa ja kehittyy vuorovaikutussuhteessa toisten ihmisten kanssa. Kasvattajien tulee luoda ympärilleen hyvä vuorovaikutuksellinen ympäristö, jossa tunteille, niiden näyttämiselle, nimeämiselle ja harjoittelulle on tilaa hyväksyvässä emotionaalisesti lämpimässä ympäristössä. (Aho 2017, 78–79; Alijoki & Pihlaja 2017, 272–273.) Vertaisryhmällä on tässä suuri rooli ja siksi lasten ryhmäytymiseen ja leikin mahdollistamiseen tulisi kiinnittää erityisesti huomiota (Alijoki & Pihlaja 2017, 272–273; Kalliala 2012, 164).

Huomion kiinnittäminen yhteisöä ylläpitävään toimintakulttuuriin edesauttaa osaltaan myös hyvinvointia. Kouluterveyskyselyn tuloksissa (Halme, Hedman, Ikonen & Rajala

2018, 60) tuodaan esiin, että ne nuoret, jotka kokevat kuuluvuutta luokkayhteisönsä, voivat paremmin, kokevat vahvempaa elämänhallintaa ja heillä on vähemmän negatiivista oireilua ja koulu-uupumusta. Onnistumisen kokemukset ja vahvuuksien huomioiminen edesauttavat tätä positiivista kehitystä. Tämän saman voidaan oikeutetusti sanoa koskevan myös varhaiskasvatusikäisiä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muodostuu muun muassa arvoista, työtavoista, yhteistyöstä, vuorovaikutuksesta, ilmapiiristä, henkilöstön osaamisesta ja ammatillisuudesta, kehittämismyönteisyydestä sekä johtamiskäytännöistä. Toimintakulttuurilla on suora yhteys varhaiskasvatuksen laatuun. Toimintakulttuuri on muovautuva ja muuttuva. Sen kehittäminen on oppivan yhteisön perustoimintaa. Oppiva yhteisö kannustaa yrittämään ja kokeilemaan uutta, se rohkaisee sinnikkyteen sekä sallii myös erehtymisen. Osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä ja yhteisöllisyyttä. Toimintakulttuuri edellyttää muovautuvuudessaan myös arviointia. Varhaiskasvatuksessa henkilöstön muodostama toimintakulttuuri on se alusta, jolla lapset kasvavat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 2019, 28–29.) Tämä on huomioitu Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman ydinviesteissä (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2019) korostamalla yhteisöllisyyden tärkeyttä, kiusaamisen ehkäisemistä ja tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamista.

Varhaiskasvatuksen puolella on tapahtunut paljon kehitystyötä jo ennen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa ja sen aikana. Uudistuksia on viety päätökseen samaan aikaan LAPE-muutosohjelman kanssa. (Owalgroupp 2019, 40.) Varhaiskasvatus nähdään LAPE-muutosohjelmassa oleelliseksi toimintakentäksi (Aula ym. 2016, 17–18).

6.2 Varhaiskasvatuksellisilla tukitoimilla autetaan lasta

Lapsen sosiaalisen kehityksen, kasvun tai oppimisen tueksi käytetään tarvittaessa varhaiskasvatuksen tukitoimia. Kohdennetuista tukitoimista voidaan mainita esimerkiksi lapsikohtainen ohjaaminen, toiminnan eriyttäminen, pienryhmätoiminta, tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen harjoittelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Tukitoimi voi olla myös suomi toisena kielenä -opettajan ja erityislastentarhanopettajan konsultaatioiden pohjalta suunniteltu kohdennettu toiminta. Tuen oikea-aikaisuutta painotetaan. Heti kun tuen tarve havaitaan, on tarkoituksenmukaista järjestää oikein kohdennettuja tukitoimia, joilla kehitystä, oppimista ja hyvinvointia osaltaan tuetaan. Samalla ehkäistään ongelmien mahdollista laajenemista. Oleellista on, että tuen järjestämisen lähtökohtana, niin kuin lapsen varhaiskasvatussuunnitelmankin lähtökohtana, on lapsen vahvuudet sekä lapsen oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 2019, 54–57; Ahonen 2017, 156–157.)

Tukitoimia mietitään yhteistyössä vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan sekä mahdollisesti erityisopettajan kanssa. Painopiste on aikuisten toiminnassa ja sen arvioinnissa. Pääperiaate on tuoda tukitoimet lapsen ympäristöön. Tuen järjestämisessä kiinnitetään huomiota pedagogisiin ja rakenteellisiin ratkaisuihin, tuen edellyttämään yhteistyöhön ja erilaisiin palveluihin sekä tuen seurantaan ja arviointiin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 2019, 57; Ahonen 2017, 161). Tarvittaessa tehdään monialaista yhteistyötä myös neuvolan, sosiaalitoimen ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 2019, 34–35).

6.3 Kasvatusyhteistyö ja varhainen vanhemmuuden tuki

Yhteistyö huoltajien kanssa nostetaan myös esiin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Kasvatushenkilökunta on yhteistyön luomisessa aloitteellista ja yhteistyön rakentuminen perustuu luottamukseen, tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja keskinäiseen kunnioitukseen. Edellytykset yhteistyölle luodaan lapsen hoitosuhteen aloittamisvaiheessa ja edelleen lapsen siirtyessä toiseen ryhmään, joten näihin nivelkohtiin panostaminen edesauttaa hyvää suhdetta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 2019, 34; Ahonen 2017, 120.) Vanhemmat osallistuvat osaltaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja lapsen kehityksen ja oppimisen tuen suunnittelemiseen. Jopa huoltajien keskinäisen vuorovaikutuksen tukemisen mahdollisuus mainitaan samoin huoltajien keskinäisen verkostoitumisen edesauttaminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 2019, 34.)

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018 3§) vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on mainittu yhtenä kymmenestä varhaiskasvatuksen tavoitteesta. Siinä mainitaan toimiminen yhdessä vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin parhaaksi. Siinä mainitaan myös vanhempien tai muiden huoltajien tukeminen kasvatustyössä. Oletettavasti tällä tarkoitetaan nimenomaan vanhemmuuden ja vanhempana toimimisen ja siinä onnistumisen tukemista.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Karvi, on tuottanut Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset vuonna 2018. Niissä mainitaan vanhempien ja henkilökunnan välillä vallitseva luottamuksellinen ja välitön vuorovaikutus ja sille pohjautuva yhteistyö. Kasvatusyhteistyössä otetaan huomioon niin vanhempien kuin kasvatushenkilökunnan näkemykset. Näin on mahdollista avartaa molempien osapuolten näkemyksiä. Erittäin huoltajien osallisuuden mahdollistaminen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toimintaan ja arviointiin tuodaan esiin. (Vlasov ym. 2018, 61–62, 64, 75.)

7 TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISMENETELMÄT

7.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohdetta luonnollisessa ympäristössään erotuksena määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen yleistettävyyteen pyrkivälle ja teoriaa testaavalle näkökulmalle (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 164, 181). Juuri tieteenfilosofisesta lähtökohdasta nousevat ontologiset ja epistemologiset käsitykset erottavat kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen toisistaan (Hirsjärvi ym. 2015, 124, 130; Hirsjärvi & Hurme 2010, 130.) Laadullisessa tutkimuksessa oletukset todellisuuden luonteesta (ontologiset oletukset) pohjautuvat käsitykseen todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta ja kielestä tämän rakentumisen välineenä. Oletukset tiedon luonteesta ja tutkijan ja tutkittavan keskinäisestä suhteesta (epistemologiset oletukset), tuovat taas esiin laadullisen tutkimuksen vuorovaikutuksellisen luonteen. Tutkimuksen kohde ja tutkija ovat väistämättä vuorovaikutuksessa keskenään. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 22–23.)

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 24) tuovat esiin myös aksiologiset oletukset. Nämä liittyvät oletuksiin tutkimuksen ja arvojen suhteesta. Arvolähtökohtia ei voi erottaa tutkimuksen teosta selkeästi, sillä tutkija ja tutkimuksen kohde liittyvät jollain tavoin yhteen, vaan subjektiivisuus tulee tunnustaa ja tunnistaa. Hirsjärvi ym. (2015, 161, 164, 182) lisäävätkin, että laadullisella tutkimuksella saadaan tietoa rajatusta, aikaan ja paikkaan sidoksissa olevasta ilmiöstä. Yleistettävyyden ei silloin ole tutkimuksen lähtökohdana vaan tutkimuskohteen ainutkertaisuuden ymmärtäminen. Tämä pitää ottaa huomioon myös aineistoa tulkittaessa. Hirsjärvi ym. (2015, 164, 266) mainitsevatkin induktiivisen tutkimusotteen, jonka suunta on yksityisistä havainnoista kohti yleisiä merkityksiä, ja induktiivisen analyysin, jolloin aineiston tarkastelu ja siitä nousevat asiat ja yksityiskohdat muodostuvat tärkeiksi. Näin saadaan näkyväksi se, mikä ilmiössä on merkittävää ja toistuvaa (Hirsjärvi ym. 2015, 182).

Laadullisessa tutkimusotteessa sekä menetelmän valinta että raportointi korostavat tutkittavan ääntä (Hirsjärvi ym. 2015, 164; Hirsjärvi ja Hurme 2010, 24). Laadullisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu myös, että tutkimuskysymys ja -suunnitelma muotoutuvat tutkimuksen edetessä. Tämän vuoksi on oleellista kuvata hyvin tarkasti kaikki tutkimuksen ja aineiston tuottamisen vaiheet ja niihin liittyvät päätökset sekä analyysiin liittyvät valinnat. (Hirsjärvi ym. 2015, 126, 164, 232.)

7.2 Kehittämistoiminta

Ammattikorkeakoulut ovat tiiviisti linkittyneet työelämän kehittämiseen ja aluekehittämiseen (Vilkkä 2015, 16). Kehittämisen lähtökohtana on tarkoituksellisesti parantaa toimintatapoja tai tuottaa entistä toimivampia prosesseja, toimintamalleja tai tuotteita. Kehittäminen voi olla vanhan parantelua tai kokonaan uuden luomista. Kehittämistoiminnan lopputulos voi olla esimerkiksi uuden toiminnan aloittaminen, toiminnan aloittaminen uudella alueella tai prosessin mallintaminen. (YAMK-opinnäytetyöprosessin käsikirja 2018, 2; Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 26.)

Kehittämistoiminta etenee usein sykleittäin. Se etenee kehittämiskohteen määrittelyn, teorian tiedon kartuttamisen, aiheen rajaamisen ja menetelmien suunnittelun kautta toteutukseen ja tulosten arviointiin sekä usein uuteen kehittämisen sykliin. (Ojasalo ym. 2014, 24.) Tutkimuksellinen kehittäminen ei kuitenkaan ole pelkästään kehittämistoiminnan etenemisen kuvaamista. Se on tavoitteellista, kriittiseen tiedonhankintaan linkittyvää, hyvin perusteltua ja dokumentoitua konkreettista toimintaa, joka tähtää muutokseen. Tutkimukselliseen kehittämiseen sisältyvät oleellisesti koko prosessin dokumentointi ja arviointi sekä uuden toimintamallin muotoutuminen tai kehitysehdotusten esittäminen jatkoa ajatellen. (YAMK-opinnäytetyöprosessin käsikirja 2018, 3.)

Opinnäytetyössä yhdistyvät sekä kehittämistyön että tutkimuksen prosessit. Opinnäytetyön keskeinen vaihe on kehittämistyön läpivieminen, joka noudattaa omaa kehittämistyön prosessiaan. Koko opinnäytetyö noudattaa tutkimusprosessia, jonka osa kehittämistyön prosessi on. (Kananen 2012, 45.)

7.3 Bikva-malli ja haastattelukierrokset

2000-luvun alkupuolella alettiin kiinnittää huomiota sosiaalialan arviointikäytäntöihin. Erittäin ajatus asiakkaan osallistumisesta palveluiden kehittämiseen alkoi saada jalansijaa. Heräsi kiinnostus palveluiden kehittämisestä asiakaslähtöisempään ja asiakkaiden osallisuutta korostavampaan suuntaan myös palveluiden arvioinnissa. Päämääränä oli päästä asiakastyytyväisyyden mittaamisesta kohti asiakkaiden omia laatuarviointeja. (Koivisto 2009a, 126; Högnabba 2008, 10.)

Bikva-menetelmä on alun perin kehitetty Tanskassa. Bikva tulee tanskankielisistä sanoista ”Brugerindragelse i kvalitetsvurdering”, joka suomennettuna tarkoittaa ”asiakkaiden osallisuus laadunvarmistajana”. (Krogstrup 2004, 7.) Suomeen se on tullut Stakesin sosiaalipalvelujen arviointiryhmän FinSocin tuomana 2004, jonka jälkeen sitä on sovellettu

suomalaiseen kontekstiin erilaisten kokeiluhankkeiden kautta. (Koivisto 2009a, 126; Högnabba 2008, 10.)

Asiakkailla on tässä mallissa keskeinen rooli. Ajatellaan, että heillä on tietoa ja määritelmiä, joita työntekijöillä, palvelun tuottajilla tai päättäjillä ei ole. Periaatteena on, että asiakkaille annetaan mahdollisuus itse kuvailla ja tulkita kokemuksiaan ja mielipiteitään sosiaalipalveluista, joiden kohteena tai asiakkaana he ovat olleet. Keskeistä on asiakkaan osallistaminen arviointiin hänen omasta näkökulmastaan ja omista näkemyksistään käsin. Tällä tavoin on mahdollista luoda ymmärrystä siitä, minkä asiakkaat kokevat palveluissa ongelmallisiksi tai toimiviksi, mikä on heille tärkeää, ja miten palveluntuottaja voisi mahdollisesti näihin asioihin reagoida. (Krogstrup 2004, 7–8.)

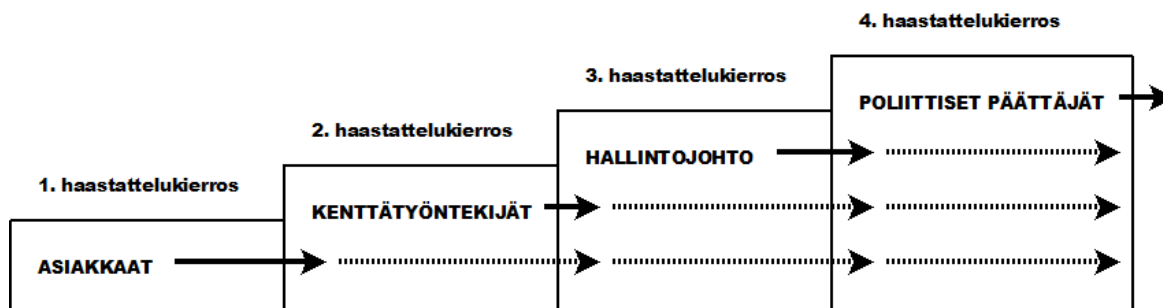
Asiakkaiden rooli on siis toimia haastattelujen kautta muutokseen tähtäävän keskustelun käynnistäjänä. Asiakkaille annetaan näin ollen enemmän valtaa omien kokemustensa esille tuomiseen kuin yleensä haastatteluissa tai kyselyissä. Bikva-mallin päätavoite onkin oppiminen, kehittyminen ja menetelmien kehittäminen (Koivisto 2007, 17; Krogstrup 2004, 13, 15).

Krogstrup (2004, 9) tuo esiin ajatuksen yksiköiden institutionaalisesta järjestyksestä, joka muodostuu arjessa toistuvista toimintamalleista. Toimintamalleista muodostuu käytäntöjä, joiden olemassa oloa tai toimivuutta pidetään lähes itsestäänselvytenä, eikä niitä osata asettaa tarkastelun alle. Rintakorpi (2018, 51) ja Vauhkonen (2018, 7, 22–23) sivuavat samaa asiaa varhaiskasvatuksen osalta mainitessaan ajan saatossa muodostuneen toimintakulttuurin ja siihen juurtuneet käytännöt ja arvot, jotka lopulta otetaan annettuina.

Bikva-mallia voidaan yhtenä menetelmänä hyödyntää varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin ja toimintatapojen pohtimiseen ja uuden kehittämiseen. Samaa mieltä on Reijonen (2011, 98). Myös Högnabba (2008, 36) tuo esiin Bikva-mallin hyödyt asiakaslähtöisemmän toimintatavan aikaansaamisessa.

Bikva-malli suuntautuu alhaalta ylöspäin ja on pääpiirteiltään nelivaiheinen (Kuvio 3). Ensimmäisenä on asiakkaiden ryhmähaastattelu. Asiakkaita pyydetään kertomaan ja perustelemaan kokemuksiaan. Toisena on työntekijöiden ryhmähaastattelu. Heille esitellään asiakkaiden esiin nostamat asiat. Työntekijät lähtevät liikkeelle keskustelussa näistä ja voivat pohtia, mihin asiakkaiden arviot perustuvat, mutta oleellisinta työntekijöiden on pohtia omaa toimintaansa. Kolmannessa vaiheessa asiakkaiden ja työntekijöiden tuottama tieto ja pohdinnat esitellään hallintojohdolle ja heidän tehtävänä on omassa ryhmähaastattelussaan pohtia syitä ja mahdollisesti ratkaisuehdotuksia kahdelta edelliseltä haastattelukierrokselta nousseisiin asioihin. Neljäs vaihe on päättäjätaso. Kolmelta edelliseltä haastattelukierrokselta kerätty tieto esitellään päättäjille. Tarkoituksena on saada heidän

arvionsa palautteen syistä ja vaikuttaa tätä kautta asiaa koskevaan päätöksentekoon. (Krogstrup 2004, 15.) Päätäjien kierros voi olla selonteko tuloksista ja keskustelua sen pohjalta tai varsinainen haastattelukierros, jossa myös tämän päättävän portaan näkemykset syistä nostetaan esiin (Krogstrup 2004, 21–23).

Kuvio 3. Bikva-mallin haastattelukierrokset (mukailtu Kijärvi-Pihkala 2018).

Tiedonkeruu toteutetaan Bikva-mallissa yleensä ryhmähaastatteluiden avulla (Krogstrup 2004, 11). Niihin osallistuu kerrallaan 4–6 haastateltavaa. Haastatteluohjeissa asiakkaille esitetään avoin kysymys, niin että se jättää tilaa asiakkaiden omille ajatuksille. (Krogstrup 2004, 18.) Pietilä (2017, 113) tuo esiin, että suomalaisessa tutkimuskentässä ryhmähaastattelun synonyyminä käytetään myös termejä fokusryhmä ja ryhmäkeskustelu. Osallistujien välinen vuorovaikutus nähdään näissä kaikissa keskeiseksi tekijäksi. Haastattelija antaa haastateltavilleen paljon tilaa puhua. Näin saadaan aikaan moniäänistä keskustelua. Ryhmäkeskustelut sopivat tarkoitukseensa, kun ollaan kiinnostuneita erilaisista tulkinnoista, merkityksistä ja perusteluista.

Ryhmähaastattelun etuna on se, että haastateltavat tarttuvat toistensa aloitteisiin ja kuljettavat näin keskustelua eteenpäin. Ryhmähaastattelussa on myös helpompi luottaa nimetömyyteen, jolloin haastateltavat eivät niin helposti rajoita omia tulkintojaan. (Pietilä 2017, 227; Hirsjärvi ym. 2015, 210–211; Krogstrup 2004, 11.) Ryhmähaastattelu on aina vuorovaikutustilanne, joka osittain muovaa keskustelun kulkua (Pietilä 2017, 114).

Ryhmähaastattelussa keskustelu kirjataan ylös muistiinpanoina. Niiden pohjalta teemoitellaan keskeiset asiat, jotka kullakin kierroksella ovat nousseet esiin. (Krogstrup 2004, 19.) Työntekijöille esitetään asiakkaiden haastattelujen pohjalta esiin nostetut teemat ja näkökulmat ja heille esitetty kysymys johdattelee pohtimaan syitä nostettuihin näkökulmiin sekä omaa toimintaansa suhteellisen avoimella kysymyksellä. Se voi olla vaikka: ”Mistä tämä mielestäsi johtuu?”. Samoin toimitaan seuraavillakin haastattelukierroksilla. (Krogstrup 2004, 21–23.)

7.4 Bikvan toteuttamisessa huomioitavia asioita

Onnistuneen Bikva-prosessin läpiviemiseksi on syytä kiinnittää erityistä huomiota muutamaasi asioihin. Haastateltavien motivoiminen mukaan ja haastattelujen onnistunut läpivieminen ovat edellytyksiä materiaalin keräämiselle. Onnistuneen teemoittelun tekeminen haastattelumateriaalista ohjaa koko prosessin suuntaa. Haastattelijan rooli on siis oleellinen prosessin kannalta. (Krogstrup 2004, 25–26.)

Haastattelun onnistuminen edellyttää luottamuksellista suhdetta haastattelijan ja haastateltavan välillä. Sitä luodaan kertomalla avoimesti haastateltaville haastattelun tarkoituksesta sekä huolehtimalla anonymiteetin säilymisestä tutkimuksen eri vaiheissa. Edellytys luottamuksen syntymiselle on haastattelijan kiinnostuneisuus haastateltaviaan ja heidän esiin tuomiaan asioita kohtaan. (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 66.)

Itse haastattelutilanteessa on tärkeää luoda rennot puitteet keskustelulle. Haastattelijan kannattaa varautua aloitteen tekoon apukysymyksin, jos keskustelu ei ota sujuakseen. Tärkeää on myös ohjata keskustelua siinä tapauksessa, jos joku haastateltavista dominoi vahvasti keskustelua. Pääperiaate on kuitenkin, että haastattelija puuttuu keskusteluun mahdollisimman vähän. Välillä selventävien tai syventävien kysymysten esittäminen saattaa olla paikallaan. (Koivisto 2009a, 137; Krogstrup 2004, 26.)

Haastattelutilanteessa on tärkeää kiinnittää huomiota tilanteen aloitukseen ja lopetukseen. Alussa haastateltaville kerrotaan haastattelun kulusta ja tutkimuksen teon periaatteista ja johdatellaan haastateltavat aiheen äärelle. Lopussa taas on hyvä valmistaa haastateltavia tilanteen päättymiseen sekä informoida heitä jatkon suhteen. (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 48–49.)

Haastattelutilanteeseen liittyvistä haasteista yksi voi olla kenttätyöntekijöiden varautuneisuus asiakkaiden osallistamista kohtaan. Varauksellisuus saattaa nousta pelosta tulla kritisoiduksi ja tarpeesta suojella itseään. (Koivisto 2009a, 138; Krogstrup 2004, 27.) Tähän vaikuttaa Krogstrupin (2004, 28) mukaan osaltaan palautteen sisältö, mutta myös yksikössä olemassa olevat käytänteet asiakkaiden osallistamiseen ja totumus siihen sekä opimiskulttuuri. Tällä hän ilmeisesti tarkoittaa yksikön toimintakulttuuria siltä osin, miten uusien asioiden ja toimintatapojen opetteluun ylipäätään suhtaudutaan.

Työntekijöiden epäluuloisuutta saattaa hälventää asiakkaiden roolin kuvailu Bikva-mallissa. Asiakkaan palaute nähdään subjektiivisena tulkintana todellisuudesta. (Koivisto 2009b, 121; Krogstrup 2004, 28.) Varautuneisuutta kenttätyöntekijöissä saattaa herättää myös, että johtajat ja päättäjät saavat tietoa heidän käytännöistään. Haastattelijan on hyvä olla tietoinen näistä asioista. (Krogstrup 2004, 29.)

Haastattelun onnistumiseen liittyy myös oikean haastattelukysymyksen asettaminen. Haastattelukysymyksen tulee olla tarpeeksi väljä, jotta se mahdollistaa monipolvisen keskustelun. Se ei saa olla kuitenkaan liian laava, jolloin teemoittelu hankaloituu ja keskustelu pirstaloituu. (Koivisto 2009a, 136.)

Vaikka arvioijan tai haastattelijan oletetaan olevan neutraali tutkimuksensa kohdetta kohtaan, tämä ei ole käytännössä täysin mahdollista. Jo se, miten haastattelija vie keskustelua eteenpäin ja millaisia teemoitteluja hän keskustelujen pohjalta tekee, vie prosessia vääjäämättä johonkin suuntaan. (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 68–69; Koivisto 2009a, 136; Koivisto 2009b, 122–123.) Koivisto (2009b, 127) huomauttaa, ettei Bikva-mallin ”orjallinen noudattaminen” ole tarpeellista, vaan sen muotoutuu jokaisessa tilanteessa oman näköisekseen.

7.5 Aineiston teemoittelu ja analyysi

Haastattelua käytetään laajasti tiedonkeruumenetelmänä laadullisessa tutkimuksessa. Haastattelu on sinällään laaja käsite ja sillä on monenlaisia muotoja ja toteuttamistapoja. Keskusteleavasta haastattelutyylisestä puhutaan, kun haastateltavalle annetaan mahdollisimman paljon tilaa vaikuttaa keskustelun kulkuun. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 11.) Bikva-haastattelu sijoittuu juuri tähän haastattelun toteuttamistapojen keskustelevaan päähän, sillä siinä on tarkoituksena antaa kyllä haastateltaville aihe, josta keskustella, mutta myös tilaa keskustella sen äärellä niistä asioista, jotka he itse kokevat tärkeiksi ja nostavat esille.

Bikva-haastattelu asettuu strukturoimattoman avoimen haastattelun ja puolistrukturoidun teemahaastattelun väliin, sillä Hirsjärvi ja Hurme (2010, 46) toteavat, että ”yleensä avoimessa haastattelussa aiheen määrittely on väljää ja siirtyminen aiheesta toiseen tapahtuu haastateltavien ehdoilla”. Tämä kuvaa Bikva-haastattelun ensimmäistä, asiakkaille pidettävää kierrosta. Teemahaastattelu taas kohdentuu Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 47–48) mukaan ”tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan”. Tämä kuvaa taas Bikva-haastattelun seuraavia kolmea kierrosta, jotka pohjautuvat asiakkaiden haastattelusta esiin nousseisiin teemoihin ja jotka kumuloituvat aina kierrokselta toiselle täydentyen työntekijöiden, johtajien ja päättäjien näkemyksistä esillä oleviin teemoihin.

Teemoittelu etenee Tuomen ja Sarajärven (2018, 105–107) mukaan niin, että laadullinen aineisto pilkotaan ja ryhmitellään aineistosta nousevien aihe-alueiden mukaisesti. Tämän alustavan ryhmittelyn jälkeen muodostetaan teemoja tai aiheita, jotka kuvaavat näitä ryhmittelyjä. Näin teemojen alle saadaan koottua aineistosta tätä tiettyä teemaa koskevat näkemykset. Teemoittelulla tarkoitetaan siis aineiston sisällöstä välittyviä aihealueita, jotka ovat yhteisiä haastateltaville (Hirsjärvi ja Hurme 2010, 173).

Aineistosta nousevien teemojen yhteyksien tarkastelua Hirsjärvi ja Hurme (2010, 174) kutsuvat analyysin olennaisimmaksi osaksi, sillä ilman sitä kyse on lähinnä luetteloinnista. Samaa sanovat Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen (2010, 19) ja jatkavat, että ”analyysivaiheen tehtävä on saada aineistosta irti jotain, joka suorissa lainauksissa ei sellaisenaan ole läsnä”. Aineiston luokittelu, analysointi ja tulkinta ovat kaikki tärkeitä vaiheita laadullisen aineiston työstämisessä kohti tutkimusongelmaan vastaamista (Ruusuvuori ym. 2010, 11).

Aineiston analyysiin liittyen on oleellista kirjoittaa auki ja tehdä näkyväksi kaikki valinnat ja rajaukset, jotka analyysin tekoa ovat ohjanneet ja siihen ovat liittyneet. Puhutaankin analyysin systemaattisuuden ja tulkinnan luotettavuuden kriteereistä. Lukijalle on oleellista tehdä tiettäväksi, mistä kaikesta analyysin kohteena ollut aineisto kokonaisuudessaan koostuu. Tärkeää on myös kuvata niitä aineiston osia tarkemmin, joille päätelmät perustuvat. (Ruusuvuori ym. 2010, 27.)

8 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

8.1 Opinnäytetyötäni edeltävä suunnitteluryhmän työskentely

Opinnäytetyöni linkittyy Perhepolku-menetelmän suunnittelutyöhön (Kuvio 4), joka pohjautuu neuvolan puolella Porvoossa pilotoituun ja osassa neuvoloista käytössä olleeseen Vanhemmuusvalmennus-menetelmään. Menetelmää haluttiin laajentaa myös varhaiskasvatuksen puolelle. Kesällä 2018 tätä eteenpäin viemään muodostettiin suunnitteluryhmä, jossa olen ollut mukana. Suunnitteluryhmän taustajoukoissa vaikutti asiasta kiinnostuneita työelämän edustajia ja asiantuntijoita. Suunnittelun edetessä painopiste tarkentui leikki-ikäisiin eli 3–5-vuotiaisiin ja heidän vanhempiinsa.

Seuraavaksi toteutettiin kysely 3–5-vuotiaiden lasten vanhemmille. Tässä haluttiin kartoittaa vanhempien näkemyksiä valmennuksen sisältöjä koskien. Vaikka vastausprosentti ei noussut kovin korkeaksi, saatiin kyselyllä hyvää materiaalia suunnittelutyön pohjaksi. Arjen kuormittavuus ja työn ja perheen yhteensovittamisen haasteet nousivat kyselyssä esiin. Vuorovaikutustaidot, tunteiden säätely ja myönteisen ilmapiirin luominen olivat asioita, joihin vanhemmat tämän kyselyn perusteella kaipasivat vanhemmuudessaan eniten tukea, niin itselleen kuin lapsilleen. Varhaiskasvatukselta tietoa ja tukea vanhemmuuteen kaipasi kolmasosa vastaajista, samoin tutustumista muihin vanhempiin ja ajatusten vaihtoa samassa tilanteessa olevien kanssa.

Suunnitteluryhmässä oli herännyt idea valmennuksen yhteydessä toteutettavasta Perhepolusta, jonka ajatuksena oli lasten ja vanhempien yhteinen tekeminen, jolla heidän kokemustaan käsiteltävistä asioista voidaan vahvistaa. Perhepolku tässä yhteydessä tarkoitti vielä Vanhemmuusvalmennuksen osaa.

Tammikuussa 2019 järjestettiin pilotoinnissa mukana olevien päiväkotien työntekijöille infotilaisuus, jossa heille esiteltiin Vanhemmuusvalmennuksen ideaa, vanhemmille tehdyn kyselyn tuloksia sekä innostettiin heitä mukaan Perhepolku-osuuden suunnitteluun. Siinä yhteydessä kerroin myös tulevasta opinnäytetyöstäni.

Tammikuun 2019 lopulla suunnittelutyön tueksi kokoontui asiantuntijaryhmä, jonka keskustelujen pohjalta nousi esiin kolme näkökulmaa: Lapsen näkökulma painottuen psyykkisen kehitysvaiheen tukemiseen, vanhemman näkökulma, jonka keskiössä ovat kasvatukseen vaikuttavat voimavarat ja kuormittavat tekijät, sekä koko perheen näkökulma painotuen myönteiseen tunneilmapiiriin ja vuorovaikutukseen. Pilotoinnin aihesisältöä muokattiin edelleen sekä vanhemmilta nousseiden aiheiden että asiantuntijaryhmän näkökulmien perusteella.

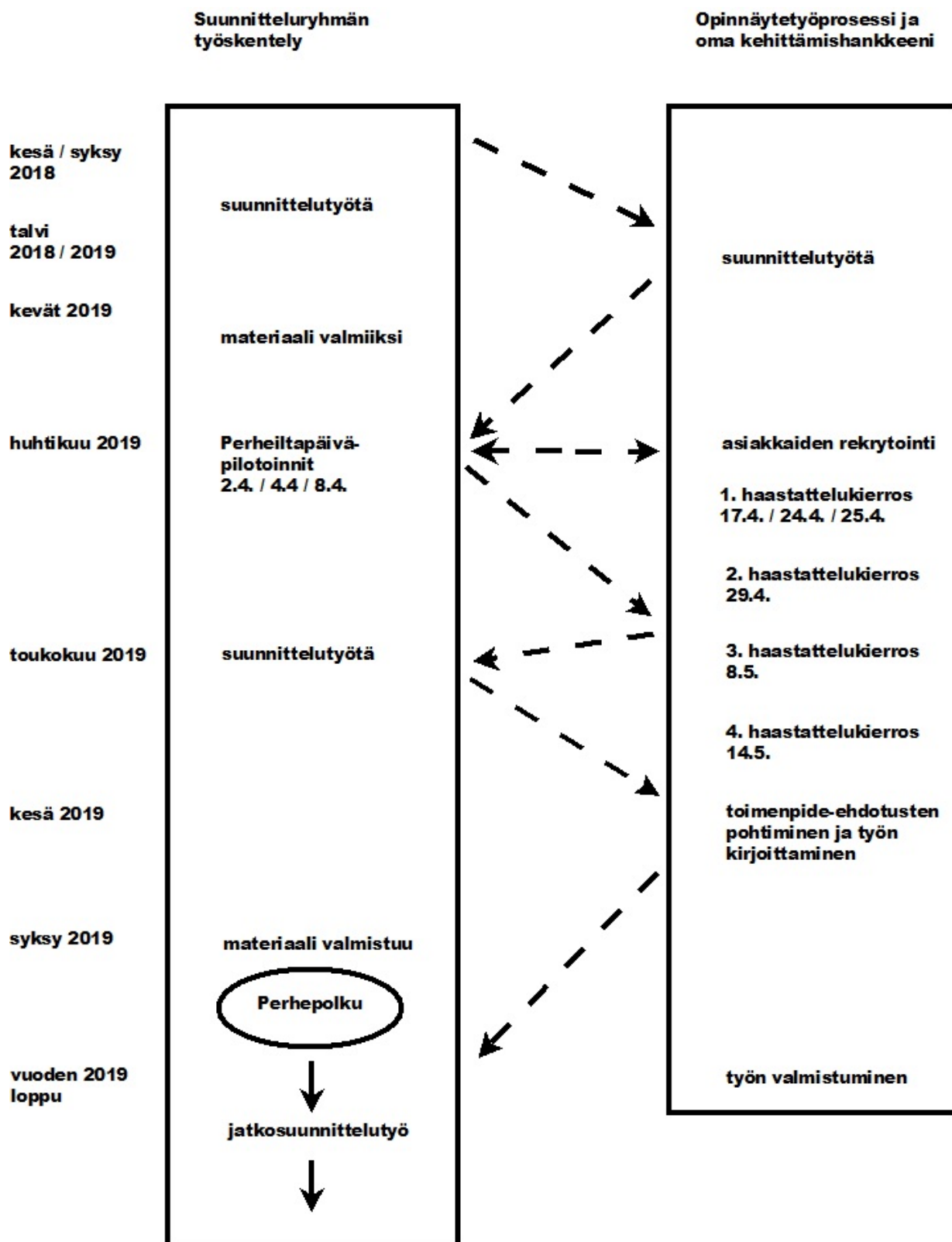
Suunnittelutyön edetessä päätettiin varhaiskasvatuksessa pidettäviä pilotteja kutsua Perheiltapäiviksi. Nämä pitivät sisällään vanhemmille suunnatun osuuden, Vanhemmuusvalmennuksen, sekä Perhepolun, jonka vanhemmat ja lapset tekevät yhdessä vanhemmille suunnatun osuuden jälkeen. Vanhemmuusvalmennus-osuus muodostui kahdesta aihealueesta. Ensimmäinen aihealue on leikki-ikäisen kehitys ja tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen. Toinen aihealue on myötätuntoinen vanhemmuus. Näitä aihealueita käsiteltiin esimerkkitarinoiden pohjalta käytävissä vertaiskeskusteluissa. Lisäksi materiaaliin sisältyi aiheesta koostetut tietoisut. Tässä menetelmässä vertaiskeskusteluun kannustetaan, mutta se on vapaaehtoista. Perhepolun tehtävärasteilla oli erilaisia tehtäviä liittyen tunnetaitoihin, vuorovaikutukseen ja läheisyyteen. Tavoitteena oli herätellä vanhempia pohtimaan omaa vanhemmuuttaan sekä tarjota sitä kautta tukea perheen sisäiseen vuorovaikutukseen. Tämä edesauttaa osaltaan myös lapsen hyvinvointia. Tavoite oli lisäksi vahvistaa vanhempien keskinäistä yhteistyötä.

Menetelmän varsinainen suunnittelija, Tellervo Uljas kirjoitti Vanhemmuusvalmennuksen sisällöt, joita muut suunnitteluryhmän jäsenet kommentoivat. Huhtikuussa 2019 pidettävissä piloteissa ohjaajalla oli kirjoitettu, muttei vielä painetussa muodossa oleva, materiaali käytössään. Ohjaajana toimi Maarit Lindman. Minä olin mukana avustavassa roolissa. Materiaali jaettiin Vanhemmuusvalmennus-osuuden jälkeen myös vanhemmille mukaan, jotta siihen oli mahdollista palata myöhemmin tai keskustella esiin nousseista ajatuksista puolison kanssa. Tässä yhteydessä jaettiin vanhemmille myös Tuen tarve -lomake, joka mukailee hyvin paljon neuvolan puolella jaettavaa vastaavaa. Siinä vanhempia pyydettiin rastittamaan mahdollinen tuen tarve koskien hyvinkin erilaisia asioita alkaen vanhemman omasta jaksamisesta, lapsen mielenterveysongelmista, eroikiistoista aina perheväkivaltaan tai päihdeongelmiin. Se pyydettiin palauttamaan ryhmän vastuutyöntekijälle eli lastentarhanopettajalle. Tuen tarve -lomakkeen liittäminen tähän yhteyteen perustui ajatukselle, että keskustelut saattavat nostattaa vaikeita asioita pintaan. Vastuutyöntekijäajatus puolestaan perustui Lohjalla käyttöön otettuun lähityöntekijämalliin.

Vanhempia informoitiin Perheiltapäivästä infokirjeellä maaliskuussa 2019. Infokirjeessä kerrottiin myös Perheiltapäivään linkittyvästä opinnäytetyöstäni ja siihen sisältyvistä Bikva-haastattelusta. Ensimmäinen Perheiltapäivä-pilotointi oli 2.4. 2019. Mukana oli 13 vanhempaa, joukossa neljä isää. Toinen Perheiltapäivä-pilotointi oli 4.4. 2019. Mukana oli 13 henkeä, joukossa kahdeksan isää ja yksi isoäiti. Kolmas Perheiltapäivä-pilotointi oli 8.4. 2019. Mukana oli 16 henkeä, joukossa neljä isää ja yksi isoäiti. Neljäs Perheiltapäivä-pilotointi, joka oli suunniteltu pidettäväksi 11.4. 2019, jouduttiin perumaan. Pilotteja järjestettiin näin ollen kolme. Oma opinnäyttyöni linkittyi näihin pilotointeihin. Bikva-haastattelujeni

ensimmäinen eli asiakkaiden haastattelukierros oli suunnattu pilotoiteihin osallistuneille vanhemmille.

Kuvio 4. Suunnitteluryhmän työskentelyn ja oman kehittämishankkeeni toteuttaminen rinnakkaisina toisiinsa liittyvinä prosesseina

8.2 Oma kehittämishankkeeni ja siihen liittyvät Bikva-haastattelut

Opinnäytetyöni sai alkusysäyksensä tutustuttuani helmikuussa 2018 Valtakunnallisilla LAPE-päivillä silloin Uudenmaan LAPE -koordinaattorina toimineeseen Maarit Lindmaniin. Hän ehdotti opinnäytetyön tekemistä Vanhemmuusvalmennuksen työmuodon tiimoilta. Näin tutustuin työmuodon suunnittelijaan, Tellervo Uljaaseen. Aika pian keskusteltuamme opinnäytetyöni fokuksiksi muodostui Vanhemmuusvalmennuksen työmuodon linkittymisen varhaiskasvatusikäisten vanhempiin sekä mahdollinen päiväkotiyhteistyö.

Kesäkuussa 2018 osallistuin Vanhemmuusvalmennusta koskevaan koulutustilaisuuteen Porvoossa Lasten suojelun kesäpäivillä sekä elokuussa 2018 Vanhemmuusvalmennuksen ohjaajakoulutukseen Keravalla. Niissä sain hyvän käsityksen menetelmän sisällöstä neuvolaikäisille sekä ymmärryksen menetelmällä pidetystä valmennuskerrasta.

Ohjaajakoulutuksen yhteydessä syntyi ajatus suunnitteluryhmästä varhaiskasvatuksen puolelle vietävän Vanhemmuusvalmennuksen ympärille. Suunnitteluryhmän tehtävänä oli kerätä tietoa suunnittelutyön pohjaksi, suunnitella vanhemmuusvalmennuksen sisältöjä, kirjoittaa materiaalit sekä vetää Vanhemmuusvalmennuksen pilotit varhaiskasvatuksen puolelle.

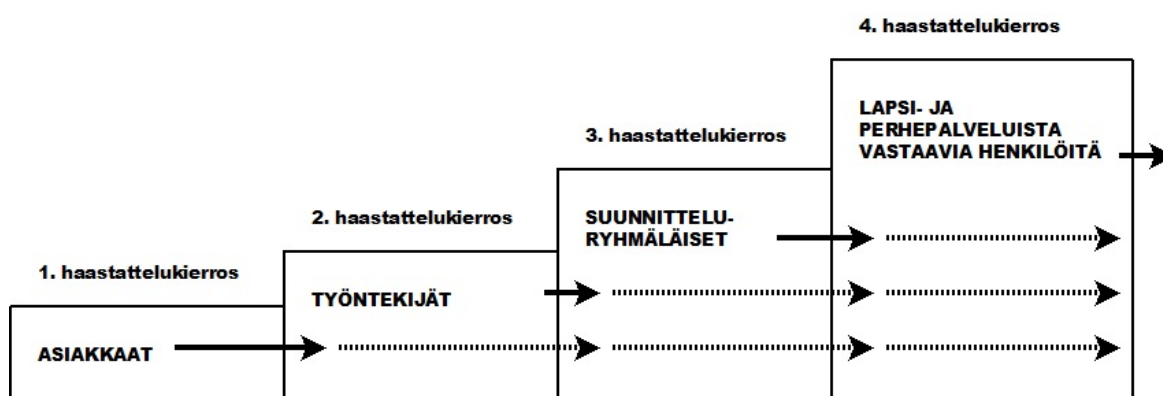
Oman opinnäytetyöni tutkimusmenetelmän hahmottumisen kannalta oleellista oli Lahden ammattikorkeakoulun tekemä yhteistyö Päijät-Hämeen LAPE-muutosohjelman arvioinnissa, jossa opiskelijat olivat aktiivisesti mukana syyslukukaudella 2018. Arviointi toteutettiin Bikva-menetelmällä. Innostuin menetelmästä sen ajankohtaisuuden vuoksi, erityisesti siitä syystä, että sen lähtökohta on antaa asiakkaille puheenvuoro kertoa heitä koskettaneista asioista. Menetelmän vahvuus on myös siinä, että sen edetessä käydään läpi kaikki organisaation tasot asiakkaiden, työntekijöiden ja johtajien kautta päättäjätasolle asti, jonne nostetaan kaikkien tasojen näkemys arvioitavaan asiaan. Tästä sain ajatuksen Bikva-arvioinnin käyttämisestä asiakkaiden kokemusten ja kehitysehdotusten esille tuomisessa.

Koska haastateltavien informointi suullisesti ja kirjallisesti on Bikva-mallissa tärkeää, halusin kohdata vanhemmat henkilökohtaisesti sen sijaan, että olisin lähestynyt heitä vain sähköpostitse. Kirjoitin vanhemmille kuitenkin haastattelukutsun, jossa kerroin opinnäytetyöstäni ja jossa oli yhteystietoni, joten ilmoittautuminen mukaan haastatteluun pilotoinnin jälkeenkin oli mahdollista. Alkuperäisenä ajatuksena oli, että ennen varsinaista pilotointia kerron vanhemmille suullisesti opinnäytetyöstäni, jaan heille kirjoittamani haastattelukutsun ja motivoin heitä mukaan. Käytäntö ensimmäisen pilotin jälkeen osoitti kuitenkin, että tämä informaatio kannattaa siirtää vanhempien osuuden loppuun.

Kolmannella pilotoitokerralla juttelin henkilökohtaisesti mahdollisimman monen vanhemman kanssa ennen pilotoinnin alkua sekä kerroin opinnäytetyöstäni pilotoinnin vanhempien osuuden jälkeen. Silloin vanhempia ilmoittautuikin eniten haastatteluun. Muutama haastatteluun ilmoittautuminen tuli myös mukana olleille vanhemmille lähetetyn muistutus-sähköpostin jälkeen. Yhteensä sain 10 ilmoittautunutta 42 osallistujasta. Kahdelle ilmoittautuneista suunnitellut haastatteluajankohdat eivät sopineet, joten heidän kanssaan sovittiin, että he saavat kertoa ajatuksensa sähköpostitse vastaamalla haastattelukysymyksiin.

Bikva-mallin mukaisesti asiakkaiden haastattelukierrokselta koostettiin teemat, joihin muut keskustelut pohjautuivat ja johon jokaisen haastattelukierroksen osallistajat toivat omat näkemyksensä. Näiden neljän kierroksen ja kertyneiden näkökulmien pohjalta koostin toimenpide-ehdotukset, jotka pohjautuvat siihen, mitä asioita asiakkaat pitävät matalan kynnyksen palveluissa oleellisina ja minkälaisia näkökulmia muiltakin haastattelujen tasoilta nousi esiin.

Huomioitavaa on, että oman kehittämistyöni Bikva-prosessi poikkeaa perinteisestä Bikva-mallista siinä, että asiakkaat – työntekijät – johtajat – päättäjät nelikko on hieman modifioitu tukemaan vanhemmuusvalmennuksen varhaiskasvatukseen vietävän työmuodon suunnittelutyötä (Kuvio 5). Kolmas haastattelukierros on suunnattu tässä tapauksessa suunnitteluryhmäläisille ja neljäs haastattelukierros Lohjan kaupungin lapsi- ja perhepalveluista vastaaville henkilöille. Tällä tavoin oli mahdollista saada ensikäden tietoa asiakkaiden ja työntekijöiden näkemyksistä vanhemmuusvalmennuksen työmuotoa koskien suunnitteluryhmän käyttöön ennen varsinaisen opinnäytetyön ja toimenpide-ehdotusten valmistamista.

Kuvio 5. Oman kehittämistyöni Bikva-prosessin haastateltavat. (Kuvio mukailtu Kiijärvi-Pihkala 2018).

8.3 Vanhempien haastattelukierros

Perheiltapäivä-pilotoinnit ajoittuivat huhtikuuhun 2019. Vanhemmille pidettävien pilotointien yhteydessä kysyttiin vanhempien halukkuutta osallistua Bikva-haastattelu- ja keskustelutilaisuuteen, joille oli määritelty ajankohdat suhteellisen pian pilotointien jälkeen huhtikuussa.

Vanhempien haastattelupäiviksi oli sovittu 17.4., 24.4. sekä 25.4. 2019. Haastattelu-aika oli klo 16–17 eli päiväkodin aukioloaikojen puitteissa, jolloin lapset voivat olla haastattelun ajan vielä hoidossa. Tämä katsoin helpottavan haastatteluun osallistumista. Ilmoittautumisia tuli kahteen jälkimmäiseen haastatteluryhmään. Kahden henkilön kanssa oli sovittu sähköpostikirjeenvaihdosta.

Lopulta vanhempien haastatteluihin tuli paikalle yhteensä viisi haastateltavaa, 24.4. kaksi ja 25.4. kolme henkeä. Lähetin kaikille haastattelusta pois jääneille vielä alustuksen kysymyksineen sähköpostitse. Yhtään vastausta en sähköpostitse kuitenkaan saanut.

Tilat haastatteluille järjestyivät päiväkotien ryhmätiloista. Varauduin ottamalla mukaan virvokkeita, sillä halusin luoda rentoutta haastatteluilmapiiriin. Näin toimin jokaisessa haastattelussa. Ystäväni, ammatiltaan johdon sihteeri, toimi kirjurina haastattelutilanteissa, viimeistä neljättä haastattelukierrosta lukuun ottamatta.

Valmistauduin vanhempien haastattelu- ja keskustelutilaisuuteen tekemällä Power point -alustuksen, jossa kerroin lyhyesti Bikvasta, kertosin Perheiltapäivän kulkua ja esitin haastattelukysymykset. Keskustelutilaisuuden aluksi esittelin itseni ja kirjurin sekä kerroin hänen roolistaan. Kävin alustuksen avulla nopeasti muutamalla sanalla läpi Bikvaa; syntyhistoriaa, tavoitteita ja ideologiaa eli sitä että asiakkaat ovat laadun arvioinnin ja kehittämisen keskiössä. Tämä oli tärkeää, sillä Bikva sanana ei kerro itsessään mitään sellaiselle, joka ei ole asiaan perehtynyt. Sen jälkeen mainitsin keskustelun luottamuksellisuuden ja haastateltavien anonymiteetistä huolehtimisen. Lopuksi kertosin vielä, mistä asioista Perheiltapäivä muodostui: vanhempien osuudesta eli Vanhemmuusvalmennuksesta ja vanhempien ja lasten yhteisestä osuudesta eli Perhepolusta ja näiden sisällöt.

Ensimmäisen haastattelukierroksen kysymys kuului: ”Teillä on nyt kokemus vanhemmille järjestetystä Perheiltapäivästä. Kerro minulle siitä! Mitä ajatuksia teille tästä heräsi? Miten koitte tämän toiminnan?” Tämän lisäksi kysyin vielä: ”Tulisiko jotain mielestänne tehdä toisin? Mitä ja miten?”

Ohjaavina sanoina pidin itselläni muistilapulla seuraavat sanat: sisältö, toteutus, anti omaan arkeen, työmuoto, materiaali, päiväkotiympäristönä. Näitä silmäilin, jos keskustelu

meinasi vaimeta. Kysyin molemmilla haastattelukerroilla ohjaavat kysymykset: ”Oliko sisältö mielestäsi hyvä?” sekä ”Oliko kotiin viemisiä?”, tarkoittaen antia omaan arkeen. Kotiin saada esiin myös mielipidettä päiväkodista ympäristönä tällaiselle toiminnalle.

Molemmilla haastattelukerroilla ryhmähaastattelun idea toimi hyvin, sillä haastateltavat tarttuivat toistensa keskustelualoitteisiin ja puhuivat oma-aloitteisesti. Seurasin keskustelua nyökyttelemällä ja tiivistä kuuntelemalla. Kysyin tarkentavia kysymyksiä, esimerkiksi ”Ymmärsinkö oikein, että...?” Olimme myös jo aloittaessamme sopineet, milloin haastattelu loppuu ja jos jonkun täytyy lähteä ennen tätä, sen saa tehdä. Kysyin myös välillä keskustelun hiljentyessä, ”Onko kyseiseen aiheeseen vielä jotain lisättävää?”, jolloin keskustelu yleensä vielä jatkui. Ensimmäisen vanhempien ryhmän kanssa näin kävi puolen tunnin kohdalla, jolloin keskustelu jatkui vielä kaksikymmentä minuuttia. Lopussa kysyin vielä molemmilta haastateltavilta ryhmiltä, ”Onko jotain, jota haluaisitte vielä lisätä?”. Lopussa kerroin myös, että kunhan työni valmistuu, se on julkisesti luettavissa eli haastateltavilla on oikeus nähdä, mihin he ovat oman panoksensa antaneet.

Työstin vanhempien haastattelujen pohjalta teemoittelun (Kuva 2). Esiin nousi selkeästi neljä teemaa, jotka nimesin Käytännön järjestelyt, Ajatuksia perheiltapäivän sisällöstä, Järjestäminen jatkossa ja Tuen mahdollistaminen. Kerron jäljempänä, miten vanhempien haastatteluaineiston analyysi eteni ja omista valinnoistani analyysin eri vaiheissa.

Kuva 2. Asiakkaiden haastattelujen pohjalta muodostetut teemat.

8.4 Työntekijöiden haastattelukierros

Myös työntekijöille kirjoitin haastattelukutsun, jonka välitin päiväkodin johtajan kautta, sillä heitä minulla ei ollut mahdollisuutta informoida henkilökohtaisesti. Vaikka olin ollut mukana työntekijöille pidetyssä Vanhemmuusvalmennus-infossa tammikuussa 2019 ja

kertonut siinä yhteydessä tulevasta opinnäytetyöstäni, oli tärkeää informoida työntekijöitä myös tulevasta haastattelusta. Koska haastattelu perustui asiakkaiden haastattelun pohjalta tehtyyn teemoitteluun, ei ollut välttämätöntä, että työntekijä olisi itse ollut mukana pilotoinnissa.

Työntekijöiden haastatteluajankohdaksi oli sovittu 29.4. 2019, jolloin työntekijöillä oli joka tapauksessa kalentereissaan tilaa puolilta päivin pidettävälle talon palaverille. Puolentoista tunnin pituista haastatteluajaa puolsi se, että keskusteluun saatiin varattua tarpeeksi aikaa. Tämä osoittautui hyväksi ratkaisuksi, sillä koko puolentoista tunnin aika meni tiiviisti keskustellen. Rytmitin haastattelun kymmenen minuutin alustukseen ja neljään kahdenkymmenen minuutin osioon, jotta kaikki teemat ehdittiin käsitellä tasapuolisesti.

Tähän työntekijöiden haastatteluun valmistauduin pitämällä vanhempien haastattelukierroksen kaltaisen alustuksen, mutta vanhemmille esitetyn keskustelukysymyksen sijaan keskustelun pohjaksi nostettiin vanhempien haastattelun pohjalta muodostetut teemoittelut ja alaotsikot, joiden alla oli esimerkkejä vanhempien haastattelun kirjatusta materiaalista. Jokaisella sivulla oli siihen liittyen esitettyä kysymys. Tämän toisen haastattelukierroksen kysymys kuului: "Vanhemmat toivat esiin näitä asioita (teeman otsikko) liittyen. Mitä ajattelet esiin tuoduista asioista oman työsi näkökulmasta?"

Tarkoitus oli, että työntekijöiden haastattelukierrokseen osallistuu yksi työntekijä jokaisesta pilotointiin osallistuneesta ryhmästä, yhteensä kuusi työntekijää. Haastatteluun osallistui lopulta kolme työntekijää toisesta pilotoinnissa mukana olleesta päiväkodista. Kaksi heistä oli itse ollut henkilökohtaisesti mukana pilotissa. Heistä kaksi oli lastentarhanopettaja ja yksi lastenhoitaja.

Tämän lisäksi sovin toisen pilotoinnissa mukana olleen päiväkodin työntekijän kanssa, että lähetän hänelle haastattelun Power Point -alustuksen sähköpostitse ja hän kysyy kollegoidensa ajatuksia ja vastaa minulle kirjallisesti. Tätä varten tein Word-dokumentin, johon olin teemoittain koonnut otsikot ja alaotsikot, jotta vastaaminen olisi mahdollisimman helppoa. Vastausaikaa jäi muutama arkipäivä. Vastauksen saatuani soitin vielä työntekijälle tarkentaakseni, että olin ymmärtänyt heidän esille nostamansa asiat oikein, sillä vastaukset olivat aika lyhytsanaisia. Tästä toisesta päiväkodista vastaamiseen oli osallistunut kaksi lastentarhanopettajaa ja kaksi lastenhoitajaa. Eli yhteensä sain vastauksia seitsemältä työntekijältä.

8.5 Suunnitteluryhmän jäsenten haastattelukierros

Kolmas haastattelukierros pidettiin 8.5. 2019 vanhemmuusvalmennusta varhaiskasvatuksen puolelle suunnitelleen työryhmän jäsenille. Vaikka olen ollut mukana suunnitteluryhmässä, vedin itse haastattelun, joten olin siinä haastattelijan roolissa. Tämä haastattelukierros pohjautui edellisillä haastattelukierroksilla esiin nousseisiin ajatuksiin. Pidín vanhempien haastattelukierrokselta koostetun teemoittelun sellaisenaan, pieniä selventäviä sanamuotomuutoksia lukuun ottamatta. Lisäsin alustukseen työntekijöiden haastattelusta nousseet asiat omien alaotsikkojensa alle omille sivuilleen. Näin suunnitteluryhmän jäsenet saivat luettavakseen alustuksen, jossa oli koottuna sekä vanhempien esiin nostamat asiat että työntekijöiden esiin nostamat asiat.

Haastattelu-aikaa oidennettiin puoleentoista tuntiin alkuperäisen tunnin sijaan pohjautuen kokemukseen työntekijöiden haastattelusta, jossa keskustelua riitti ja rytmitys toimi. Haastattelu käytiin videoneuvottelusovelluksen välityksellä, ilman että kokoonnuimme fyysisesti samaan tilaan. Sovellus toimi hyvin haastattelun välineenä.

Jaoin osallistujille alustuksen sähköpostitse, jotta kaikki pystyivät seuraamaan sitä omilta koneiltaan. Keskustelu oli vilkasta ja asiakkaiden ja työntekijöiden nostamat asiat puhuttivat suunnitteluryhmän jäseniä. Kommentoin itse lähinnä silloin, kun keskustelijat tulkitsivat alustukseen nostettuja asiakkaiden ja työntekijöiden lausahduksia, jotta niiden sisältämä ajatus välittyi oikeanlaisena. Tästä esimerkkinä kohta, jossa vanhemmat mainitsivat haluavansa pitää keskustelun vain vanhemmille suunnattuna. Tämä oli mahdollista ymmärtää myös niin, ettei keskusteluun olisi haluttu isovanhempia. Vanhemmat olivat kuitenkin puhuneet koko ajan keskustelusta aikuisten kesken, ilman lasten osuutta. Tämän tulkinta-epäselvyyden siis korjasin.

Kysymys tälle haastateltavien ryhmälle kuului: ”Mitä ajattelet esiin tuoduista asioista suunnittelutyön näkökulmasta?”. Keskustelu on niin riittoisaa, että sitä kesti vielä puoli tuntia yli sovitun ajan, vaikka huomautin ajan päättymisestä. Kaikki kolme suunnitteluryhmän jäsentä minun lisäksi osallistui tähän haastattelukierrokseen.

8.6 Haastattelukierros Lohjan kaupungintalolla

Neljäs haastattelukierros pidettiin Lohjan kaupungintalolla 14.5. 2019. Tähänkin oli sovittu puolentoista tunnin aika, jonka jaoin samoin kuin kahdella edellisellä kierroksella. Olin sopinut sähköpostitse haastattelun neljän Lohjan kunnan lasten- ja perheiden palveluista vastaavan henkilön kanssa. Haastatteluun osallistui heistä kolme.

Muokkasin alustusta suunnitteluryhmän kommentointien pohjalta niin, että tämä ryhmä sai luettavakseen vanhempien, työntekijöiden ja suunnitteluryhmäläisten ajatukset omilla Power Point -sivuillaan. Päädyin tähän, koska halusin pitää kaikkien haastatteluryhmien äänen yhtä vahvana, enkä tiivistää esimerkiksi asiakkaiden ja työntekijöiden näkemyksiä yhdelle sivulle. Alustus piteni siis sivumäärällisesti jokaisella haastattelukierroksella. Haastateltavilta meni hieman enemmän aikaa edellisten haastatteluryhmien ajatuksiin perehtymiseen. Siitä huolimatta haastattelu-aika riitti hyvin. Seurasin ajan kulkua kellosta ja kysyin joitakin täydentäviä kysymyksiä, varmistaakseni, että ymmärsin haastateltavan ajatuksen oikein.

Edellisen haastattelukierroksen eli suunnitteluryhmäläisten ajatukset olivat monessa kohdassa olleet tulevaisuusorientoituneita, joten vaikka olin koonnut heidänkin esiin nostamansa asiat saman vanhemmilta nousseen teemoittelun alle, oli kehittämiseen liittyviä näkökulmia tuotu esiin jokaisen teeman alla. Halusin tehdä tämän vielä erikseen näkyväksi haastateltaville. Tulostin suunnitteluryhmän osuuden nähtäväksi alustuksen viimeisen dian yhteyteen, jossa vedettiin koko haastattelua yhteen. Kysymys neljännelle haastateltavien ryhmälle kuului: ”Mitä ajattelet esiin tuoduista asioista Lohjan lapsi- ja perhepalveluiden näkökulmasta oman työsi kautta?”

Tällä haastattelukierroksella, minulla ei ollut mukanaani kirjuria, sillä haastatteluajankohdaksi sovittu päivä ei sopinut hänelle. Olin varautunut haastatteluun nauhoitusvälineillä, joiden toimivuuden olin testannut etukäteen. Käytin nauhoitetta vain tehdäkseni siitä muistiinpanot haastattelun jälkeen.

8.7 Haastatteluaineiston analyysi

Asiakkaiden haastattelun analyysivaihe

Asiakkaiden haastatteluista kirjattua haastatteluaineistoa kertyi yhteensä kuusi sivua, ensimmäisestä haastattelusta kaksi ja puoli sivua sekä toisesta kolme ja puoli sivua Arial-fontilla, kirjasinkoolla 11 ja rivinvälillä 1,5.

Aloitin aineiston analyysin värikoodaamalla tekstistä nousevia samoja aihealueita. Esimerkiksi keskustelemisestä ja vertaistuesta kertovat kohdat koodasin yhdellä värillä, käytännön järjestelyihin liittyvät asiat toisella värillä, kohtaamiseen päiväkodin arjessa liittyvät kohdat kolmannella värillä ja näin jatkoin, kunnes kaikki mielestäni erilaiset aihealueet oli käyty tekstimassasta läpi. Osa aihealueista nousevista ajatuksista sopi lopulta kahdenkin värikoodin alle, jolloin mietin muodostaako se oman värikoodinsa vai sulautuuko jompaan-kumpaan. Asiakkaiden haastatteluaineistosta kertyi lopulta yhteensä kaksitoista eri värikoodia eli aihealuetta.

Tämän jälkeen mietin, mitkä värikoodatut aihealueet muodostavat keskenään kokonaisuuksia. Näiden pohjalta mietin alustavan rungon ja otsikoinnin ja näin teemat alkoivat muodostua. Näitä alustavasti otsikoituja teemoja muodostui neljä: Käytännön järjestelyt, Perheiltapäivän sisältö, Järjestäminen jatkossa ja Tuen hakeminen. Niiden alle alkoi myös hahmottua alaotsikoiteja. Siirsin tekstimassasta värikoodatut kohdat ja lauseet otsikointien alle. Tässä kohtaa tekstimassasta karsiutui täytesanat ja -lausahdukset sekä liika toisteisuus.

Tämän vaiheen jälkeen muokkasin teema kerrallaan vielä tekstimassaa tiivistäen, kuitenkin huolehtien siitä, että vanhempien näkemykset pääsevät esille. Pohdin myös tarkemmin alaotsikoiteja. Ensimmäisen teeman eli Käytännön järjestelyjen alle muodostui kaksi alaotsikkoa liittyen tiedotukseen ja ajankohtaan. Erityisesti toisen teeman, joka tässä vaiheessa oli vielä nimeltään Perheiltapäivän sisältö, sisällön jäsentäminen vaati erityistä huomiota ja sen alle muodostuikin alaotsikoiteja myös teeman alaotsikoiden alle. Toisen teeman alle muodostuneet alaotsikot koskivat vanhemmuusvalmennuksen osaa sekä perhepolun osaa. Vanhemmuusvalmennuksen osion alle muodostui vielä kuusi alaotsikkoa. Kolmannen teeman eli Järjestäminen jatkossa alle muodostui kolme alaotsikkoa koskien jatkuvuutta, vanhempainiltaa sekä verkostoitumista. Neljännen teeman, joka tässä vaiheessa oli vielä nimeltään Tuen hakeminen, alle muodostui kolme teemaa koskien asiakkaan kohtaamista, avun saavutettavuutta sekä vanhempien keskinäistä toimintaa.

Tämän vaiheen jälkeen työstin edellisistä vielä tiivistetyimmän version Power Point -esitykseksi. Tässä vaiheessa toisen teeman otsikointi muokkautui muotoon Ajatuksia Perheiltapäivän sisällöstä ja neljännen teeman otsikointi muotoon Tuen mahdollistaminen. Lopulliset teemat olivat siis: Käytännön järjestelyt, Ajatuksia Perheiltapäivän sisällöstä, Järjestäminen jatkossa ja Tuen mahdollistaminen.

Vanhempien haastattelusta mukaan otettuja lainauksia piti vielä entisestään karsia ja tiivistää. Tässä vaiheessa päätin myös jättää pois muutaman vanhempien kommentin, jotka oli osoitettu enemmänkin koskemaan neuvolan ja kaupungin toimintaa. Myös neljännen teeman alaotsikoista viimeisen jätin tässä vaiheessa pois, koska sen sisältö ei ollut nousnut vanhempien tekstistä yhtä vahvana esiin kuin kaksi muuta. Tulokset -luvussa käyn vielä havainnollisemmin läpi haastattelukierroksen lopulliset tiivistykset teema kerrallaan.

Työntekijöiden haastattelun analyysivaihe

Työntekijöiden haastattelusta kirjattua aineistoa kertyi neljä ja puoli sivua Arial-fontilla, kirjjasinkoolla 11 ja rivinvälillä 1,5. Tämän lisäksi sain sähköpostilla lyhyehkösti koottuja ajatuksia myös toisen päiväkodin työntekijöiltä. Soitin sinne vielä varmistaakseni, että olin ymmärtänyt heidän esiin tuomansa asiat oikein. Puhelun aikana tein käsin itselleni

muistiinpanoja. Muistiinpanoja kertyi yhden sivun verran samalla fontilla, kirjasinkoolla ja rivinvälillä.

Aloitin työntekijöiden materiaalimassan analysoinnin samalla tavalla värikoodaamalla kuin vanhempienkin aineiston. Erilaisia värikoodeja kertyi tällä kertaa viisitoista. Osittain käytin samoja värikoodeja kuin vanhempien tekstimateriaalin analysoimisessa, sillä se helpotti hahmottamaan, mihin kokonaisuuteen ne liittyivät. Hahmottelin asiakkaiden haastatteluaineiston pohjalta muodostuneiden teemojen alle työntekijöiden esiin nostamia asioita ja muotoilin alaotsikointeja.

Seuraavaksi siirsin taas tekstimassasta havainnollisimmat esimerkkilauseet teemojen ja muodostuneiden alaotsikointien alle, niin että tekstimassasta karsiutui taas osa pois. Ensimmäisen teeman eli Käytännön järjestelyjen alle muodostui kaksi alaotsikkoa, jotka käsittelevät tiedotukseen ja organisointiin panostamista. Ensimmäisen alle muodostui vielä neljä alaotsikkoa koskien tiedonkulkua eri tiedottajalta toiselle, kuten esimerkiksi ohjeistusta suunnitteluryhmältä työntekijöille. Toisen alaotsikon alle kertyi myös neljä kohtaa sisältäen ehdotuksia siitä, miten vanhemmuusvalmennuksen järjestäminen voitaisiin organisoida sujuvammin. Toisen teeman eli Ajatuksia Perheiltapäivän sisällöstä alle oli jo edellisellä kierroksella muodostunut jako vanhemmuusvalmennuksen ja perhepolun osioihin. Halusin säilyttää nämä otsikoinnit. Vanhemmuusvalmennuksen osion alle muodostui aluksi kaksi alaotsikkoa koskien ajankäyttöä ja keskustelun soveltuvuutta kaikille. Kolmannen teeman eli Järjestäminen jatkossa alle muodostui neljä alaotsikkoa koskien jatkuvuutta ja vanhempainiltoja sekä verkostoitumista ja sitä estäviä tekijöitä. Neljännen teeman eli Tuen mahdollistamisen alle muodostui myös neljä alaotsikkoa koskien lasten varhaiskasvatussuunnitelmia, tuen tarve -lomaketta sekä päiväkodin henkilökunnan työnkuva ja työvuosien mukanaan tuomaa ihmistuntemusta.

Seuraavassa analysoinnin vaiheessa tiivistin vielä näiden otsikointien alla olevasta tekstimassasta oleellisen Power Point -alustukseen. Tässä vaiheessa ensimmäisen teeman ensimmäisen alaotsikon alla olleet kohdat tiivistyivät neljästä kolmeen. Tulokset-luvussa on esitetty vielä havainnollisemmin tämän haastattelukierroksen lopulliset tiivistykset teemoittain. Jo tässä vaiheessa haastattelukierrosten puolivälissä alkoi osittain hahmottua, minäkälaisia asioita voisi vanhempien ja työntekijöiden keskustelusta nostaa pohdintaan ja jopa toimenpide-ehdotusten tasolle.

Suunnitteluryhmän jäsenten haastattelun analyysivaihe

Suunnitteluryhmän haastattelusta kirjattua aineistoa kertyi yhdeksän sivua Arial-fontilla, kirjasinkoolla 11 ja rivinvälillä 1,5. Tämän aineiston kohdalla jätin värikoodaamisen vähemmälle, koska teemoittelu helpotti työskentelyä. Alleviivasin aineistosta nousevia

asioita ja yhdistin niitä erilaisin merkinnöin toisiinsa. Näin sain suoraa muodostettua kokonaisuuksia teemojen alle. Kokonaisuuksille pohdin yhdistäviä otsikointeja. Tällä analysointikierroksella aloin suoraa työstää hahmotelmaa Power Point -esityksen muotoon, joten hyppäsin tietoisesti muutaman tekstimassan työstämävaiheen yli.

Suunnitteluryhmän haastattelun yhteydessä käyty keskustelu oli hyvin tulevaisuusorientoitunutta ja sisälsi kehitysajatuksia läpi koko haastattelun. Siksipä, vaikka järjestin haastattelusta esiin nousseet asiat taas alussa luomieni teemojen alle, kaikki teemat sisälsivät myös alaotsikointeja tulevaisuuteen liittyen.

Ensimmäisen teeman eli Käytännön järjestelyjen alle muodostui neljä alaotsikkoa. Yksi käsitteli yleisesti koko pilotoinnin prosessia, toinen liittyi vanhemmuusvalmennuksen lopullisen nimen pohdintaan ja kolmas ehdotukseen vanhemmuusvalmennuksen jakamisesta kahdelle päivälle. Neljäs alaotsikko liittyi vanhemmuuden tukeen tulevaisuudessa. Toisen teeman eli Ajatuksia Perheiltapäivän sisällöstä alle tuli kolme alaotsikkoa koskien sisältöä, keskustelun herättelyä sekä Tuen tarve -lomaketta. Kolmannen teeman eli Järjestäminen jatkossa alle muodostui neljä alaotsikkoa, jotka koskivat toimintakulttuurin muutosta, työntekijöiden osallisuutta, asiakkaiden kohtaamista ja sen pohdintaa, kuka tätä työmuotoa jatkossa tekee ja millä ajalla. Tämän alaotsikon alle muodostui kolme alakohtaa. Neljännen teeman eli Tuen mahdollistamisen alle muodostui kolme alaotsikkoa, jotka kaikki käsittelivät toimintakulttuurin muutokseen johtavia asioita ja yksi erityisesti palveluohjaamista kunnassa. Tuloksia-luvussa on esitetty tämän haastattelukierroksen lopulliset tiivistykset teemojen mukaisesti.

Lohjan lapsi- ja perhepalvelusta vastaavien henkilöiden haastattelun analyysivaihe

Lohjan kaupungintalolla pidetyn haastattelun pohjalta kertyi seitsemän ja puoli sivua Arial-fontilla, kirjasinkoolla 11 ja rivinvälillä 1,5. Tämän tekstimassan analysoinnissa otin taas värikoodit käyttöön. Tällä kertaa eri värikoodeja kertyi kymmenen, mutta nyt ne eivät enää linkittyneet aikaisempien haastattelujen värikoodeihin, jotta värikoodaus ei olisi muodostunut liian monimutkaiseksi.

Alaotsikoiden pohtiminen jäi muhimaan pariaksi viikoksi. Kun palasin asiaan, kävin värikoodit uudestaan läpi ja tällä kertaa yhdistin sisältöjä numeroimalla niin, että kymmenen värikoodattua aihealuetta tiivistyi kuudeksi isommaksi kokonaisuudeksi ja yhdeksi pienemmäksi. Lopulta tuon yhdistelemisen pohjalta syntyi kahdeksan otsikkoa.

Tämän pohjalta koostin materiaalin vielä Power Pointin avulla teemojen mukaan. Tätä ei ole tarkoitus käyttää enää alustuksena, mutta käytän sitä tulosten esittelemiseen. Alkuperäinen ajatukseni oli, että olisin tässä vaiheessa hylännyt asiakkaiden haastattelusta

nousseen teemoittelun ja vain listannut viimeisestä haastattelusta nousseet asiat, mutta päätinkin loppujen lopuksi koota asiat teemojen alle. Tämä siitä syystä, että esiin nostetut asiat vastasivat hyvin pitkälti edellisistä haastatteluista tehtyjä nostoja.

Ensimmäisen teeman eli Käytännön järjestelyjen alle tuli kaksi alaotsikkoa. Toinen liittyi yleisesti vanhemmuusvalmennuksen työmuodon uuteen näkökulmaan palveluiden kentällä ja toinen koski Lohjan vanhemmuuden tuen mallin kehittämistä laajemminkin. Tämä alaotsikko olisi voinut sijoittua myös neljännen teeman alle. Toisen teeman eli Ajatuksia Perheiltapäivän sisällöstä alle tuli kaksi alaotsikkoa, jotka vanhemmuusvalmennuksen sisältöjä ja Tuen tarve -lomakkeen käyttöä. Kolmannen teeman eli Järjestäminen jatkossa alle tuli kaksi alaotsikkoa ja ne koskivat Lohjan kaupungin uutta lähityöntekijämallia sekä vertaistoiminnan mahdollistamista. Neljännen teeman eli Tuen mahdollistaminen alle tuli myös kaksi alaotsikkoa. Toinen koski ammattilaisten välisen yhteistyön ja yhdessä tekemisen kehittämistä. Toinen alaotsikko koski varhaiskasvatuksen henkilöstöön kohdistuvia odotuksia monelta taholta. Tulokset-luvussa on esitetty havainnollisemmin tämän haastattelukierroksen teemoittelun tiivistykset.

9 TULOKSET

9.1 Asiakkaiden Bikva-haastattelukierros ja sen tulokset

Vanhempien haastatteluista kumpusi vanhempien esiin nostamina juuri niitä asioita, joiden takia Perhepolun (ent. Vanhemmuusvalmennuksen) suunnittelija oli alun perin lähtenyt kehittämään menetelmää ja joita suunnitteluryhmän työskentelyn edetessä oli koettu oleellisiksi asioiksi edistää vanhemmuuden tukeen liittyen. Näitä olivat eritoten emotionaalinen kohtaaminen ja tuen mahdollistuminen. Vanhemmilla oli myös selkeitä mielipiteitä Perheiltapäivän sisältöjä ja jatkuvuutta koskien.

Asiakkaiden haastattelujen pohjalta teemoiksi nousivat Käytännön järjestelyt, Ajatuksia perheiltapäivän sisällöstä, Järjestäminen jatkossa sekä Tuen mahdollistaminen. Ensimmäisen teeman, eli Käytännön järjestelyt, alle tuli kaksi alaotsikkoa, jotka koskivat tiedotukseen ja informaatioon panostamista sekä ajankohdan valintaa (Kuva 3). Vanhemmilla oli hyvinkin erilaisia käsityksiä siitä, mitä Perheiltapäivä-pilotti mahdollisesti piti sisällään. Vanhemmat toivat esiin, että eivät saaneet työntekijöiltä selkeää informaatiota asiasta, mikä heidän käsityksensä mukaan vaikutti myös mahdollisesti osallistumisasteeseen heikentävästi. Itse Vanhemmuusvalmennuksen aiheet vanhemmat kokivat tärkeiksi ja keskustelu niistä tervetulleeksi. Ajankohta herätti myös ajatuksia, mutta varsinaisesti parempaakaan ajankohtaa ei osattu osoittaa.

The image shows a presentation slide with a teal background. At the top, a white box contains the title 'I. KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT'. Below the title, there are two columns of text, each starting with a bullet point. The left column is titled 'Tiedotukseen ja informaatioon panostaminen' and contains three paragraphs of text. The right column is titled 'Ajankohta, toisille liian aikaisin toisille liian myöhään...' and contains three paragraphs of text.

Kuva 3. Ensimmäinen teema: Käytännön järjestelyt ja sen alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu asiakkaiden haastatteluaineistosta.

Toinen teema, eli Ajatuksia Perheiltapäivän sisällöstä, herätti sisällöltään runsasta keskustelua painottuen Vanhemmuusvalmennus-osion pohdintaan, joka oli toinen teeman alaotsikoista (Kuva 4). Tässä Vanhemmuusvalmennuksella tarkoitetaan Perheiltapäivä-pilotoinnin vanhemmille suunnattua osuutta. Toinen teeman alaotsikoista oli Perhepolun osio. Perhepolulla tarkoitetaan tässä Perheiltapäivä-pilotoinnin lapsille ja vanhemmille

yhteisesti suunnattua osuutta. Vanhemmuusvalmennuksen osion alle tiivistyi edelleen kuusi kohtaa eli puheenaihetta. Vanhempien haastatteluissa tuli selkeästi esiin, että ajan toivottiin olevan pidempi ja painottuvan keskusteluun, sillä vertaistuelle on kysyntää. Myös keskustelun herättäjänä toimineet tarinat olivat toimivia ja jo pelkästään kuunnellen osallistuminen koettiin myös hyödylliseksi. Vanhemmat kokivat oleellisiksi Vanhemmuusvalmennuksen aihealueet, jotka keskittyivät lapsen kehityksen ja tunnetaitojen käsittelyyn sekä myötätuntoiseen vanhemmuuteen.

Keskustelua heräsi myös siitä, onko korrekta puhua vaikeiksi koetuista asioista, kuten esimerkiksi kuolemasta, erosta tai alkoholismista. Näiden koettiin koskettavan yllättävän monia nykypäivänä, mutta puhumisen niistä haastavaksi. Näkökulmaksi nousi, että keskustelun ei tule olla ongelmalähtöistä vaan suuntautua siihen, miten asioita voisi lapsen kanssa käsitellä. Oleellinen asia oli, että vanhemmat kokoontuvat mieluummin keskustelemaan lapsistaan, nimenomaan lastensa vanhempina, ei ongelmistaan. Vanhemmuus ryhmää yhdistävänä tekijänä koettiin siis tärkeäksi.

Perhepolun osio herätti vanhemmissa selkeästi vähemmän keskustelua. Senkin sisällöt koettiin hyvinä, mutta ajankohtaan toivottiin muutosta.

II. AJATUKSIA PERHEILTAPÄIVÄN SISÄLLÖSTÄ

o **Vanhemmuusvalmennuksen osiosta**

1) Enemmän aikaa keskusteluun vanhempien kesken
Enemmän aikaa keskustelulle aikuisten kanssa. Kysyntää on vertaistuelle ja keskustelulle, tervetullutta. Tilaisuus vanhemmille (ei lapsia).

2) Vertaistuelle kysyntää
Kaikki kamppailee samojen asioiden kanssa kuitenkin. Kokemus siitä, ettei ole yksin asioiden kanssa. Miten joku toinen on asiat ratkaissut. Sai tukea siitäkin, että muilla oli samoja kysymyksiä.

3) Tarinat herättelivät ajattelemaan
Tarinoista tuli viesti esille, pisti ajattelemaan miten oma käytös voi vaikuttaa lapseen. Ajatusten herättely oli parasta. Paljon prosessoitunut. Pääsisi myötätuntoiseen vanhemmuuteen.

4) Kotonakin heräsi keskustelua
Olisi ollut hyvä, jos molemmat vanhemmat olisi päässeet.

5) Kuunnellenkin voi saada apua
Ehkä kaikki eivät halua puhua, mutta haluavat kuunnella ja samaistua. Haluaako kertoa muiden edessä? Hävetäänkö?

6) Pohdintaa voiko "arosta asioista" puhua yhteisesti?

- **Näkökulma** voisi olla, miten käsitellä asiaa lasten kanssa
- **Yleinen keskustelu** voi herätellä hakemaan apua
- **Tärkeää, että lapset yhdistää kokoontuvaa ryhmää, ei ongelma**

Onko liian rankka tai arka. Erokeskustelu voisi esimerkiksi olla. Vaikka olisikin joku läheisen kuolema. Miten käsitellä lasten kanssa?

Anonyymi keskustelu. Peilaustukea muutoksiin. Jollekin tommoinen aihe voi olla herättävä.

o **Perhepolun osiosta**
Lapset odotti yhteistä rastia. Lapsi sai ohjata vanhempia tekemään tehtäviä. Satu oli liian pitkä ulkona. Lapsi oli jo kiukkuinen ja nälkäinen ja vähän itsekin.

Kuva 4. Toinen teema: Ajatuksia perheiltapäivän sisällöstä ja sen alaotsikot sekä alaotsikoiden alle tehdyt tiivistykset. Kursivoitu teksti on nostettu asiakkaiden haastatteluaineistosta.

Kolmas teema, eli Järjestäminen jatkossa, sai alleen kolme alaotsikkoa, jotka liittyivät jatkuvuuteen ja verkostoitumiseen (Kuva 5). Vanhempien haastatteluista nousi esiin, että he näyttivät vihreää valoa Perheiltapäivän tyyppisen toiminnan jatkuvuudelle. Vanhemmat jopa pohtivat, voisiko tässä olla uusi toimintatapa vanhempainiltoihin.

Vanhemmuusvalmennuksen yksi ajatus onkin vertaisryhmän toimintaan kimmokkeen antaminen ja verkostoituminen tätä kautta. Vanhemmilla oli selkeää näkemystä, että ilman veto vastuussa olevaa henkilöä verkostoitumista ei synny. Vetovastuu ei myöskään herättänyt vanhemmissa kiinnostusta. Keskustelusta nousi esiin ajatus yhdistystoiminnasta ja sen mahdollisuuksista tässä yhteydessä. Terveisiksi kunnan suuntaan esitettiin ajatus siitä, että vanhempien verkostoitumista voi tukea esimerkiksi mahdollistamalla kuntalaisille liikuntatiloja. Yhtenä asiana tuli esiin, että tietosuojamääräysten koettiin huomattavasti haittaavan vanhempien verkostoitumista.

III. JÄRJESTÄMINEN JATKOSSA

o Toivotaan jatkuvuutta

Tosi hyödyllinen, mutta pintaraapaisu. Tulisi tapa, toistuisi. Ihmiset sitten tietäisivät paremmin.

Ei hirveän usein, mutta ehkäpä kerran vuodessa. Itselläkin erikäisiä lapsia, niin kokonaisuus kiinnostaa. Ikäryhmittäin?

Jatkuvaa toimintaa kyllä. Tulee uusia vanhempia, matalan kynnyksen juttu, voi kysyä neuvoa.

Oleelliset asiat oli osattu nostaa. Olisi voinut paneutua enemmän. Odotetaan jatkoa.

o Uusi toimintatapa vanhempainiltaan?

Vanhempainillassa on yleensä passiivinen kuulija, niin tämä oli hyvää vaihtelua siihen, kiva kokemus, ihan eri lähestymiskulma.

Rajoja rikkovaa, erilaista kun mihin ihmiset on tottuneet. Vanhempainillassa voisi olla ajatustenvaihtoa elämäntilanteista, ihan normaalia toimintaa.

Sisältöjä voisi uudistaa välillä.

o Verkostoituminen vaatii vetäjää

Haettiin sitä, että vanhemmat verkostoituis jaksamisen tueksi? Ilman vetäjää ei tapahdu mitään.

Jos olisi halunnut saada sellaisia ihmisiä, kenen kanssa jatkossa yhteydessä, niin tunnin perusteella ei synny yhteyttä.

Tietosuojasäädökset ongelmana. Ei tarvis olla pk:ssa perustettua toimintaa. Asukas yhdistys tai vanhempainyhdistys, Lohjan alueella useita.

Jos olisi yhdistys, joka tiedottaa, niin helpompi. Kerran kuussa välineet ja tilat käytössä. Tähän vois kaupunkikin tarjota tiloja.

Kuva 5. Kolmas teema: Järjestäminen jatkossa ja sen alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu asiakkaiden haastatteluaineistosta.

Neljäs teema, eli Tuen mahdollistaminen, herätti paljon keskustelua. Se sai alleen kaksi alaotsikkoa, jotka liittyivät kohdatuksi tulemiseen ja avun saamiseen (Kuva 6). Emotionaalisella kohtaamisella tarkoitetaan tässä sitä, että myös vanhemmilla on tarve tulla kuuluisiksi ja nähdä omia itsenään, omista yksilöllisistä lähtökohdistaan käsin, ei pelkää lastensa vanhempina, ikään kuin päiväkotiyhteisön ulkopuolisina henkilöinä. Emotionaalisen kohtaamisen koettiin olevan lämminhenkistä kohtaamista lasten asioiden äärellä, mutta myös sitä, että perheen tilanteesta ollaan kiinnostuneita. Emotionaaliseen kohtaukseen panostamisen koettiin liittyvän niin lasten varhaiskasvatuskeskusteluihin kuin muuhunkin kohtaamiseen. Emotionaalisen kohtaamisen tarve ei liittynyt vain päiväkotiin vaan laajemminkin lapsiperheiden palveluihin.

Toive avun helposta saavutettavuudesta nousi myös selkeästi esiin. Yhtenä mahdollisuutena nähtiin, että päiväkodin henkilökunta olisi tukemassa avun helppoa saavutettavuutta antamalla tietoa erilaisista vaihtoehdoista. Vanhemmat toivat esiin myös ennakoivan avun

tärkeyttä. Sen koettiin olevan tärkeää, jotta ongelmat eivät vaikeudu ja syvene. Keskustelu koettiin myös tässä tärkeäksi.

IV. TUEN MAHDOLLISTAMINEN

o Emotionaalisen kohtaamisen tarve

Vasu-keskustelussa todella pintapuolisesti käydään läpi asioita. Lapsen kehitystä kyllä, mutta ei perheen asioita. Kotona voi olla rankkaa, mutta siitä ei keskustella vasussa. Koutsaus olisi tarpeellista.

Pk:ssa vasukeskusteluun enemmän kokonaisvaltaisuutta. Tunnin aika kerran vuodessa, onko resursseja?

Positiivisia asioita päivän päätteeksi. Ongelmista pitää kyllä puhua, mutta...

Emotionaalisen kohtaamisen tarve. Joo, se on hyvä termi. Sitä puuttuu.

Kun saisi opetettua sitä (emotionaalista kohtaamista) myös omille lapsille.

o Avun saavuttaminen helpommaksi

Jos tässä nyt saa terveisiä lähettää, niin... ylipäänsä, enemmän ennakoivaa apua perheille. Ettei jouduta syviin kuoppiin. Pelkästään keskustelu voi laukaista mieltä askarruttavia tilanteita ja ratkaisu voi löytyä keskustelussa.

Voisi pyytää apua, ainakin yhteystietoja tarjolla. Matala kynnyks pyytää apua.

Mihin otat yhteyttä, jos tarvitse apua? Mistä hakea apua? Ohjaus voisi olla pk:n tehtävä. Yhteystietoja saatavilla pk:ssa. Ilmoitustaululla? Työntekijät tietoisia.

Itse piti selvittää, minne ottaa yhteyttä, mistä saa apua. Lopulta päästiin, mutta vei itseltä voimia.

Kuva 6. Neljäs teema: Tuen mahdollistaminen ja sen alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu asiakaiden haastatteluaineistosta.

9.2 Päiväkodin työntekijöiden Bikva-haastattelukierros ja sen tulokset

Työntekijöiden haastatteluaineiston erityispiirteenä oli se, että se sisälsi paljon käytännön kehitysehdotuksia liittyen käytännön järjestelyihin, tulevaisuuteen ja varhaiskasvatuskeskusteluihin eli nimenomaan heidän oman työnsä keskiössä oleviin asioihin. Lisäksi he vahvistivat sitä käsitystä, joka jo asiakkaiden haastattelusta oli syntynyt, että vertaistointi tarvitsee vetäjän. Työntekijöiden vastauksista välittyi myös ymmärrys ja vakaumus, että päiväkodin henkilöstön työn kohteena on lapsi ja sitä ohjaavat pedagogiset asiakirjat ja uudet varhaiskasvatuksen säädökset.

Ensimmäiseen teemaan, eli käytännön järjestelyihin, liittyen nousi työntekijöiden materiaalista esiin kaksi alaotsikkoa informointiin ja organisointiin liittyen (Kuva 7). Näiden alle syntyi vielä muutamia aihekokonaisuuksia. Tiedotukseen panostamiseen liittyen työntekijöiden haastattelusta nousi esiin, että jatkossa on syytä kiinnittää parempaa huomiota työntekijöiden informointiin. Tähän vaikuttavat myös päiväkodin ja ryhmien sisäiset tiedotuskäytännöt. Työntekijöiden haastattelumateriaalista nousi esiin, että tiedonkulku vanhemmille ei ollut niin jouhevaa kuin se olisi voinut olla johtuen tiedonkulun jähmeydestä. Näin ollen tiedonkulku myös lapsille oli osittain oletusten varassa. Lapset kuitenkin olivat innoissaan omasta Perhepolku-osuudestaan.

Koko Perheiltapäivän organisointiin liittyen työntekijöiden haastattelumateriaalista nousi selkeitä parannusehdotuksia. Ensimmäisenä ehdotus, että Vanhemmuusvalmennuksen

osuuden ja Perhepolun osuuden voisi jakaa kahdelle eri päivälle. Jos ne kuitenkin halutaan pitää samana päivänä, on tärkeää huolehtia, ettei lapsille tule iltapäivällä kovin pitkää ulkoilua. Lisävälipalakaan olisi pahitteeksi.

Organisointia joutuu voittamaan myös se, että vanhempien osuus järjestettäisiin lasten ryhmätiloista erillään. Myös erilaisten toimintojen ja koulutusten liiallinen päällekkäisyys rasitti työntekijöiden voimavaroja.

I. KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT

○ **Tiedotukseen panostamista tarvitaan**

1) Tiedonkulku suunnitteluryhmältä työntekijöille
Talopalaverissa niin ajoissa ja selkeästi läpi, että kaikki ovat tietoisia. Tää on hyvä juttu. Olis ollu kiva osata kertoa vanhemmille, mitä on tulossa.
Perheiltapäivä tuotti lisätyötä henkilökunnalle.

2) Tiedonkulku työntekijöiltä vanhemmille
Aiemmin tietoja. Oltais saatu infotua vanhemmille oikeilla asioilla. Se oli mun kannalta työntekijänä ikävä tilanne.
Pitää heidän jotain vastuuta itsekin kantaa. Toisaalta vanhemmille tulee niin paljon sitä infoo...

3) Tiedonkulku työntekijöiltä ja vanhemmilta lapsille
Lapset ootti hirveesti yhteistä tekemistä, 2h odotus oli liikaa.

○ **Organisointiin panostamista tarvitaan**

1) Vanhemmuusvalmennus ja Perhepolku eri päiville

2) Jos ei, niin ainakin voisi huolehtia... ettei lapsille tule niin pitkää ulkoilua tai ainakin eväitä ulos

3) Tähän auttaa... että vanhempien osuuden tila on muualla kuin ryhmässä

4) Vain yksi tapahtuma yhdelle viikolle ja valitaan päivä, jolloin ei ole muuta ohjelmaa
Sattui huono päivä, päällekkäisyyksiä, koulutuksia. Jos näitä jatkossa järjestetään, jota toivonkin, niin ei samalle päivälle ympätä näin paljon.

Kuva 7. Työntekijöiden haastattelun perusteella muodostetut ensimmäisen teeman alaotsikot ja niiden alle tehdyt tiivistykset. Kursivoitu teksti on nostettu työntekijöiden haastatteluaineistosta.

Toisen teeman, eli Ajatuksia perheiltapäivän sisällöstä, alle nousi määrällisesti aika vähän asioita (Kuva 8). Se selittyi sillä, että työntekijöillä oli tässä Perheiltapäivä-pilotoinnissa enemmän vastuuta ulkona järjestetystä Perhepolun osuudesta. Osa haastateltavista oli kuitenkin ollut seuraamassa myös vanhempien osuutta.

Työntekijöiden haastattelumateriaalista nousi esiin, että vanhemmille suunnatussa osiossa olisi voinut käyttää enemmän aikaa keskusteluun. Siinä työntekijät omalta osaltaan vahvistavat vanhempien kokemusta samasta asiasta. Työntekijöiden haastattelumateriaalista nousi esiin myös pohdintaa siitä, onko asioista puhuminen ja niiden läpi käyminen puhumalla luontevaa kaikille, viitaten miehiin yleisesti.

Jatkuvuus nähtiin oleellisena asiana keskusteluyhteyden syntymisen ja jatkumisen kannalta. Perhepolun osion kohdalla toistui jo edeltävän teeman kohdalla mainitut organisointiin liittyvät asiat, mutta esiin nostettiin myös tiedotuksen puutteista johtuneet sekalaiset odotukset sisällön suhteen.

II. AJATUKSIA PERHEILTAPÄIVÄN SISÄLLÖSTÄ

○ **Vanhemmuusvalmennuksen osio**

1) Enemmän aikaa käydä sisältöä läpi

Sellainen tunne, että oli kiire. Asiat oli hyviä ja mielenkiintoisia. Vanhemmat kuuntelivat niitä. Keskustelulle enemmän aikaa. Ne oli kauhean kiinnostuneita niistä tarinoista. Vanhemmat hyöttyy vertaistuesta, ehkä uskaltavat olla avoimempia.

2) Onko puhuminen kaikille luontevaa

Ehkä miehillä on vaikeampi puhua näistä kasvatukseen ja tunteisiin liittyvistä. Ehkä jotkut isät vähän vaivautuneita.

Keskusteluvaihe ei napsahda päälle ehkä kerrasta. Jatkumo, jakaminen useampaan.

○ **Perhepolun osio**

Jotkut vanhemmat olivat odottaneet, että tämä on ulkotapahtuma perheille. Olivat odottaneet, että Perhepolku on joulujuhlaan verrattava. Perhepolku olikin pieni hetki ulkona.

Kuva 8. Työntekijöiden haastattelun perusteella muodostetut toisen teeman alaotsikot ja niiden alle tehdyt tiivistykset. Kursivoitu teksti on nostettu työntekijöiden haastatteluaineistosta.

Kolmannen teeman, eli Järjestäminen jatkossa, alle muodostui neljä alaotsikkoa vanhempainiltoihin, vertaisryhmän vetäjän rooliin, päivähoidon säädöksiin ja jatkuvuuteen liittyen (Kuva 9). Ensinnäkin toiminnallisuuden todettiin aikaisemminkin toimineen vanhempainiloissa, joten sitä kannattaisi niihin tuoda lisää. Työntekijät pohtivat myös Vanhemmuusvalmennuksen vetäjän roolia päiväkodin vanhempainiloissa ja osa haastateltavista toi esiin näkökulmaa, jossa vetäjä tulisi päiväkodin ulkopuolelta. Tämä siitä syystä, ettei henkilöstölle koituisi siitä lisätyötä.

Työntekijöiden haastatteluaineistosta nousi selkeästi esiin myös se, etteivät vanhemmat ole kiinnostuneita vertaisryhmätoiminnan vetäjän tai organosojan roolista. Tämä vahvisti vanhempien haastatteluaineistosta noussutta näkökulmaa. Työntekijöiden haastatteluaineisto valotti myös sitä näkökulmaa, että päivähoidon säädöksissä on vanhempien verkostoitumista käytännössä estäviä tai vaikeuttavia tekijöitä.

Työntekijöiden haastatteluaineistosta nousi esiin ajatus jatkuvuuden tärkeydestä. Silloin kaikille, niin vanhemmille kuin työntekijöillekin, olisi ajan myötä selvää, mitä asioita tämä uusi työmuoto sisältää. Työntekijät toivat esiin, että vanhempien tottuessa jatkuvuuteen, he tietäisivät jo odottaa vanhemmuusvalmennusta. Samoin työntekijät osaisivat organisoida omaa työtään jatkuvuutta silmällä pitäen.

III. JÄRJESTÄMINEN JATKOSSA

- **Ennenkin on ollut toiminnallisia vanhempainiltoja – toiminnallisuus toimii**

Viime joulujuhla tuki tutustumista, vanhemmat näki toisiaan, kenen lapsen kanssa omat leikkii. Lapset hakeutui lähekkäin, minusta hirmu luonteva tapa tutustua. Mä luulen, että vanhemmat tulis paremmin toiminnallisempiin vanhempainiltoihin.

Vanhempainiltana hyvä asia. Vetäjää kaivataan. Ulkopuolinen vetäjä olisi vanhemmille kiinnostavampi tai "uskottavampi". Ei lisätyötä henkilökunnalle.

- **Vertaisryhmän vetäjän rooli ei kiinnosta vanhempia**

Vanhemmille pallo käteen, että olisivat lähteneet toteuttamaan yhteistä toimintaa. Kerättiin yhteinen retki-idea, inspiraatioksi. Tuliks siitä mitään? Ei, kukaan ei halunnut vetovastuuta.

Pystyiskö joku olla vanhempainyhdistyksestä mukana?

- **Päivähoidon säädöksissä on verkostoitumista estäviä tekijöitä**

Kun tulin tähän taloon oli Wa-ryhmä, niin sellaista ei enää voi olla. Kaverilista, nimien kerääminen on kielletty.

Mukavaa yhteistyötä ei voi perheiden kanssa tehdä, kun rikotaan jotain lakia. On mennyt vaikeaksi. Hyvää asiaa tarkoittavat laittavat kapuloita rattaisiin.

- **Jatkuvuus tuo rutiinia**

Säännöllisesti kerran kuukaudessa, vaikka kuun viimeinen keskiviikko. Pitää tietää se päivä ajoissa.

Kuva 9. Työntekijöiden haastattelun perusteella muodostetut kolmannen teeman alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu työntekijöiden haastatteluaineistosta.

Neljännän teeman, eli Tuen mahdollistaminen, alle muodostui myös neljä alaotsikkoa koskien lasten varhaiskasvatuskeskusteluja, Vanhemmuusvalmennuksen materiaaleihin kuuluvaa Tuen tarve -lomaketta, ihmistuntemusta yleisesti sekä työnkuvaa (Kuva 10). Työntekijät pohtivat lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (vasu) ja siihen liittyvää vasu-keskustelua. Uuden Varhaiskasvatuslain ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä lapsen vasu on selkeästi määritelty pedagogiseksi asiakirjaksi, joka ohjaa työntekijöiden työtä. Tämän nähtiin olevan vähän ristiriidassa vanhempien henkilökohtaisen tukemisen kanssa. Työntekijöiden haastatteluaineistosta nousi esiin ehdotus, voisiko vasu-keskusteluun automaattisesti kuulua Mitä kuuluu? -osio, jossa olisi työntekijää ohjaavia kysymyksiä. Myös sitä pohdittiin, mitä vasu-keskusteluun voi ja saa nykyisten säädösten mukaan lopulta kirjata.

Vanhemmuusvalmennuksen osion materiaaleihin sisältyvä Tuen tarve -lomake herätti myös paljon keskustelua. Työntekijöiden haastattelumateriaalista kävi ilmi, että se koettiin sekä työntekijöiden että joidenkin vanhempien taholta ylimitoitetuksi kartoittaessaan hyvin vakaviakin ongelmatilanteita, kuten alkoholismia, lähisuhdeväkivaltaa ja kuolemaa. Niin työntekijät kuin vanhemmatkin toivat esiin neuvolan roolia näiden tilanteiden hoitamisessa ja avun piiriin hakeutumisessa. Kuitenkin haastattelumateriaalista kävi ilmi, että työntekijöiden mielestä lomaketta muokkaamalla siitä voisi saada työkalun juuri vasu-keskusteluihin. Vanhempien ohjaamiseen avun piiriin työntekijät suhtautuivat haastatteluaineiston perusteella hyvin myönteisesti.

Vanhempien kohtaamiseen liittyen työntekijät nostivat esiin, että työvuodet ja kokemus kerryttävät ihmistuntemusta ja sitä kautta vanhempien kohtaaminen helpottuu ja tulee luontevammaksi. Työntekijät suhtautuivat vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön tai vanhempien tukemiseen myönteisesti. He kuitenkin kokivat, että työn keskiössä on vahvasti lapsi ja hänen tarpeensa. Vanhemmat nähdään yhteistyökumppaneina.

IV. TUEN MAHDOLLISTAMINEN

○ **Keskustelua vasusta: Vaikka vasu on oppimisen suunnitelma, voisi siinä olla kuulumisia -osio**

Varhaiskasvatus korostaa lapsen vahvuuksia. Vasu on oppimisen suunnitelma. Kodin tilanteesta ei keskustella, koska vasu ei ole sellainen.

Perheen kuulumisia, apukysymykset voisi käydä läpi. Mitä sinne sitten voi loppujen lopuksi kirjata, mutta tulisi ainakin keskustella. Erillinen muistio, jos on rankka tilanne perheessä.

○ **Keskustelua tuen tarve -lomakkeesta: Voisko sitä muokata informatiivisempaan suuntaan?**

Hämmästynyt isä, että pk kysyy tällaista. Neuvolassahan kysellään näitä asioita. Nää on vaikeita asioita.

Se kyselylomake, se olis se keskustelunavaus tälle, mistä tässä puhutaan, avun tarve. Pitäisikö sitä vähän muokata? Oletko kokenut fyysistä väkivaltaa? Se oli jotenkin tosi rankka. Lähetkö sitä pk:n tädille viemään?

Voidaan ohjata. Tää on ihan hyvä asia. Pitäisikö tehdä lista. Kaikki mitä sinun pitää tietää Lohjan palveluista! Epäilen, että täällä kunnassa jossain sellainen lista jo on. Eihän tää mikään uus asia ole, ettei tahdo löytää.

Jos vanhemmat kaipaa, että varhaiskasvatuksessa oltais avun hakemisessa tukena. Jos olisi sellainen infopaperi. Siinä kohtaa kun oot ihan väsyny, niin et jaksa enää ettiä. Sitten kun löydät numerot, niin henkilö onkin lomalla...

○ **Ihmistuntemus tulee työvuosien mukana**

Kuka puhuu, millä äänensävyllä. Kuka kuuntelee sen puheen, millä fiiliksellä.

Jos löytäis sieltä ne, jotka tarvii enemmän sitä emotionaalista kohtaamista.

○ **Työnkuvana: lapsi keskiössä**

Teemme työtämme lapsen parhaaksi. Yritetään yhdessä miettiä, mitä vois perheelle ehdottaa.

Kuva 10. Työntekijöiden haastattelun perusteella muodostetut neljännen teeman alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu työntekijöiden haastatteluaineistosta.

9.3 Suunnitteluryhmän jäsenten Bikva-haastattelukierros ja sen tulokset

Suunnitteluryhmän haastatteluaineistossa korostui kehittämiskeskeisyys, joten jokaisen teeman alla käsitellään asioita tulevaa jatkokehittämistä silmällä pitäen. Suunnitteluryhmän jäsenet suhtautuivat työntekijöiden kehittämisehdotuksiin ja vanhempien toiveisiin esimerkiksi vanhemmuusvalmennuksen keston ja Perheiltapäivän osioiden eriyttämisen suhteen osittain torjuvasti. Toki heillä oli perustelut omalle näkökulmalleen. Toimintakulttuurin muutoksen edistäminen, työntekijöiden omistajuuden vahvistaminen ja jatkokouluttaminen nähtiin tärkeänä, samoin palveluohjaaminen ja työmuodon linkittyminen kunnan muihin palveluihin.

Ensimmäisen teeman, eli Käytännön järjestelyt, alle muotoutui neljä alaotsikkoa liittyen uuden kehittämiseen, lopullisen nimen pohtimiseen ja yhteistyöhön eri työntekijäryhmien välillä (Kuva 11). Haastatteluaineistosta nousi esiin, että Perheiltapäivän pilotoinnissa oli painotettu enemmän sisällön pilotointia eikä niinkään keskitytty informoimiseen, mikä näkyi toteutuksessa. Tähän on haastateltavien mielestä mahdollisuus vaikuttaa jatkossa

paremmalla suunnittelulla. Todettiin, että työntekijöiden tietoisuutta asiasta lisäävät tulevaisuudessa myös ohjaajakoulutukset.

Varhaiskasvatukseen suuntautuneen Vanhemmuusvalmennuksen lopullisen nimen pohtimista sivuttiin, mutta se jätettiin hautumaan. Työntekijöiltä ja vanhemmiltakin nousut ajatus Perheiltapäivän jakamisesta kahdelle päivälle, niin että vanhempien osuus ja vanhempien ja lasten yhteinen osuus olisivat eri päivinä, ei saanut suunnitteluryhmäläisiltä kannatusta. Tätä perusteltiin työvuoromuutosten välttämiseksi. Rakenteen pitämistä suunnitellunlaisena perusteltiin myös sillä, että lasten ja vanhempien yhteistä osuutta voidaan muokata toimivammaksi jatkosuunnittelulla juurikin työntekijöiden esittämien käytännön järjestyihin liittyvien kehitysehdotusten pohjalta.

Viimeisen alaotsikon alle kokosin haastatteluaineistosta nousutta pohdintaa siitä, että vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa voisi jatkossa olla selkeämmin osa varhaiskasvatuksen henkilöstön toimenkuvaa, painottuen juuri kohtaamiseen ja parhaan avun löytymiseen. Tässä yhteydessä esiin nostettiin varhaiskasvatuksen määrääviä asiakirjoja, joissa puhutaan myös vanhemmuuden tukemisesta. Tärkeäksi koettiin myös se seikka, että päiväkotiki on päivittäin osa lasten ja vanhempien arkea, jolloin tutustuminen, kohtaaminen ja palveluohjaaminen on helpompaa. Myös eri lapsi- ja perhepalveluiden alojen työntekijöiden yhteistoiminnan vahvistaminen nähtiin liittyvän tähän oleellisesti.

I. KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT

○ Pilotointi on aina uuden kehittämistä

Kesti itselläkin, että saatiin se rakenne siihen malliin, että kaikki oltiin samalla kartalla.

Painopiste oli perhepolun sisällön pilotoinnissa, ei keskitytty niinkään viestintään.

Selkeät tavat informoida ja selkeästi vastuutettu työnjako vaatii täsmennystä jatkossa. Käytännön rakenne vaatii mallin luomisen.

Nyt oli ulkopuolelta pilotoijat. Jatkossa työntekijät saa tieto ohjaajakoulutuksessa.

○ Ehdotus jakamisesta mietityttää

En äkkiseltään pidä ajatuksesta jakaa eri päiville, koska vanhemmat kiireisiä ja kuormittuneita. Tärkeää päästä mahdollisimman vähäisellä työvuorojen säätämisellä.

Lapset on odottaneet yhteistä tekemistä. Tärkeää pohtia, mikä käytännössä palvelee myös lasten jaksamista ja kokeilla muuta ajankohtaakin.

○ Lopullisen nimen pohtiminen

Vanhemmuusvalmennus? Perhepolku nimeksi koko hankkeelle? Perheiltapäivä ei ainakaan...

○ Vanhemmuuden tukeminen voisi varhaiskasvatuksessa käytännössä tarkoittaa kohtaamista ja ohjaamista sekä työntekijätahojen yhteistyötä

Uuteen vasuun sisäankirjoitettuna vanhemmuuden tukeminen. Termi ei ole itsestään selvä. Jos tulis 'perhepolut' osaksi arkea, vois tulla selkeemmäksi, että osa työtä on vanhemmuuden tukeminen ja se tarkoittaa juuri tätä, että havaitaan ja ohjataan saamaan tukea.

Päiväkoti on päivittäin arjessa, ja se vois olla se taho, joka ohjaa sitä eteenpäin. Palvelukysely Harjun alueella osoitti, että vanhemmat toivovat palveluita saman katon alta.

Jos jatkossa sitten parina vois olla Ito:n kanssa vaikka neuvolan työntekijä, tulevaisuudessa monitoimijainen joukko.

Kuva 11. Suunnitteluryhmän haastattelun perusteella muodostetut ensimmäisen teeman alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu suunnitteluryhmän haastatteluaineistosta.

Toisen teeman, eli Ajatuksia perheiltapäivän sisällöstä, alle muodostui kolme alaotsikkoa. Nämä koskivat keskustelua ja sen toimimista ajatusten herättäjänä, sisältökokonaisuuksia

ja vanhemmuusvalmennuksen materiaaleihin sisältyvää Tuen tarve -lomaketta (Kuva 12). Työntekijät sekä erityisesti vanhemmat olivat tuoneet esiin, että keskustelu ja vertaistuki sitä kautta oli heille oleellinen asia. Aikaa keskusteluun toivottiinkin lisää. Tähän haastattelutavat ottivat kannan, ettei vanhemmuusvalmennuksen ajallisen keston pidentäminen ole välttämättä oleellista, sillä kertaluontoisen toiminnan tarkoitus on toimia ajatusten herättelijänä. Tämä tavoite oli pilotointikerroilla saavutettu. Haastatteluaineistosta nousi kuitenkin esiin mahdollisten jatkoryhmien kehittäminen heränneen keskustelun jatkamista ja syventämistä varten.

Vanhemmuusvalmennuksen tiedolliseen sisältöön liittyen haastateltavat tulivat siihen tulokseen, että siinä on oleellista olla nämä valitut sisällöt, joista vanhemmuusvalmennusmateriaali koostuu, mutta jatkoryhmissä voisi olla mahdollista paneutua vanhempien keskinäisestä keskusteluista nouseviin aiheisiin.

Vanhempien osion lopuksi kotiin jaettu Tuen tarve -lomake herätti monimuotoista keskustelua. Sen luontevuutta tällaisen yleisluontoisen universaalien palvelun yhteydessä kyseenalaistettiin. Toisaalta nähtiin tärkeänä, että tukea on tarjolla, sillä Vanhemmuusvalmennuksen tyyppinen keskustelunavaus voi nostaa vaikeitakin asioita pintaan. Työntekijöiden pohtima ajatus lomakkeen tuomisesta muokattuna kasvatustieteiden yhteyteen herätti myös keskustelua. Lomakkeen muodon ja muokkaamisen miettiminen siirrettiin jatkokehittelyyn.

II. AJATUKSIA PERHEILTAPÄIVÄN SISÄLLÖSTÄ

o Keskustelun herättely oleellista

Voiko olla pitempi? Kertaluontoisen valmennuksen tarkoitus on herättely. Ollaan siinä onnistuttu.

Jatkoryhmän kehittäminen on tärkeää. Vanhemmuusvalmennukseen kuuluva jatkotuki 3 kertaa, jossa voi jatkaa keskustelua.

o Tietty sisältö, mutta ryhmä huomioon

Vanhemmuusvalmennuksessa olisi hyvä olla ne tietyt sisällöt, mutta kuulla myös ryhmää ja sen tarpeita, varsinkin jatkoryhmässä.

o Tuen tarve -lomake herätti pohdintaa

Tää juttu on kaikille tarkoitettu ja herättelevä ja sitten tulee rankka kysely siinä lopussa, ei kulje käsi kädessä. Kaupungilla pitää olla toimintamallit kunnossa, että osataan auttaa muilla keinoilla.

Pitää varmistaa, että jos on jotain herätetty, niin varmistetaan ettei jää yksin. Mahdollisuus täytyy tarjota. Koin sen hyväksi, että annettiin mukaan ja vois sitten kotona siihen paneutua.

Neuvolapuolella lähes kaikki vanhemmat oli ruksannu siihen jonkun tuen tarpeen. Helpommin mielletään neuvolaan vanhempien tuki. Henkilökohtainen käynti.

Voisko sitä tuoda kasvatustieteisiin?

Yleisluontoisempi se lomake? Pitää miettiä muotoa vielä.

Kuva 12. Suunnitteluryhmän haastattelun perusteella muodostetut toisen teeman alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu suunnitteluryhmän haastatteluaineistosta.

Kolmannen teeman, eli Järjestäminen jatkossa, alle muotoutui neljä alaotsikkoa (Kuva 13). Yksi niistä koski työntekijöiden omistajuuden vahvistamista eli sitä, että työntekijät koivat vahvemmin myös vanhemmuuden tuen kuuluvan omaan työnkuvaansa. Tämän lisäksi työntekijöiden mahdollisuutta saada Vanhemmuusvalmennus-menetelmällä

vahvistusta omaan osaamiseensa vanhemmuuden tuen saralla. Suunnitteluryhmäläisten haastatteluaineistosta nousi esiin ajatus, että toimintakulttuuri on muutoksessa ja tämän tyyppinen tuen muoto sopii hyvin päiväkotiin.

Alueellinen monitoimijainen yhteistyö eri työntekijäryhmien välillä nähtiin kytkeytyvän vahvasti vanhemmuuden tuen kehittämiseen. Haastateltavat visioivat tästä Vanhemmuusvalmennuksen työmuodosta työkalua kohtaamiseen. Nähtiin tarpeellisena kehittää toimiva toimintamalli, niin että työntekijät saisivat varmuutta tunnepuolen kohtaamiseen ja kokisivat saavansa pikemminkin lisävalmiuksia työnsä tekemiseen kuin uuden velvollisuuden. Tämän juurruttamisessa nähtiin oleellisena osana ohjaajakoulutukset yleispätevän toimintamallin kehittämisen ohella.

III. JÄRJESTÄMINEN JATKOSSA

- **Työntekijöiden omistajuuden vahvistaminen**
Halutaan ikään kuin, että joku muu tuo tän sinne pk. Näen nimenomaan, että tän tarkoitus ois tuoda eväitä ihan sille perushenkilöstölle vanhemmuuden tuen vahvistamiseen.
- **Kuka tekee ja millä ajalla?**
  - **Oma kiinnostus:** *Vetäjät vapaaehtoisia, jotka kiinnostuneita itse tämmöisestä.*
  - **Monitoimijainen yhteistyö alueella:** *Alueella voidaan pohtia, miten tätä järjestetään, ei välttämättä aina siellä pk:n tiloissa. Pk:n, srk:n ja järjestöjen henkilöt...*
  - **Kaikki tekee, koska uusi vasu:** *Velvoittaa kaikkia, vasu koskee kaikkia. Jokaisen pitää jollain tavalla olla kiinnostunut, edes se minimi, mikä jokaisen työhön kuuluu.*

Miten jaetaan vastuut ja miten huomioidaan työajassa?

- **Toimintakulttuuri muuttuu**
Sieltä välittyi se, että tällainen perheen tuki -päivä sopii päiväkoteihin.
- **Kohtaamisen työkalu**
On tavoite kehittää sellainen toimintamalli, että työntekijät voisivat tätä toteuttaa. Ohjaajakoulutuksen pitää tarjota välineet tunnepuolen kohtaamiseen.

Meille kehittäjille haaste luoda siitä sellainen, että työntekijöille tuntuu luontevalta ja hyvältä. Ihannehan on se, että luodaan sellainen toimintamalli, joka innostaisi lähtemään mukaan. Kiva uusi lisä työhön.

Kuva 13. Suunnitteluryhmän haastattelun perusteella muodostetut kolmannen teeman alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu suunnitteluryhmän haastatteluaineistosta.

Neljännän teeman, eli Tuen mahdollistaminen, alle muodostui kolme alaotsikkoa (Kuva 14). Yksi käsitteli toimintakulttuurin muutosta siitä näkökulmasta, että vanhempien kohtaaminen kuuluu kaikkien työhön. Suunnitteluryhmäläiset nostivat esiin myös kaiken suunnittelutyön perustalla olevaa ajatusta psyykkisen hyvinvoinnin vahvistamisesta, juuri myötätunnon ja läsnäolon keinoin ja sen positiivista vaikutusta kaikkeen, etenkin oppimiseen.

Viimeinen suunnitteluryhmän haastatteluaineistosta esiin noussut ajatus koski palveluohjaamisen rakentamista ja rakentumista myös kunnassa olemassa olevien rakenteiden vaaraan. Pyörää ei siis tarvitse keksiä uudestaan, riittää kun vanhemmuusvalmennus saadaan luontevaksi ja toimivaksi osaksi jo olemassa olevia palveluita, niin että sen avulla kohtaaminen ja sitä kautta tuen saavutettavuus helpottuvat, toisille mahdollisesti jo vertaiskeskustelun kautta ja toisille ohjautumalla tarvittavien palvelujen piiriin.

IV. TUEN MAHDOLLISTAMINEN

- **Ei ulkopuolisen asia**
Eihän se oo vaan se kerran vuodessa keskustelu. Tätä pitäisi olla sitä toimintaa, mikä on siinä arjessa, kohtaaminen. Voidaan saada sitä tukea ja apua.
- **Palveluohjauksen rakentaminen**
Tää palveluohjaus on osa sitä arkea. Ei ole järkevää, että 'perhepolku' kasvaa liikaa. Ei sen tarvitse sisältää kaikkea, vaan yksi osa. Linkittyy siihen, mitä kunnassa on muutenkin. Palveluohjauksen rakentaminen tässä mallissa, kimmoke josta aloitetaan.

- **Pidetään oleellinen kirkkaana mielessä**
Psyykinen hyvinvointi on oppimisen perusta. Vanhempien hyvinvointi heijastuu suoraan lapseen hyvinvointiin. Ei unohdeta sitä puolta, mikä tukis sitä perheiden hyvinvointia, kohtaamisen kulttuuri, myötätunto ja läsnäolo.

Kuva 14. Suunnitteluryhmän haastattelun perusteella muodostetut neljännen teeman alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu suunnitteluryhmän haastatteluaineistosta.

9.4 Lohjan lapsi- ja perhepalveluista vastaavien työntekijöiden Bikva-haastattelu- kierros ja sen tulokset

Viimeiseen haastatteluryhmään kuuluneet henkilöt näkivät Vanhemmuusvalmennuksen hyödyt ja uuden näkökulman perheiden kanssa tehtävään työhön. He toivat esiin Lohjalla hyvinvointitoimialalla jo vireillä olevaa lähityöntekijämallia, jonka puitteissa varhaiskasvatuksen henkilöstö nähtiin toteuttamassa vanhemmuuden tukea ja Vanhemmuusvalmennus nähtiin tähän hyvänä menetelmänä. Toisaalta varhaiskasvatuksen henkilöstöön kohdistettiin vähän ristiriitaisiakin odotuksia, sillä heidän työtään ohjaa vahvasti varhaiskasvatuksen uusi lainsäädäntö ja pedagogiset asiakirjat. Olin myös odottanut, että tällä tasolla kommentoidaan myös varhaiskasvatusta koskevien tietosuojasäädösten vertaistoimintaa haittaavaa luonnetta, mutta siihen ei haastattelussa kommentoitu mitään. Sen sijaan vanhemmilta asti noussut toive kunnan tilojen käytön mahdollistamisesta sai positiivisen vastaanoton siinäkin mielessä, että päätös tilojen maksuttomasta käytöstä vanhempaintoimintaan oli jo tehty. Merkittävin asia oli kuitenkin lähitulevaisuuteen suuntautuva suunnitelma vanhemmuuden tuen palvelurakenteen kehittämiseksi kuntatasolla, niin että se kattaa lapset vauvasta kouluikään. Tarkoitus on lähitulevaisuudessa määritellä toimenpiteet ja toimintamallit toimenpiteiden suorittamiseksi sekä yhteistyörakenne näiden toteuttamiseksi.

Tämän kierroksen haastattelumateriaalista ensimmäisen teeman, eli Käytännön järjestelyt, alle nousi kaksi alaotsikkoa (Kuva 15). Toinen niistä toi esiin havainnon Vanhemmuusvalmennuksen uudesta perheitä lähellä olevasta näkökulmasta. Haastateltavat siis poimivat kaikkien edellisten haastattelukierrosten alustuksista juuri sen asian, jota vanhemmuusvalmennuksen suunnittelussa ollaan haluttu tavoittaa. Toinen alaotsikko koski Lohjalla kehitteillä olevaa universaalialla vanhemmuuden tukemisen palvelurakennetta, jonka

yksi osa Vanhemmuusvalmennus voisi mahdollisesti tulevaisuudessa olla. Toimintatapojen mallintaminen on osa tätä palvelurakenteen mallintamista.

I. KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT

○ **Nähtiin vanhemmuusvalmennuksen työmuodon uusi perheitä lähellä oleva näkökulma**

Uus tapa tehdä. Harvoin ollaan tilanteessa, jossa vanhemmat ja lapset on yhdessä ja henkilökunta, ammatillinen osaaminen, on siinä mukana. Tai sit on jo joku ongelma. Mut tää oli ihan täämöstä luontaista olemista yhdessä. Mut siinä on myös se ammattilainen, jos jotain haluu kysyä.

○ **Lohjalla on kehitteillä universaali vanhemmuuden tukemisen palvelurakenne tai palvelumalli, jota kutsutaan tässä myös Perhepoluksi, joka tulee pitämään sisällään erilaisia toimintamuotoja lapsuuden eri vaiheissa. Vanhemmuusvalmennus on yksi näistä. Mallissa on tarkoitus määritellä ikäkaudet, joihin tuki kohdistuu. Oleellista on myös mallintaa, kuka milloinkin tekee mitäkään ja kehen ottaa tarvittaessa yhteyttä. Malli karsii myös päällekkäisyyttä palveluissa ja parantaa näin ollen kustannustehokkuutta**

Me ollaan keskusteltu siitä isosta kokonaisuudesta, johon tämä voisi liittyä ja silloin puhutaan Lohjan vanhemmuuden tukemisen palvelurakenteesta, palvelumallista. Siinä yhteydessä ollaan puhuttu perhepolusta sillä ajatuksella, että se on universaalin tason ikäkaaren mukainen toimintamalli, joka lähtee ihan pienimmistä sinne nuoriin ja mitkä on ne interventiot, jotka on siinä matkan varrella.

Kun kehittämistyötä viedään eteenpäin, niin sen lopullisena tavoitteena tulee olla selkeät rakenteet ja toimintamallit. Ei henkilöriippuvaista vaan rakenne sille työlle, jota tehdään.

Tärkeintä rakenteen kannalta, että pidetään erillään se, että ollaan nyt rakentamassa universaaleja palveluja isolle joukolle. Erikseen on sitten palveluita niille, joilla on jotain huolta ja vielä niille, jotka tarvitsee paljon tukea.

Jos lähdetään rakentamaan täämöstä mallia, kun me samalla kamppailaan kustannustehokkuuden kanssa, niin ei pidetä erikseen vanhempainilta, kun palvelupolussa on vanhemmuusvalmennus tän ikäisille.

Kuva 15. Lohjan lapsi- ja perhepalveluista vastaavien työntekijöiden haastattelusta muodostetut ensimmäisen teeman alle nostetut alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu neljännen kierroksen haastatteluaineistosta.

Toinen teema, eli Ajatuksia Perheiltapäivän sisällöstä, sai alleen kaksi alaotsikkoo (Kuva 16). Toinen näistä koski Vanhemmuusvalmennuksen sisältöä. Nähtiin tärkeänä, että vanhemmuusvalmennuksessa on tietyt tarkoin valitut sisällöt. Tärkeäksi nähtiin, että ne on kohdennettu juuri kyseiselle kohderyhmälle perustuen asiantuntijatietoon. Toinen alaotsikko koski Tuen tarve -lomaketta. Se nähtiin yhtenä osana Vanhemmuusvalmennusta ja sen hyöty nähtiin palveluohjauksellisena työkaluna. Se voi olla yksi niistä väylistä, joilla vanhemmat voivat halutessaan tuoda tuen tarpeensa esiin.

II. AJATUKSIA PERHEILTAPÄIVÄN SISÄLLÖSTÄ

○ **Vanhemmuusvalmennuksessa on tärkeää olla, tietyt määritellyt sisällöt, jotka palvelevat ikäryhmän tarpeita**

Se näkökulma, että jos aatellaan vanhemmuusvalmennusohjelmaa, jossa on selkeet sisällöt ja tavoitteet, "vanhempain koulun opetussuunnitelma" tyyppisesti, niin silloin on tärkeää, että siellä on ne tietyt asiat, jotka asiantuntijat on tunnustaneet oleellisiksi

○ **Vanhemmuusvalmennukseen sisältyvä Tuen tarve -lomake mahdollistaa avun pyytämisen ja on näin ollen palveluohjauksellinen työkalu**

Tuen tarve -lomake on eräänlainen palveluohjauksellinen työkalu. Ei ehkä niinkään, että täyttäkää tää lomake, vaan niin, et jos perhe itse tunnistaa tuen tarvetta, niin tämä on yksi keino, jolla sen voi ilmaista.

Kuva 16. Lohjan lapsi- ja perhepalveluista vastaavien työntekijöiden haastattelusta muodostetut toisen teeman alle nostetut alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu neljännen kierroksen haastatteluaineistosta.

Kolmannen teeman, eli Järjestäminen jatkossa, alle tuli myös kaksi alaotsikkoa (Kuva 17). Ne koskivat toimintatapoja Lohjalla. Ensimmäinen alaotsikko koski Lohjan lähityöntekijämallia, jolla tarkoitetaan hyvinvointitoimialalla sosiaalipalveluissa käyttöön otettua mallia, jossa jokaiselle perheelle määritellään lähityöntekijä. Päiväkodin henkilöstö nähtiin varhaiskasvatuksen puolella edustavan tätä lähityöntekijöiden joukkoa. Lähityöntekijöiden toimenkuvaan määriteltiin kuuluvaksi universaali tuki ja erityistyöntekijöiden, kuten sosiaalityöntekijöiden tai päihdetyöntekijöiden, tehtäväksi syvempiin tuen tarpeisiin vastaaminen. Toinen alaotsikko koski kunnan tilojen tarjoamista vanhempien ryhmien käyttöön. Tämä toive nousi vanhemmilta. Kävi ilmi, että päätös tilojen käytön mahdollistamisesta oli jo kunnassa tehty. Vertaistoiminnan mahdollistamista pohdittiin muutenkin.

III. JÄRJESTÄMINEN JATKOSSA

o Lohjan Lähityöntekijämalli – tämä uusi lähestymistapa edellyttää toimintakulttuurin muutosta ja koulutusta

Sen avaamista että varhaiskasvatuksenkin työntekijä on se, jolle voi puhua ja jolta voi kysyä. Tavallaan tarjota mahdollisuus siihen. Työntekijän ei tarvi kaikkea osata ja tietää, mut yhdessä pohtimista.

Kun ollaan mallinnettu sosiaalipalvelujen palvelupolkua ja lähdetään siitä, että jokaisella perheellä on lähityöntekijä ja päiväkodilla se on lastentarhanopettaja tai muu pk:n työntekijä, niin sitä kautta lähtee tietynlainen palvelunohjaus liikkeelle. Se vaatii meidän henkilöstölle lisää koulutusta ja osaamista ja haltuun ottamista.

Mä lähen kyl ihan samasta, me ollaan (Lohjalla) tekemässä systeemistä muutosta, miten järjestetään palveluita ja miten tuetaan vanhemmuutta. Kyl me lähetään siitä, että se on niiden lähityöntekijöiden tehtävä samalla tavalla, kun se on niiden erityistyöntekijöiden tehtävä, kun tulee vähän rankempaa ja haasteellisempaa. Ihan ehdottomasti se on se resurssi, mistä lähetään.

Toimialatyössä on nostettu vahvasti esiin, että riippumatta työtehtävästä tai ammatista on se laaja välittämisen ja yhdessä tekemisen kulttuuri ja tuki ja apu ja tarjotaan siellä lähellä. Tämä on sitä toimintakulttuurista muutosta, jos henkilöstöä opastetaan ja koulutetaan.

o Vertaistoimintaa ollaan kunnassa halukkaita edesauttamaan muun muassa tarjoamalla vanhempien käyttöön tiloja. Toimivia toimintatapoja on jo ollut käytössä

Siihen meillä ei oo varaa, että ruvettais järjestämään vanhempainkerhoja koko ajan. Mut jos me onnistuttais siinä, että vanhemmat voimaantuvat itse keskenään, sit me voidaan tarjota paikkoja ja tiloja.

Tän tyyppisestihän on toiminut me-koulun kanssa tilanne, että siellä on käyty dialogisia vanhempainiltoja, jonka pohjalta vanhemmat on keskenään ryhtyneet tapaamaan ja pohtimaan ja purkamaan murrosiän tilanteita.

Miten saadaan vanhemmat heräteltyä tähän? Kyl se usein vaatii jonkun yhden ihmisen, joka vähän järjestää...

Kuva 17. Lohjan lapsi- ja perhepalveluista vastaavien työntekijöiden haastattelusta muodostetut kolmannen teeman alle nostetut alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu neljännen kierroksen haastatteluaineistosta.

Neljännen teeman, eli Tuen mahdollistaminen, alle tuli edellisten tapaan kaksi alaotsikkoa (Kuva 18). Toinen koski ammattilaisten välisen yhdessä tekemisen tavan luomista ja edelleen kehittämistä. Tämä nivoutuu myös lähityöntekijämalliin ja on osa sen toimintaperiaatteita. Työntekijät toivat esiin, että tällä tavoin on mahdollista saada laajempaa eri alojen osaamista lapsiperheiden käyttöön.

Toinen alaotsikko koski haastatteluaineiston rivien välistä noussutta lievää kyseenalaistamista varhaiskasvatuksen henkilöstön lapsiorientoitumista kohtaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstöön kohdistuu suuria odotuksia monelta taholta, niin varhaiskasvatusta ohjaavista asiakirjoista kuin kunnan hyvinvointitoimialan uudistuksista. Tässä toki nähtiin

henkilökunnan kouluttaminen ja toimintakulttuurin muutoksen näkyväksi tekeminen oleelliseksi, toimintakulttuurin muutosta eteenpäin vieväksi asiaksi.

IV. TUEN MAHDOLLISTAMINEN

○ **Ammattilaisten välinen yhdessä tekeminen ja avun anto on osa uutta ajattelua**

Yhdessä kehittäminen tuolla on mainittu, yhdessä työparina neuvolan työntekijän kanssa. Ilman muuta jaetaan osaamista ja vastuuta. Meillä on tarkoitus neuvolassa Vavan osalta keskittyä ihan niihin pieniin ja varhaiskasvatusikäisten kanssa antaa sitä osaamista terveydenhoitajien puolelta ja tehdä yhdessä.

Tietyn ikäluokan kanssa työskentelevät voivat tehdä yhdessä työtä. Ja siihen ihan hyvin voi ottaa järjestöjä mukaan. Siellä työntekijöissä se voima on. Sitä täytyy kehittää.

Tulee mieleen, et paljon pitää vielä muuttua, et päästään siihen, et miten me hyvinvointitoimialalla määritellään sitä yhden työntekijän mallia. Jos meidän henkilöstö kokee, et on vaikea hakea apua, niin miten se asiakas saattaa sen kokea.

○ **Varhaiskasvatuksen henkilöstöön kohdistuu suuria odotuksia monelta taholta, niin varhaiskasvatusta ohjaavista asiakirjoista kuin kunnan hyvinvointitoimialan uudistuksista**

Heillä taitaa olla ollut enemmän varhaiskasvatuksen puolella näkemys, että ovat lapsiorientoituneita eli he tarvitsevat sitä vanhemmuusorientaatiota ja osaamista lisää...

Sama tilanne kuin koulussa, "Mitä ops:ssa sanotaan?" Mitä sen pohjalta käydyssä keskustelussa sanotaan? Tässä ollaan just siinä ytimessä, et me ei tehdä vain vasua tai opsia, vaan me ollaan palvelemissa perheitä ja tää tarkoittaa sitä profession muutosta.

Kuva 18. Lohjan lapsi- ja perhepalveluista vastaavien työntekijöiden haastattelusta muodostetut neljännen teeman alle nostetut alaotsikot. Kursivoitu teksti on nostettu neljännen kierroksen haastatteluaineistosta.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Opinnäytetyön tavoitteiden mukaisesti tässä luvussa esitetään Bikva-haastatteluihin ja niiden pohjalta saatuihin tuloksiin pohjautuvat toimenpide-ehdotukset varhaiskasvatuksessa toteutettavan vanhemmuuden varhaisen tuen vahvistamiseksi ja jatkokehittämiseksi. Toimenpide-ehdotukset ovat syntyneet ja jalostuneet haastattelukierrosten edetessä ja niiden perusteluissa on näkökulmia jokaiselta haastattelun tasolta.

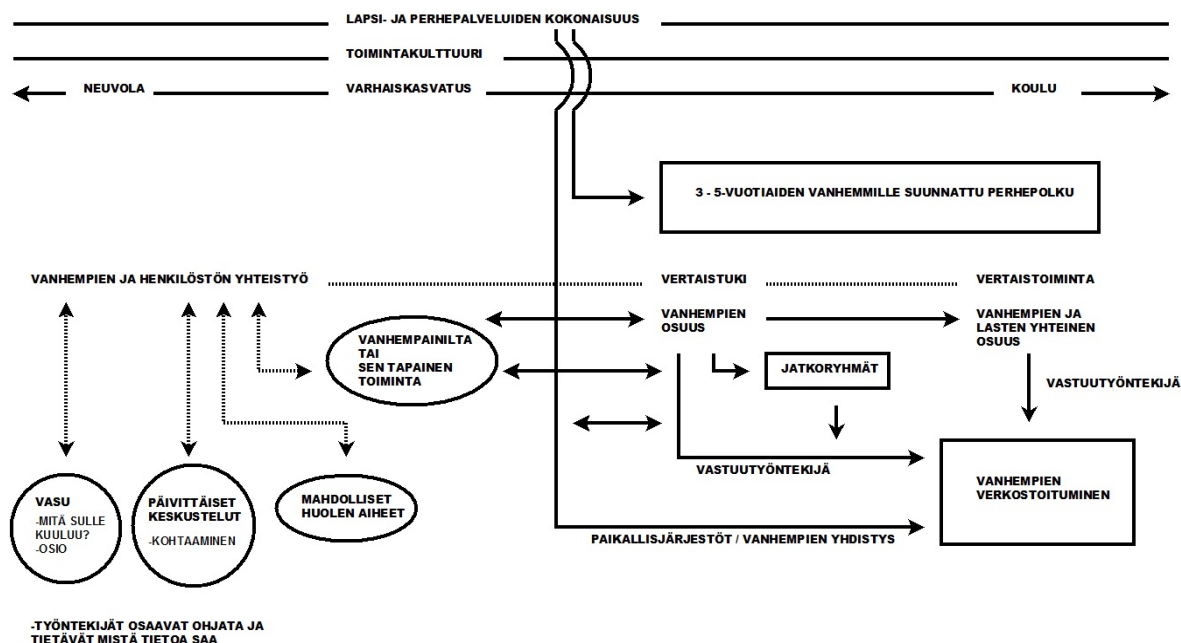
Kuva Perhepolun asettumisesta varhaiskasvatuksen kontekstiin alkoi hahmottua jo vanhempien ja työntekijöiden haastattelukierroksen jälkeen. Se vahvistui entisestään Lohjan lapsi- ja perhepalveluista vastaavien haastattelukierroksen myötä. Tällä haastattelukierroksella kävi ilmeiseksi, että Lohjalla halutaan lähitulevaisuudessa luoda lapsi- ja perhepalveluista jatkumo neuvolasta koulu-uran loppuun asti. Tähän jatkumoon tulee sisällyttämään erilaisia toimenpiteitä ja menetelmiä vanhemmuuden tukeen niin neuvolassa, varhaiskasvatuksessa kuin koulussakin. Perhepolkukin nähtiin tässä yhteydessä varhaiskasvatukseen sopivaksi vanhemmuuden tuen menetelmäksi.

Perhepolkuun sisältyy asiantuntijayhteistyössä valikoitunutta tietosisältöä. 3–5-vuotiaiden kohdalla tietosisältö keskittyy leikki-ikäisten tunnetaitojen ja vuorovaikutustaitojen tukemiseen sekä myöntätuntoiseen vanhemmuuteen. Menetelmä perustuu tietoon, mutta toteutus pohjautuu vertaiskeskustelulle. Sen aikana voi syntyä uusia ajatuskulkuja, vanhemmat voivat saada vahvistusta omille toimintatavoille tai kannustusta toimia toisin. Siinä herätellään pohtimaan, mikä on riittävää ja hyvää vanhemmuutta ja mikä sitä omassa arjessa kannattelee. (Uljas 2018a.)

Seuraavalla kuviolla (Kuvio 6/ Liite 1) havainnollistetaan Perhepolun mahdollista linkittymistä varhaiskasvatuksen kontekstiin. Kuviolla havainnollistetaan myös toimenpide-ehdotuksiin sisältyviä näkemyksiä. Toimenpide-ehdotukset kuuluvat:

- Toimintakulttuurin muutoksen myötä emotionaaliseen kohtaamiseen panostaminen myös vanhempien kohdalla on entistä tärkeämpää
- Yhteisöllisyyttä ja osallisuutta tulee vahvistaa monella tapaa
- Palveluohjaus jouhevaksi osaksi käytänteitä

Yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamista käsitellään useamman alateesin kautta. Lopuksi esiin nostetaan myös muutama huomio yleisesti kehittämiseen liittyen.

Kuvio 6. Perhepolku osana vanhemmuuden tukea varhaiskasvatuksessa

Toimintakulttuurin muutoksen myötä emotionaaliseen kohtaamiseen panostaminen myös vanhempien kohdalla on entistä tärkeämpää

Ihmisen perustarpeita on tulla kohdatuksi ja nähdyksi. Tämä on selvää kohdatessamme työssämme lapsia. Sama positiivinen ja hyväksyvä kohtaaminen on tärkeää myös aikuisien kohdalla. Emotionaalisen kohtaamisen tarve nousi esiin vanhempien haastatteluaineistosta. Vanhemmat puhuivat siitä koskien varhaiskasvatuksen kontekstia, mutta myös lapsiperhepalveluita yleisesti. Emotionaalista kohtaamista ovat ne pienet teot, kiinnostuneisuus, uskallus kysyä kuulumisia ja vointia, olla vierellä kulkijana. Tärkeää on positiivinen näkökulma, huomioiminen ja uskallus myös tarjota apua.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman kehittämiskohteissa nostetaan toimintakulttuurin muutos yhdeksi keskeisistä tavoitteista. Toimintakulttuurin muutoksella tavoitellaan jouhevimpia palveluita ja toimivia prosesseja, nopeampaa avun saantia, mutta myös uudenlaista palveluasennetta. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2019; Aula 2019b; Aula 2019c, 24; Aula ym. 2016, 11–12, 17–18.) Lohjalla tätä tavoitellaan lähityöntekijämallia ja rinnallakulkijuuden ajatusta vahvistamalla (Lindman 2019).

Pyrkimys toimintakulttuurin muutokseen vaikuttaa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman taustavoimana ja se myötävaikuttaa kaikkien lapsille, nuorille ja perheille suunnattujen palvelujen taustalla. Varhaiskasvatuksen osalta on hyvä huomioida, että tärkeä osa lasten tukemista on heidän vanhemmilleen tarjottu tuki. Onhan lapsi osa perhettään ja näin ollen jokaisen perheenjäsenen hyvinvointi vaikuttaa muiden hyvinvointiin. (Aula 2019b; Halme ym. 2018, 2.)

Vanhempien haastatteluaineistosta ja tuloksista nousee yhtenä vahvana signaalina esiin vanhempien kokema emotionaalisen kohtaamisen tarve. Työntekijät pohtivat kohtaamista jokapäiväisen kohtaamisen lisäksi osana lapsen varhaiskasvatuskeskusteluja. Suunnitteluyhtymän työskentelyn alkuperäinen kimmoke on juuri LAPE-muutosohjelman pohjalta nouseva matalan kynnyksen tuen ja kohtaamisen mahdollistaminen. Lohjalla taas panostetaan LAPE-muutosohjelman hengessä lähityöntekijämalliin ja rinnallakulkijuuteen.

Kaikki haastateltavat ryhmät puhuivat omasta näkökulmastaan samasta asiasta eli emotionaalisesta kohtaamisesta ja sen vahvistumisesta toimintakulttuurin muutoksen myötä. Tästä syystä panostaminen emotionaalisen kohtaamisen tapojen ja taitojen eteenpäin viemiseen on perusteltua ja relevanttia.

Yhteisöllisyyttä ja osallisuutta tulee vahvistaa monella tapaa

LAPE-muutosohjelmalla halutaan tuoda ennaltaehkäiseviä matalan kynnyksen palveluja sinne, missä lapset ja perheet ovat. Näitä ympäristöjä ovat muun muassa universaalit palvelut neuvolan, varhaiskasvatuksen ja koulun piirissä. Vanhemmuuden tukeen panostaminen nähdään tärkeänä. Voimavaroja vahvistamalla voidaan tukea perheen hyvinvointia. Kaikille suunnatuilla ehkäisevillä palveluilla tuetaan perheenjäsenten keskinäistä vuorovaikutusta, tuetaan voimavaroja ja mahdollistetaan toimintaa vertaisryhmässä. (Aula 2019b; Aula ym. 2016, 15–17.)

Panostaminen yhteisöllisyyteen vaikuttaa osallisuuden kokemukseen, joka osaltaan vahvistaa hyvinvointia ja toimii voimavarana niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin kohdalla (Vuorenmaa 2019, 6; Halme ym. 2018, 2; Halme, Hedman, Ikonen & Rajala 2018, 60; Alijoki & Pihlaja 2017, 269). Toisin sanoen myös vanhempien yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemukseen kannattaa panostaa ja luoda siihen mahdollisuuksia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin (2019, 34) mainitaan huoltajien keskinäisen vuorovaikutuksen tukeminen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen. Perhepolku on yksi mahdollisuus tähän, sillä se pohjautuu vertaiskeskusteluille ja yhdessä toimimiselle (Uljas 2018a).

Haastattelumateriaalista ja tuloksista nousi muutamia huomioita, jotka nostetaan tässä vielä esiin:

- 1) Vertaistuki ja vertaistoiminta sisältävät keskenään erilaista toimintaa. Tämä on hyvä huomioida jatkokehityksessä.

Kuten edellä jo todettiin matalan kynnyksen tuki pohjautuu osittain ajatukseen vertaisten kanssa toimimisesta ja avun saamisesta keskustelemalla samassa tilanteessa olevien kanssa. Samalla myös mahdollisuus verkostojen rakentumiseen mahdollistuu.

Haastatteluaineiston ja tulosten perusteella vertaisten kanssa toimimisesta on erotettavissa kaksi hieman toisistaan eroavaa toimintaa.

Vertaistuki sisältää ajatusten ja kokemusten jakamista keskustelun välityksellä. Se on yhdessä pohtimista ja sitä kautta uusien ajatus- tai toimintamallien löytämistä, ahaa-elämyksiä ja jopa voimaantumisen tunnetta. Tulosten perusteella vanhemmat kokivat Perhepolku-toimintamalliin sisältyvän keskusteluun perustuvan vertaistuen hyvin tervetulleeksi. Keskustelu matalalla kynnyksellä vertaisryhmässä kaikille yhteisistä aiheista oli tulosten mukaan vanhemmille tärkeää.

Vanhempien vastauksista nousi esiin tarve puhua lastenkasvatukseen liittyvistä asioista vertaisryhmässä, mutta myös tarve löytää keinoja käsitellä lasten kanssa vaikeiksi koettuja asioita, kuten kuolemaa tai avioeroa. Tärkeää oli keskusteluun kutsuminen ja kohdaksi tuleminen nimenomaan lasten vanhempina, ei jonkin tietyn ongelmallisen ryhmän edustajana. Vanhemmat näkivät keskusteluun pohjautuvan toimintatavan mahdollisena ja jopa toivottavana myös vanhempainilloissa.

Vertaistoiminta taas nähtiin yhdessä tekemisenä. Se nähtiin esimerkiksi päiväkodin järjestäminä retkinä, johon vanhemmat voivat osallistua, mutta se nähtiin myös vanhempien keskinäisenä toimintana. Perheiltapäivä-pilotoinnin yhteydessä vanhemmat ideoivat muun muassa yhteisiä retkiä, urheilupäiviä ja kerran kuussa kokoontuvia toimintapäiviä.

Vanhemmat toivat haastatteluissaan esiin, että yhteisen toiminnan lomassa on helpompaa luoda uusia tuttavuuksia ja verkostoitua kuin normaalin arjen keskellä. Näin vertaistoiminnan voi nähdä edistävän myös vertaistukea. Vertaistoiminnan voisi olettaa olevan miehille luontevampaa. Tämä ei kuitenkaan tullut tuloksissa esiin, sillä haastatteluun osallistuneista vanhemmista kaikki olivat naisia.

Tuloksista tuli kuitenkin selkeästi esiin se seikka, ettei vertaistoiminta lähde rakentumaan ilman, että joku ottaa vastuuta sen eteenpäin viemisestä. Juuri tämä on oleellista huomioida Perhepolku-toimintamallia edelleen suunniteltaessa. Varsinkin sitä on hyvä miettiä siinä tapauksessa, jos Perhepolkuun halutaan sisällyttää vanhempien keskinäiset kokoukumiskerrat, jatkoryhmät.

Vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden näkemys Perheiltapäivä-pilotointiin pohjautuen oli, että vertaistukeen pohjautuva vanhemmille suunnattu osio, ja vertaistoimintaan pohjautuva vanhemmille ja lapsille suunnattu osio, voisivat olla toisistaan erillisiä ja toteutua eri päivinä. Mielestäni tämä on perusteltua siitä näkökulmasta, että se voisi vahvistaa perheiden keskinäistä, mutta myös perheiden ja päiväkodin henkilökunnan keskinäistä

yhteisöllisyyttä, ja siltä osin rakentaa maaperää luottamukselliselle ja emotionaaliselle kohtaamiselle.

Suunnitteluryhmässä lähestymiskulma asiaan oli toinen ja siinä nähtiin tärkeänä pitää suunniteltu formaatti yhtenäisenä ja mahdollisimman vähän erityisjärjestelyjä päiväkodin normaaliin arkeen tuovana. Sen sijaan ensimmäisen valmennuksen ja kokoontumiskerran lisäksi nähtiin mahdollisena tuottaa kolme jatkokertaa, jotka painottuisivat omatoimiseen vertaistukeen. Lohjan perhepalveluista vastaavien tahojen haastattelussa tämä ajatus nähtiin liikaa resursseja vievänä vaihtoehtona. Vanhempien keskinäisen vertaistoiminnan mahdollistuminen ja mahdollistaminen nähtiin joka tapauksessa tavoiteltavana.

- 2) Vertaistoimintaa edistämään nimetään oma työntekijä, jolle myös määritellään selkeä työnkuva.

Perheiltapäivä-pilotoinnin yhteydessä vaikutti siltä, että vanhemmat innostuivat yhteisestä tekemisestä. Oletettavaa on, että mukaan tulijoita siis riittäisi. Tuloksista kävi kuitenkin selkeästi ilmi, ettei vertaisryhmän vetäminen kiinnostanut vanhempia kiireisen arjen keskellä. Vertaistoiminnan edistäminen on kuitenkin sekä LAPE-muutosohjelman että varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen hengen mukaista. Siksi näkisinkin, että sitä edistämässä voisi olla tähän nimetty työntekijä.

Vertaistoimintaa edistämään nimetty henkilö voisi olla joku päiväkodin vakituisesta henkilökunnasta tai tehtävään palkattu uusi työntekijä. Hänen velvollisuuksiinsa voisi kuulua työntekijöiden informointi Perhepolun tiimoilta, niin että he voivat puolestaan informoida vanhempia. Hänen velvollisuuksiinsa voisi kuulua myös aloitteellisuus vertaistoimintaryhmien muodostamisessa ja keskinäisessä viestinnässä. Hän voisi olla mukana, kun Perhepolkua pidetään vanhemmille ja vastata siitä, että vanhempien ryhmä perustetaan niiden vapaaehtoisten yhteystietolistojen perusteella, joita Perhepolku-työmuodon yhteydessä kerätään.

Hänen velvollisuuksiinsa voisi kuulua aloitteellisuus työmuodon toteutuskertojen yhteydessä kerättyjen yhteisten toimintaideoiden alullepanijana. Tämä ei tarkoita sitä, että työntekijä olisi mukana joka ikisessä tapahtumassa ja toiminnassa, mutta hän olisi edesauttamassa vertaisryhmien syntyä.

Työntekijä voisi toimia myös yhteyshenkilönä työntekijöiden ja vanhempainyhdistyksen välillä, niin että mahdollisesti jossain vaiheessa vanhempainyhdistys voisi ottaa enemmän vastuuta vertaistoiminnasta. Tämä on tietenkin kiinni siitä, kuinka aktiivisesti vanhemmat ovat mukana vanhempainyhdistyksen toiminnassa ja onko siellä toimijoita. Mutta voisi ajatella, että nämä toiminnat hyödyttäisivät lopulta toinen toisiaan.

Työntekijä voisi toimia myös tilavaraajana ja informaattikkona jatkoryhmien osalta. Tämä ei mielestäni tarkoita automaattisesti sitä, että työntekijä olisi näitä ryhmiä vetämässä. Se riippuu enemmänkin hänen työnkuvastaan.

Vastuutyöntekijä voisi olla mukana vanhempainilloissa ja aktiivisesti mukana päiväkodin päivittäisessä toiminnassa. LAPE-muutosohjelman myötä edistetään myös moniammatillista ja monialaista yhteistyötä (Aula 2019b; Sosiaali- ja terveysministeriö 2018b; Aula ym. 2016, 17–18). Vastuutyöntekijä voisi olla mukana edistämässä myös tätä kehitystä.

Tässä voisi mielestäni huomioida varhaiskasvatuksen sosionomin erilaisen työnkuvamäärityksen varhaiskasvatuksen opettajaan verrattuna. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan on määritelty juuri perheiden kanssa tehtävä yhteistyö (Karila ym. 2017, 87–88). Tällä en tarkoita sitä, että sosionomin koulutuksella varhaiskasvatuksen opettajana toimiva ei voisi hoitaa opettajan tehtäviä tai että lastentarhanopettajaksi yliopistosta valmistunut varhaiskasvatuksen opettaja eriyttäisiin perheiden kanssa työskentelystä! Sosionomien osaamista voisi kuitenkin varhaiskasvatuksessa laajentaa kohdennetummin perheiden kanssa tehtävän työn puolelle myös verkostoitumisen ja vertaistoiminnan mahdollistajana.

Varhaiskasvatuksen uusi lainsäädäntö ja ohjaavat asiakirjat, kuten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, tuovat paljon uutta sisältöä pedagogiikan, laaja-alaisen oppimisen ja vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön saralle. Ne määrittelevät myös entistä enemmän kunkin työntekijäryhmän työn sisältöä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön osalta on oleellista ottaa huomioon näiden velvoittavat kohdat ja pohtia, miten ne käyvät yhteen LAPE-muutosohjelman mukanaan tuoman moniammatillisesti laajenevan osaamisen kanssa. Tärkeää on pohtia, mikä kaikki on lopulta varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla ja miten työtä voisi jakaa. Tärkeää on siis pohtia, ettei yhtä työntekijäryhmää kuormiteta liikaa ja toisaalta hukata muiden työntekijäryhmien osaamista.

3) Tiedotuskäytännöt ovat osa yhteisöllisyyden luomista

Haastatteluaineistosta ja tuloksista kävi ilmi, että uusien tietosuojasäädösten koettiin estävän vanhempien kanssa tehtävää toimintaa. Lakiin perustuviin asioihin ei voi tietenkään suhtautua ihan miten itse haluaa. Oleellista olisi kuitenkin selkeyttää tietosuojasäädöksiin liittyviä käytänteitä niin, että työntekijät tietävät, mitä voivat sen puitteissa tehdä. Säädökset kääntyvät vastakohdakseen, jos niihin suhtaudutaan niin, ettei niihin vedoten voida tai uskalleta luoda yhteisöllisyyttä.

Kunnan strategioista ja päätöksistä informoiminen kuntalaisille selkeämmäksi. Tuloksissa vanhemmat toivat esiin toiveen yhteisten tilojen saamisesta myös omatoimiseen käyttöön. Haastattelukierrosten edetessä kävi ilmi, että myöntävä päätös siitä oli jo kuntatasolla tehty ja vihreää valoa kunnan tilojen monipuoliselle omatoimiselle käytölle oli annettu. Tieto tästä ei haastatteluvaiheessa ollut vielä tavoittanut käyttäjiä.

Palveluohjaus jouhevaksi osaksi käytänteitä

LAPE-muutosohjelman perimmäisiä tarkoituksia on saada luotua lasten, nuorten ja perheiden palveluista ehyt kokonaisuus, joka osaltaan edesauttaa oikea-aikaista palveluiden saantia. Tässä oleellisena nähdään ne yhteisöt, joissa lapset ja nuoret. (Halme ym. 2018, 2–3; Aula ym. 2016, 17–18.) Lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa tukea on lapsiperheille suunnatuissa palveluissa saatavilla. Sen sijaan muun muassa vanhemmuuteen, toimeentuloon ja sairauksiin liittyviin huoliin on vanhempien vaikeampi saada apua (Hastrup ym. 2016, 14; Perälä ym. 2013, 124). Ristikari ym. (2018, 121) esittävät huolensa lapsiperheille suunnattujen palveluiden kyvystä huomioida koko perhe. Hastrup ym. (2016, 15) puolestaan tuovat esiin, että palvelut vastaavat parhaiten jo valmiiksi hyvin toimeentulevien tarpeisiin.

Tähän perustuen perheen kohtaaminen matalalla kynnyksellä universaalien palveluiden äärellä on tärkeää. Oleellista on myös tarvittaessa ohjaaminen muiden palveluiden piiriin. Siispä tuen polkujen selkeyttäminen, niin työntekijöille kuin vanhemmillekin, on merkityksellistä. Vanhemmille, jotta he tietävät, mitä apua on ylipäättään saatavilla. Työntekijöille, jotta he voivat olla myös osaltaan ohjaamassa oikean avun äärelle. Haastatteluaineiston ja tulosten perusteella työntekijät näkivät tämän tyyppisen ohjauksen mahdolliseksi oman työnsä osaksi.

Haastatteluaineistoon ja tuloksiin pohjautuen voi sanoa, että Lohjalla on panostettu palveluohjauksen kehittämiseen. Lohjan perheiden tuen polun tarkempi määrittelemine tulevaisuudessa luo vielä lisää selkeyttä palveluverkoston. Lohjalla toimii myös palveluohjaajia.

Näkisin, että palveluohjaus alkaa perheille tarjottavien palveluiden kartoittamisesta. Näihin sisältyy kunnan omat palvelut sekä seurakuntien ja järjestöjen palvelut. Olisi hyvä olla esimerkiksi sähköinen alusta, johon jokainen palveluntarjoaja voisi ilmoittaa omat palvelunsa ja päivittäisi tietonsa tasaisin väliajoin. Näin yhteystiedot ja muuhun toimintaan liittyvä tiedotus pysyisi ajan tasalla. Ajatuksena, että käyttäjälle hahmottuisi selkeästi, millaista palvelua lapsiperheille on alueella tarjolla ja millaista apua on tarvittaessa saatavilla. Selkeä tiedostus mataloittaa osaltaan kynnystä ottaa tarvittaessa yhteyttä. Pelkkä ohjauksen

tehostaminen ei kuitenkaan auta, ellei myös avun tarjonta ole resurssiensa puolesta riittäväällä tasolla.

Lisäksi Kehittämiseen yleisesti liittyviä huomioita

- 1) Työntekijöiden näkökulma esille käytännöllisessä jatkokehittämistyössä.

Kun Perhepolku-menetelmää aikanaan aletaan levittää, on syytä kiinnittää huomiota työntekijöiden motivoimiseen ja informoimiseen, jotta heilläkin on mahdollisuus sisäistää sen idea ja informoida osaltaan vanhempia tulevasta. Työntekijät ovat oleellinen linkki työmuodon suunnittelijoiden tai tulevaisuudessa kouluttajien ja vanhempien välillä. Työntekijöillä on paljon sellaista käytännön näkemystä, joka kannattaa huomioida toteutuksessa liittyen käytännön seikkoihin. Tuloksista käy ilmi, että jatkossa kannattaa panostaa ennakkoinformaatioon, huomioida lapsiryhmän tarpeet tilavalinnoissa ja ajankohdan valinnassa.

- 2) Uusien asioiden omistajuus on niiden kiinnittymisen kannalta oleellista. Tähän tarvitaan aikaa myös juurtumiseen.

Lohjalla on panostettu koko työyhteisön kouluttamiseen, niin työyhteisökoulutusten kuin puolivuositain pidettävien koulutuspäivienkin avulla. Tämä on iso satsaus ja tärkeää uusien ajatusten ja toimintamallien sisäistämisessä. Lohjalla edistetään rinnallakulkijuuden ja myönteisen tunnistamisen toimintamalleja. (Lindman 2019.) Perhepolun toimintamalli matalan kynnyksen vanhemmuuden tuen muotona istuu hyvin edellä mainittujen rinnalle.

Varhaiskasvatuksen kenttä on nopeasti kehittyvä ja muuttuva. Jo varhaiskasvatuksen ohjaavat asiakirjat ovat tuoneet hyvin paljon uutta ajateltavaa ja opittavaa LAPE-muutosohjelmasta puhumattakaan. Näkisinkin, että uusien asioiden sisäistämisen ja omien toimintatapojen pysyvän muutoksen taustalla on omistajuus, henkilökohtainen näkemys siitä, että tietty toimintatapa tai muutos on oleellisen tärkeää ja henkilö itse on oleellinen osa sen eteenpäin viemisessä.

Oleellista on hyväksyä, että minkä tahansa toiminnan järjestäminen vaatii työntekijöiden omaa työpanosta ja osallistumista jollain tavoin, olkoonkin vaikka vain työvuorojärjestelyin. Kyse on tässäkin toimintakulttuurin muutoksesta ja muuttamisesta. Oleellista olisikin miettiä, miten uudet toimintatavat, kuten Perhepolku, saadaan osaksi päiväkodin normaalia toimintaa, jotta niitä ei koeta ylimääräisinä ja kuormittavina.

11 POHDINTA

Arviointi

Saavutin opinnäytetyölleni asettamani tavoitteen, sillä tuotin toimenpide-ehdotuksia varhaiskasvatuksessa toteutettavan vanhemmuuden tuen vahvistamiseksi ja jatkokehittämiseksi Bikva-haastatteluaineiston pohjalta. Nämä toimenpide-ehdotukset kuuluivat: Toimintakulttuurin muutoksen myötä emotionaaliseen kohtaamiseen panostaminen myös vanhempien kohdalla on entistä tärkeämpää, Yhteisöllisyyttä ja osallisuutta tulee vahvistaa monella tapaa sekä Palveluohjaus jouhevaksi osaksi käytänteitä. Yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamista käsitellään vielä kolmen huomion kautta. Lopuksi esiin nostetaan myös pari huomiota yleisesti kehittämiseen liittyen.

Toimenpide-ehdotukset ovat linjassa Halmeen ym. (2018, 2–3) johtopäätösten kanssa. Osallisuuden edistäminen, perhemyönteisen toimintakulttuurin edelleen kehittäminen ja palveluiden vahvistaminen tuodaan niissä vahvasti esiin.

Opinnäytetyöni on osaltaan edistämässä Perhepolku-työmuodon hyödynnettävyyttä ja toimenpide-ehdotuksia voi käyttää jatkokehitystyössä. Näin myös opinnäytetyöni tarkoitus, joka oli edistää Perhepolku-työmuodon vaikuttavuutta, on mahdollista saavuttaa. Osaltaan Perhepolku-menetelmällä on mahdollista edistää LAPE-muutosohjelman tavoittelemaa palveluiden ehyen kokonaisuuden muotoutumista ja tuen jalkautumista sinne, missä lapset ja perheet ovat.

Kehittämistehtäväni menetelmäksi valitsin Bikva-menetelmän. Siinä asiakkaille annetaan mahdollisuus olla mukana työmuotojen kehittämisessä ja heidän ajatuksensa ja kokemuksensa toimivat alkusysäyksenä keskustelulle (Koivisto 2007, 17; Krogstrup 2004, 13, 15). Myös LAPE-muutosohjelman tavoitteena on asiakkaiden äänen kuuluminen kehittämistoiminnassa (Aula ym. 2016, 15). Heinonen ym. (2018, 22) painottavat asiakkaan kokemukstiedon esille saamista ja sen hyödyntämistä palveluprosesseissa. Asiakkaan osallistumisesta palveluiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin peräänkuuluttavat myös Hastrup ym. (2016, 17).

Bikva-menetelmä pohjautuu vahvasti dialogisuuden ajatukselle, jossa pyritään Mönkkösen (2018, 108) mukaan yhteisen ymmärryksen rakentumiseen toimivan vuorovaikutuksen kautta. Eikä pelkästään asiakkaan kuulemisen myötä vaan myös siitä näkökulmasta, että läpi organisaation tasojen käydään keskustelua. Mielestäni se, että eri haastattelukierroksiin osallistuvat keskustelijat keskustelevat ikään kuin peräkkäin, ei poista dialogisuuden ideaa, kunhan jaettuun ymmärrykseen pyrkiminen onnistuu ja asiakkaiden esiin nostamiin ajatuksiin suhtaudutaan avoimesti.

Omassa kehittämistehtävässäni lähtökohtana olivat vanhempien kokemukset ja näkemykset Perheiltapäivä-piloteista. Olen sitä mieltä, että Bikva-haastattelu sopii hyvin varhaiskasvatuksen kontekstiin. Bikva-mallia voidaankin yhtenä menetelmänä hyödyntää varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin ja toimintatapojen pohtimiseen ja uuden kehittämiseen (Reijonen 2011, 98). Myös Högnabba (2008, 36) tuo esiin Bikva-mallin hyödyt asiakaslähteisemmän toimintatavan toteuttamisessa. Karvin varhaiskasvatuksen laatua käsittelevissä suosituksissa huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toimintaan ja arviointiin nähtiinkin oleelliseksi asiaksi varhaiskasvatuksen laadun kehittämisen kannalta (Vlasov ym. 2018, 75).

On hyvä huomioida, ettei tulokset suoraa edusta kaikkien vanhempien näkökulmaa, sillä haastatteluihin osallistui heistä pieni osa. Jos ensimmäisen kierroksen haastatteluihin olisi osallistunut enemmän haastateltavia, olisi joitain näkökulmia voinut tulla vielä lisää. Ajustusten herättämisen ja keskustelun käynnistämisen kannalta haastateltujen vanhempien esiin nostamat asiat kuitenkin toimivat täydellisesti.

Eettisyys ja luotettavuus

Metodologiaan liittyvä kirjallisuus on lähes kaikki oppikirjoja, koska olen samalla työtä tehdessäni kartuttanut tietojani laadullisen tutkimuksen tekemisestä, Bikva-menetelmästä ja analysoinnista. Perhepolusta ei ole olemassa vielä muuta kirjoitettua aineistoa kuin neuvolapuolen ohjekirja ja varhaiskasvatuksen puolelle suunniteltu ohjekirja, jota ei ole vielä painettu tätä tehdessäni. Väitöskirjamateriaalia ja tutkimusraportteja olen käyttänyt ava-
tessani teoriapohjaa. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan liittyvä aineisto on suu-
relta osin verkkomateriaalia.

Bikva-menetelmää ja sen historiallista viitekehystä käsittelevä kirjallisuus on vanhaa, onhan se 2000-luvun ensimmäiseltä kymmenykseltä. Halusin kuitenkin valita raportteja ja kuvauksia, jotka ajoittuvat Bikva-menetelmän Suomeen rantautumisen aikoihin. Bikva-menetelmällä tehtyjä ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä löytyy useita. Niistä olen saanut osviittaa oman tutkimusasetelmani pohtimiseen sekä käytännön seikkoihin, kuten tiedotteisiin.

Asiakkaan rooli on tässä kehittämisen lähestymistavassa keskeinen. Ihmiset osallistuvat mielellään asioihin, jotka he kokevat mielekkäiksi tai itselleen läheisiksi, siksi onkin oleellista panostaa tiedottamiseen ja motivoimiseen. Myös muiden haastateltavien ryhmien tavoittaminen ja motivoiminen mukaan on tärkeää. (Krogstrup 2004, 25.)

Kirjoitin asiakkaille ja työntekijöille tiedotteet sekä kerroin tulevasta opinnäytetyöstäni ja siihen liittyvistä haastatteluista suusanallisesti. Suunnitteluryhmän informoiminen ja

mukaan saaminen oli jo hoidettu tutkimusasetelmaa mietittäessä. Neljännen haastattelu-ryhmän kontaktointi ja haastatteluun mukaan pyytäminen tapahtuivat sähköpostitse.

Koivisto (2007, 45) mainitsee, että päättäjätason henkilöt ovat hankalin ryhmä tavoittaa ja sitouttaa. Omassa tutkimuksessani näin ei ollut. Vanhempien motivoiminen mukaan haastatteluun oli haastavaa, mutta selkeästi työntekijöiden sitouttaminen tutkimukseen osallistumiseen olisi vaatinut vielä enemmän työtä. Päättäjätason henkilöt taas oli helppo tavoittaa ja sopia heidän kanssaan aika haastatteluun.

Haastattelijan taidoilla on haastattelutilanteessa merkitystä. Krogstrup (2004, 27) painottaa koulutusta ja kokemusta ryhmähaastatteluista. Kokemukseni rajoittuu opiskelun puitteissa toteutettuun Bikva-arvontiin, jossa opiskelijoilla oli mahdollisuus olla mukana niin haastattelijoina, kirjureina kuin myös seuraamassa haastattelutilanteita. Myös teemoittelusta sain tuolloin kokemusta. Tiedostin kokemukseni vähyyden ja siksi valmistauduin hyvin.

Krogstrup (2004, 26) nostaa esiin, että haastattelijan tulee olla tuntematon haastateltavilleen. Ensikosketukseni haastateltavien kanssa oli Perheiltapäivä Pilotoinnin yhteydessä, jolloin olin tilanteessa seuraajan en ohjaajan roolissa. Osallistuin pilotointiin, koska roolini suunnitteluryhmän jäsenenä oli arvioida myös sitä. Toisaalta osallistuminen helpotti omaa työtäni haastatteluvaiheen suunnittelussa ja toteutuksessa. Bikva-haastattelijan näkökulmasta oli oleellista, että roolini varsinaisessa Perheiltapäivä-pilotoinnissa oli vähäinen. Tämä oli tärkeää tehdä tietäväksi myös vanhemmille. Pohdinkin jäikö tämän asian painottaminen joillain pilotointikiirroksilla vähäisemmälle huomiolle ja oliko sillä mahdollisesti osaltaan vaikutusta vanhempien ilmoittautumishalukkuuteen.

Tiedostin, että vanhempien haastattelujen ajankohdat pääsiäisen ympärillä eivät olleet parhaat mahdolliset, sillä silloin vanhemmilla olisi luultavimmin muutakin ohjelmaa. Sama ilmiö näkyi työntekijöiden haastattelun kohdalla. Sen ajankohta oli valittu jo olemassa olevaan kokousrakenteeseen, mikä helpotti kyllä osallistumista, mutta ajankohtaan, joka osui Vapun edelle. Tämä vaikutti siihen, että monella työntekijällä oli ennalta sovittu lomapäivä. Haastattelut oli kuitenkin tärkeää saada sijoitettua huhti-toukokuun vaihteeseen 2019, jotta valinnanvaraa ei varsinaisesti ollut.

Lopulta haastateltavien vanhempien määrä jäi alkuperäistä kymmentä ilmoittautunutta huomattavasti pienemmäksi, viiteen henkeen. Myös työntekijöiden haastattelukierroksella osallistujamäärä jäi oletettua pienemmäksi. Varsinkin isien näkökulmaa asioihin jäin haastattelukierrosten jälkeen kaipaamaan. Bikva-menetelmän tavoite keskustelun herättäjänä onnistui joka tapauksessa loistavasti. Toisten näkemyksiin tarttuminen ja keskustelun eteneminen toimi ryhmähaastatteluissa juuri toivotulla tavalla.

Tutkimuksen teossa validiteetilla tarkoitetaan sitä, että mittareilla tai tutkimusmenetelmillä tutkitaan juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Reliabiliteetilla taas tarkoitetaan tutkimustulosten pysyvyyttä eli toistettavuutta. (Hirsjärvi, Remes & Saravaara 2007, 226.) Opinnäytetyössäni tutkimusprosessin kuvauksessa olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimukseni etene-
misen niin yksiselitteisesti kuin mahdollista, jolloin ulkopuolinen lukija saa mahdollisuuden tarkastella tutkimukseni toteutumista.

Laadullisen tutkimuksen luonteesta johtuen toistettavuus ei ole täysin mahdollista, sillä tutkittavat ja tilanteet muuttuvat. Olen joka tapauksessa sitä mieltä, että tässä tutkimuksessa on pystytty tutkimuksen keinoin paneutumaan siihen, mihin oli tarkoituskin eli saamaan esiin haastateltavien näkökulmia kehittämistyön pohjaksi.

Tiedostin oman kaksoisroolini sekä kehittäjänä suunnitteluryhmässä että tukijana opinnäytetyöhöni liittyvien haastattelujen osalta. Pidin tietoisesti nämä roolit erillään toisistaan. Pidin myös erillään roolini suunnitteluryhmän jäsenenä ja Bikva-haastattelijana kolmannella haastattelukierroksella.

Tutkimus on suoritettu avoimuutta ja hyvää tutkimusetiikkaa noudattaen, niin että tutkittaville on selitetty selkeästi, mihin tarkoitukseen heiltä kerättyä tutkimusaineistoa on kerätty, miten sitä on käsitelty, miten sitä säilytetään ja milloin se hävitetään. Lupa-asiat on hoidettu kohdeorganisaation kanssa kuntoon ennen tutkimuksen tekoon ryhtymistä. Myös haastateltavien anonymiteetistä on huolehdittu.

Merkittävyys yleisesti

Vanhemmuuden tuen kehittäminen kytkeytyy vahvasti LAPE-muutosohjelmaan. Voimavaroja vahvistamalla vahvistetaan myös hyvinvointia. (Halme ym. 2018, 2.) Tuki jalkautuu lasten kasvuympäristöihin. Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitokset ovat lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukena. Kysymys kuitenkin kuuluu, voiko tätä tehdä ilman vanhempia. Aula (2019b) tuokin esiin, että ”lasten eriarvoistumisen ehkäisy vaatii koulun pedagogisten toimien lisäksi perheiden tukemista ajoissa”. Toimintakulttuuri muuttuu siis myös suhteessa vanhempiin. Huoltajien tukeminen kasvatustyössä myös vanhemmuuden tukemisen kautta on osa työnkuvaa.

Varhaiskasvatuksen perustehtävä on lasten kanssa tehtävä työ. Tämä tapahtuu muun muassa lapsen emotionaalinen hyvinvointi toimivan vuorovaikutuksen ja mielenkiintoisten sisältöjen kautta (Kalliala 2012, 192). Perheen tärkeyttä ei kuitenkaan voida sulkea pois. Lapsi ei kasva tyhjiössä varhaiskasvatuksen ulkopuolella. Lapsen yksilöllinen huomioiminen lähtee nimenomaan perheen kanssa tehtävästä yhteistyöstä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 3§). Kalliala (2012, 94) huomauttaa perheisiin panostettavan ajan vievän liikaa

aikaa lasten kanssa vietetystä ajasta, mutta jatkaa, että vanhempien kanssa tulisi pyrkiä kunnioittavaan suhteeseen sekä luottamukselliseen ja arvostavaan suhtautumiseen. Nämä juuri ovat varhaisen tuen peruspilareita (Aula 2019b). Perheeseen ja lapseen suuntautuvat lähestymistavat eivät ole mitenkään toisiaan poissulkevia.

Niissä ympäristöissä, joissa lapsia, vanhempia ja perheitä kohdataan on oleellista olla tietoinen asioista, joiden on todettu kuormittavan vanhemmuutta, jotta puuttuminen ja avun tarjoaminen matalalla kynnyksellä on mahdollista. Sorkkila ja Aunola (2019) suosittelivat niinkin yksinkertaisia keinoja kuin hyväksymisen ja myötätunnon opettamista ennaltaehkäisemään ja lieventämään vanhemmuuden uupumuksen syntymistä ja sen seurauksia. Toisin sanoen voimavaroiksi väsymistä vastaan.

Jos vanhemmuuden uupumukseen liittyviä asioita havaitaan varhaiskasvatuksen kasvatussyhteistyössä, olisi niiden puheeksi ottaminen tärkeää. Jos varhaiskasvatuksen toiminnan rakenteisiin saataisiin vanhemmuutta vahvemmin tukevia elementtejä, kuten Perhepolun vertaiskeskusteluun pohjautuvia menetelmiä, helpottaisi se keskustelua monenlaisien vanhemmuuteen vaikuttavien asioiden äärellä, niin kuormittavien kuin voimavarojenkin.

Tässä voisi hyödyntää myös varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista. Tarkempi varhaiskasvatuksen sosionomien työnkuvan rakentaminen onkin ollut käynnissä vuoden 2019 alkupuolella. Työryhmässä on ollut edustajia kunnista, ammattijärjestöistä, ammattikorkeakouluista. Se on määritellyt varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaamista. Ydinosaamiseksi on määriteltä erityisesti lapsen, perheen ja lapsiryhmän osallisuuden vahvistaminen ja sosiaalipedagoginen osaaminen. (Rantanen 2019, 14.)

Mielenkiintoista on myös nähdä jatkossa, millaiseksi Perhekeskuskusten rooli matalan kynnyksen vanhemmuuden tuen tarjoajana rakentuu. Nähdäänkö Perhekeskus jatkossa verkostomaisena eri elementeistä ja toiminnoista koostuvana rakenteena vai yhtenä rakennuksena, jonka seinien sisällä palvelut sijaitsevat. Kiinnostavaa on, millaisena vanhemmuuden tuki Perhekeskusten puitteissa nähdään ja onko Perhepolku-mallilla siihen annettavaa.

Hyödynnettävyys ja jatkokehittäminen

Perhepolun vaikutuksesta vanhempien hyvinvointiin on tulossa tutkimus. Sen toteuttaa Perhepolku-menetelmän kehittäjä Tellervo Uljas. Hän tutkii väitöskirjassaan vanhemmuutta ja itsemyötätuntoa ja selvittää samalla itsemyötätunnon merkitystä vanhemmuudessa sekä sitä vahvistavia tekijöitä.

Tikkurilan Laureassa on pilotoitu keväällä 2019 Perhepolun (silloin vielä Vanhemmuusvalmennuksen) ohjaajakoulutuskurssia osana terveydenhoitajaopintoja, josta saadut kokemukset olivat lupaavia (Uljas 2019b).

Oma opinnäytetyöni on antanut tietoa varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien, työntekijöiden ja suunnittelusta vastaavien ajatuksista ja kokemuksista Perhepolku-menetelmän pilotoinneista keväällä 2019 ja on luonut sitä kautta pohjaa jatkokehittämiseen.

Laurean ammattikorkeakoulun kanssa on tehty yhteistyötä tutkimusrahoituksen saamiseksi Lohjan perheiden tuen mallin kehittämiseen. Tällä haavaa rahoitusta ei ole vielä saatu.

LAPE-muutosohjelman tavoitteissa on nostettu esiin myös perheiden monimuotoisuuden huomioiminen (Aula 2019c, 13; Aula ym. 2016, 5–6, 14). Pidemmän aikavälin kehitystyötä silmällä pitäen Perhepolku-työmuodon kehittämisessä näen oleellisena maahanmuuttajataustaisen väestön ja eri kieliryhmien huomioimisen vanhempien valmennusten ja ohjaajakoulutusten osalta. Tässä oleellisena voimavarana näen maahanmuuttajataustaiset työntekijät. Heidän kouluttamisensa Perhepolku-ohjaajiksi on tärkeää. Mahdollisesti myös tulevaisuudessa vanhempien- ja ohjaajan materiaalien kääntäminen eri kielille on suositeltavaa. Samalla voi nähdä mahdollisuuden keskustella eri kulttuureista nousevista vanhemmuuteen liittyvistä käsityksistä, oletuksista, arvoista ja tavoista. Kansainvälistyminen on suuremmissa kaupungeissa nopeampaa, mutta näen, että se on tulevaisuutta joka puolella Suomea.

Uusperheiden ja yksinhuoltajien määrä on kasvussa avio- ja avoerojen myötä. Uusperheissä lapsen perheen muodostavat biologisten vanhempien lisäksi heidän uudet puolisonsa lapsineen sekä mahdollisesti uudet sisarukset. Yksinhuoltajaperheillä tarkoitetaan vain toisen vanhemman ja heidän kanssaan asuvien lasten perheitä. Tämä ei kuitenkaan suoraa tarkoita sitä, etteikö lapsella olisi kontaktia molempiin vanhempiinsa ja etteikö toinen vanhempi osallistuisi lastensa elämään ja elatukseen. (Väestöliitto 2019.) Valtioneuvoston Eriarvoisuutta käsittelevän työryhmän loppuraportissakin (2018, 46) huomauteaan, ettei perhekäsitteet kaikilta osin vastaa tämän hetken tilannetta.

Näkisinikin, että perherakenteiden muuttuessa monimuotoisemmiksi ja väestöpohjan kansainvälistyessä, tarvetta vanhemmuuden vahvistamiselle on entistä enemmän. Myös työssään perheitä kohtaavat työntekijät kaipaavat työkaluja vanhempien kohtaamiseen ja voimavarojen vahvistamiseen sekä perheiden ohjaamiseen.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus

Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2017. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja (4. uudistettu painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 263–275

Aula, M. K. 2019a. Muutosta lapsi- ja perhelähtöiseen suuntaan! LAPE 2015–2018 tuloksia. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö [Luettu 29.10.2019] Saatavissa: <https://stm.fi/documents/1271139/4067344/Muutosta+lapsi+ja+perhel%C3%A4ht%C3%B6iseen+suuntaan+LAPE+2015+2018+%28002%29.pdf/58ad72ae-8fd7-9850-433d-5dd156684b14/Muutosta+lapsi+ja+perhel%C3%A4ht%C3%B6iseen+suuntaan+LAPE+2015+2018+%28002%29.pdf>

Aula, M. K. 2019b. LAPE 2019 askelmerkit. Lapsi keskiöön – tuki arkeen. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Luettu 29.10.2019] Saatavissa: https://stm.fi/documents/1271139/1953486/LAPE+2019+toimintasuunnitelma+mka+14012019_.pdf/8fcbffa2-1ee8-8c07-925c-7ab2380c8c20/LAPE+2019+toimintasuunnitelma+mka+14012019_.pdf

Aula, M. K. 2019c. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Luettu 29.10.2019] Saatavissa: https://stm.fi/documents/1271139/4067344/LAPE_k%C3%A4rkihanke_loppuraportti_2019.pdf/87d61c67-cf44-75a7-7d4f-cc5d0b258b8c/LAPE_k%C3%A4rkihanke_loppuraportti_2019.pdf

Aula, M. K., Juurikkala, V., Kalmari, H., Kaukonen, P., Lavikainen, M. & Pelkonen, M. 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/%20Rap_ ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Bardy, M., Sauli, H. & Järvitie I. 2018. Osio I Lapset yhteiskunnassa ja yhteiskunta lapsuudessa – Eillisestä ylihuomiseen. Teoksessa Lapsiasiainvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018. Lapsiasiainvaltuutetun toimiston julkaisuja 1/2018, 14–55

Broberg, M. 2010. Uusperheen voimavaarat ja lasten hyvinvointi. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52/2010. Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto. Helsinki: Hakapaino Oy

Eriarvoisuutta käsittelevän työryhmän loppuraportti. 2018. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2018. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia

- Fagerlund-Jalokinos, S. 2012. Uusperheen vanhemmuuden voimavarat. Terveystieteiden yksikkö, hoitotiede. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma
- García Velázquez, R. 2019. Symptom-level analysis of Depression and Functional Impairment: Evidence from Population-based Studies. Doctoral Programme in Psychology, Learning and communication. Department of Psychology and Locopedics. Faculty of Medicine. University of Helsinki. Doctoral dissertation
- Hagqvist, E., Gådin, K. G. & Nordenmark, M. 2017. Work-family Conflict and Wellbeing Across Europe: the Role of gender Context. *Social Indicators Research* 132(2), 785–797
- Hakovirta, M. & Rantalaiho, M. 2012. Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. *Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia* 124. Helsinki: Kelan tutkimusosasto
- Hakulinen, T. & Pelkonen, M. 2017. Voimavaralomakkeet. Teoksessa: Mäki, P., Wikström, K., Hakulinen, T. & Laatikainen, T. (toim.) *Terveystarkastukset lastenneuvolassa & koulu-terveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja. Opas 14. 4. uudistettu painos. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos Helsinki: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino, 129–132*
- Halme, N., Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Ikonen, R., Kivimäki, H., Klemetti, R., Koukula, M., Vuorenmaa, M. & Wiss, K. 2018. Johtopäätökset ja esitykset toimenpiteiksi lapsen edun, perhemyönteisen toimintakulttuurin ja palvelujen vahvistamiseksi. Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos Saatavissa: [https://mi-
nedu.fi/documents/1410845/12479361/10+Nina+Halme+THL.pdf](https://mi-
nedu.fi/documents/1410845/12479361/10+Nina+Halme+THL.pdf)
- Halme N., Hedman L., Ikonen R. & Rajala R. 2018. Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017 Kouluterveyskyselyn tuloksia. Työpaperi 15/2018. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
- Harrikari, T. 2008. Riskillä merkityt. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 87. Helsinki: Hakapaino Oy
- Hastrup, A., Paavilainen, E., Kekkonen, M., Leikas, T., Kivineva, E., Pihlajamäki, V. & Lepistö, E. 2016. Perhekeskus lasten ja perheiden palveluiden tarjoajana - Kehittämisprosessi JIK-kuntayhtymä. Työpaperi 25/2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
- Heikkilä, M. (toim.) 2019. Lapsen aika Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040. Valtioneuvoston julkaisu 2019:4. Helsinki: Valtioneuvosto
- Heinonen, O., Ikonen, A-K., Kaivosoja, M. & Reina, T. 2018. Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi - Selvitys lapsi-, nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä

- yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä. Sosiaali ja terveystieteiden tutkimusraportteja ja muistioita 8/2018. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. painos. Helsinki: Tammi
- Honkanen, H. 2008. Perheen riskiolot neuvolatyön kontekstissa. Näkökulmana mielenterveyden edistäminen. Hoitotieteen laitos. Kuopion yliopisto. Väitöskirja
- Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. 2015. Tutustuminen myönteisen tunnistamisen ulottuvuutena. Teoksessa: Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Tampere: Juvenes, 84–86
- Högnabba, S. 2008. Muuttaako asiakkaan puhe työkäytäntöjä? Tutkimus Bikva-arviointimenetelmän vaikutuksista. Stakes, Helsinki 2008
- Jäntti, M. 2010. Lapsiköyhyydestä Suomessa. Teoksessa Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 62–75
- Kaikkonen, R., Mäki, P., Murto, J., Pentala, O., Hakulinen-Viitanen, T. & Laatikainen, T. 2014. Suomalaisten lasten ja lapsiperheiden terveys ja toimintakyky. Teoksessa: Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino, 150–168
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press
- Kallio, K. P. 2015. Ylisukupolvinen tunnistaminen lasten ja nuorten arkiympäristössä. Teoksessa: Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Tampere: Juvenes, 89–111
- Kallio, K. P., Korkiamäki, R. & Häkli, J. 2015. Myönteinen tunnistaminen – näkökulma hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Teoksessa: Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Tampere: Juvenes, 9–35
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Juvenes Print.

Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030 Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamiseen, henkilöstörakenteeseen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö

Karvonen, S., Kestilä, L. & Munkkila, S. 2019. Väestön elinolot ja sairastavuus. Teoksessa Kestilä, L. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 46–62

Karvonen, S., Martelin, T., Kestilä, L. & Junna, L. 2019. Tulotason mukaiset terveysterot. Teoksessa Kestilä, L. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 101–119

Kekkonen, M., Rönkä, A., Laakso, M-L., Tammelin, M. & Malinen, K. 2014. Lapsiperheet 24/7 -taloudessa. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 52–69

Kijärvi-Pihkala, M. 2018. Bikva-arviointi 31.1.2018. Varhainen tukeminen. Sosiaalialan koulutus, Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen. Lahden ammattikorkeakoulu.

Kilpi-Jakonen, E. 2017. Varhaiskasvatuksesta jokaisen lapsen velvollisuus? Luento Syrjäytymisen ehkäisemisen mestarikurssilla 28.3. 2017 Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=8JqhoEEnEUY&t=36s>

Koivisto, J. 2007. Kuinka paljon asiakkaan sana painaa? Bikva-menetelmän rationaalinen arviointi. Stakesin raportteja 21/2007. Helsinki: Valopaino Oy

Koivisto, J. 2009a. Bikva-menetelmä – asiakaslähtöistä arviointia ja kehittämistä? Teoksessa Yliruka, L., Koivisto, J. & Karvinen-Niinikoski, S. (toim.) Sosiaalialan työolojen hyvä kehittäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:6. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Yliopistopaino, 126–141

Koivisto, J. 2009b. Bikva – asiakkaat mukana kehittämisessä. Teoksessa Seppänen-Järvelä, R. & Vataja, K. (toim.) Työyhteisö uusille urille Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-kustannus, 117–139

Krogstrup, H. K. 2004. Asiakaslähtöinen arviointi Bikva-malli. Hyvät käytännöt Menetelmäkäsikirja. FinSoc Arviointiraportteja 1/2004. Stakes.

Lammi-Taskula, J. & Bardy, M. 2009. Vanhemmuuden ilot ja murheet. Teoksessa: Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. Åhlström, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopiston kirjapaino, 60–67

Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. 2014. Johdanto. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 13–22

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. 2019. Kaikkien hallinnonalojen ja toimijoiden yhteinen ydinviesti: päättäjät, johtajat, ammattilaiset, suunnittelijat. [Viitattu: 17.10.2019] Saatavissa: http://stm.fi/documents/1271139/3208911/LAPE_FINAL_ydin_viestit_ver-sio2/85252f68-4a9e-4de2-825f-5090e1d12809

Leinonen, J. 2004. Families in Struggle. Child Mental Health and Family Well-being in Finland During the Economic recession of the 1990s: The Importance of Parenting. Academic Dissertation. University of Helsinki. Research report 143. Stakes.

Lindman, M. 2019. Erityisasiantuntija, Lasten, nuorten ja perheiden palvelualue. Puhelinhaastattelu 22.8.2019.

Lohjan kaupunki. 2019a. Väestö. [viitattu 22.8.2019]. Saatavissa: <https://www.lohja.fi/kaupunki-ja-hallinto/lohjan-kaupunki/historiaa/lohja-tilastoissa/vaesto/>

Lohjan kaupunki. 2019b. Elinolot. [viitattu 22.8.2019]. Saatavissa: <https://www.lohja.fi/kaupunki-ja-hallinto/lohjan-kaupunki/historiaa/lohja-tilastoissa/elinolot-ja-ymparisto/>

Lohjan kaupunki. 2019c. Lohja kuntavertailussa. [viitattu 22.8.2019]. Saatavissa: <https://www.lohja.fi/kaupunki-ja-hallinto/lohjan-kaupunki/historiaa/lohja-tilastoissa/lohja-kuntavertailussa/>

Lohjan kaupunki. 2019d. Varhaiskasvatus ja opetus. [viitattu 22.8.2019]. Saatavissa: <https://www.lohja.fi/varhaiskasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-vaihtoehdot/paivakodit/>

Lohjan kaupunkistrategia 2017–2025. 2017. [viitattu 22.8.2019]. Saatavissa: https://www.lohja.fi/wp-content/uploads/2017/09/strategia_2017.pdf

Lohjan kaupunkistrategian toimenpideohjelma Hyvinvointi-toimialalla 2018–2025. 2018. [viitattu 22.8.2019] Saatavissa: https://www.lohja.fi/wp-content/uploads/2019/04/Toimenpideohjelma-Hyvinvointi-2018_2025.pdf

Myllyniemi, S. & Kiilakoski, T. 2017. Tilasto-osio. Taloudellinen tilanne. Teoksessa Pekkarinen, E. & Myllyniemi, S. (toim.) Opintopolut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Valtion

- nuorisoneuvoston julkaisuja, 81–87 Saatavissa: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf
- Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus Oy
- Niemelä, M. & Raijas, A. 2014. Lapsiperheiden kulutus. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 106–120
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro
- Owalgroupp. 2019. LAPE-kärkihankkeen arviointi. Loppuraportti 8.3.2019. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö
- Pelastakaa lapset. 2015. Entten tenttien pelistä pois! Lapsen ääni 2015 -raportti. Lasten kokemuksia köyhyydestä ja osallisuudesta. Saatavissa: https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapsset/main/2016/04/25094856/Lapsen_aani_raportti_SUOMI.pdf
- Pelastakaa lapset. 2019. Lapsen ääni 2019. Miten perheen taloudellinen tilanne vaikuttaa lasten unelmiin ja tulevaisuuden suunnitelmiin? Saatavissa: https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapsset/main/2019/10/08094144/Lapsen_Aani_2019_web.pdf
- Perälä, M-L., Halme, N. & Kanste, O. 2013. Johtaminen, palvelut ja lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa: Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus, 121–134
- Perälä, M-L., Halme, N. & Kanste, O. 2014. Lapsiperheiden kokemus palvelujen saatavuudesta ja tuen riittävydestä. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2104. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 228–239
- Pietilä, I. 2017. Ryhmäkeskustelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 111–130
- Puroila, A.-M., Kinnunen, S. & Keränen, V. 2017. Varhaiskasvatuksen lainsäädännön uudistamiseen tarvitaan johdonmukaisuutta ja yhteistä tahtoa. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminta. Policy brief, 4. Saatavissa: <http://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=18901>
- Rantanen, E. 2019. Vaka-sosionomin ydinosaaminen selkiytyy. Kasvu 2/2019, 14
- Reijonen, M. 2011. Yhteisellä asialla asiakkaan kanssa – asiakaslähtöisen arvioinnin Bikva-menetelmä ja sen arviointi. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen tiedekunta. Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus. Ammatillinen lisensiaattityö.

Repo, K. 2017. Kunnan, lapsen vai vanhempien etu? Lastenhoidon ratkaisujen monet kasvot. Luento Syrjäytymisen ehkäisemisen mestarikurssilla 28.3.2017 Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=8JqhoEEnEUY&t=36s>

Rintakorpi, K. 2018. Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Kasvatustieteellisissä tutkimuksissa, numero 24. Kasvatustieteellisen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Väitöskirja.

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, M., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A. & Gissler, M. 2018. Suomi lasten kasvuympäristönä Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Raportti 7/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Roskam, I., Brianda, M-E. & Mikolajczak, M. 2018. A Step Forward in the Conceptualization and Measurement of Parental Burnout: The Parental Burnout Assessment (PBA). *Frontiers in Psychology* 2018; 9: 758.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–36

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2017. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa: Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 46–83

Saari, J. 2015. Huono-osaisuus eriarvoistuneessa yhteiskunnassa. Luento Hanketoimintaa rakennerahastokausien vaihtuessa STM:n ja RAY:n yhteisseminaarissa 13.2.2015 Saatavissa: https://www.youtube.com/watch?v=QWs3ZbeE_cw

Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. 2014. Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvointitekijänä. Teoksessa: Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 38–51

Salmi, M., Lammi-Taskula, J. & Sauli, H. 2014. Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 82–104

Salmi, M., Sauli, H. & Lammi-Taskula, J. 2010. Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopiston kirjapaino, 78–92

Santalahti, P. & Marttunen, M. 2014. Lasten ja heidän vanhempiansa mielenterveys. Teoksessa: Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino, 184–194

Sirniö, O. 2016. Constrained Life Chances Intergenerational transmission of income in Finland. Department of Social Research. Faculty of Social Sciences. University of Helsinki. Academic Dissertation.

Sorkkila, M., & Aunola, K. 2019. Risk Factors for Parental Burnout among Finnish Parents: The Role of Socially Prescribed Perfectionism. *Journal of Child and Family Studies*. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/65815>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. Matalan kynnyksen palvelujen verkostoituminen: perhekeskustoimintamalli. Tiivistelmä projektisuunnitelmasta 31.8.2016. [Viitattu 2.12.2018]. Saatavilla: <https://stm.fi/documents/1271139/2802197/Perhekeskustoimintamalli.pdf/4fa02d47-e47b-44ec-a325-d6a94d500ee1/Perhekeskustoimintamalli.pdf.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2018a. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämissuunnitelman (KASTE) toimeenpanoryhmä. [viitattu 2.4.2018] Saatavissa: <http://stm.fi/hanke?id=e0e9214f-7900-4c29-8d01-d76be853822e>

Sosiaali ja terveysministeriö. 2018b. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). [viitattu 2.4.2018] Saatavissa: <http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>

Tervola, J. 2017. Perhepolitiikka, maahanmuuttajalapsen ja syrjäytymisen uhka Suomessa. Luento Syrjäytymisen ehkäisemisen mestarikurssilla 28.3.2017 Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=8JqhoEEnEUY&t=36s>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. (Ensimmäinen ilmestyi vuonna 2002). Helsinki: Tammi

Uljas, T. 2018a. ITLA:n tutkijatapaamisen materiaali vanhemmuusvalmennuksesta 2.3.2018

Uljas, T. 2018b. Ohjaajalle. Vanhemmuusvalmennus puolivuotiaiden lasten vanhemmille. Oma jaksaminen, parisuhde ja lapsuuden mallit. (Saatavilla ohjaajakoulutuksen yhteydessä. Voi tiedustella www.perhepolku.fi)

Uljas, T. 2018c. Ohjaajalle. Vanhemmuusvalmennus 2-vuotiaiden lasten vanhemmille. Tahtoikä, vanhemmuuden haastavat tunteet & toimivan perheen vuorovaikutus. (Saatavilla ohjaajakoulutuksen yhteydessä. Voi tiedustella www.perhepolku.fi)

Uljas, T. 2019a. Ohjaajan materiaali Vanhemmuusvalmennus (3-5v.) Leikki-ikäisen tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen sekä myötätuntoinen vanhemmuus. Sähköisessä muodossa 25.3. 2019. (Tulossa painetussa muodossa keväällä 2020. Saatavilla ohjaajakoulutuksen yhteydessä. Voi tiedustella www.perhepolku.fi)

Uljas, T. 2019b. [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Saksa, Maria. Lähetetty 15.8.2019.

Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. 2010. Hyvinvointipolitiikka 2010-luvulla. Teoksessa Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2010. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino, 278–286

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. 2019. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Opetushallitus. Helsinki: PunaMusta Oy

Vauhkonen, A. M. 2018. Arvotietoisuus toimintakulttuurin kehittämisessä - Satakielipedagoginen varhaiskasvatus. Lahden ammattikorkeakoulu. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Sosiaali- ja terveysala. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen. Opinnäytetyö

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. (4. uudistettu painos). Jyväskylä: PS-kustannus

Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parvila, S. & Sulonen, H. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. 2018. Julkaisut 24:2018. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy

Vuorenmaa, M. 2019. Pienten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointi 2018. Tilastoraportti 10/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: www.julkari.fi/handle/10024/138082

Väestöliitto. 2019. [Viitattu 22.10.2019]. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/perheet/

Wilkinson, R. & Pickett, K. 2011. Tasa-arvo ja hyvinvointi Miksi tasa-arvo on hyväksi kaikille? (Alkuteos: The spirit level. Why equality is better for everyone. 2009.) Juva: Bookwell

YAMK-opinnäytetyöprosessin käsikirja. 2018. Sosiaali- ja terveysala. Lahden ammattikorkeakoulu.

